

ANALÝZA EKONOMICKÝCH DOPADŮ DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Praha 2017

Simona Všetická

Michal Zděnek

Peter Molnár

Poděkování

Tato studie by nemohla vzniknout bez přispění odborníků, jejichž podněty, názory, komentáře a pomoc při náročném získávání dat umožnily její vypracování a staly se důležitým zdrojem informací. Za věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích děkujeme především:

Mgr. Pavla Bálková, Oddělení vnější legislativy MSp ČR

Mgr. Kateřina Bělohávková, Odbor bezpečnostní politiky MV ČR

Kpt. Bc. Jindřiška Cestrová, Krajské ředitelství policie Středočeského kraje

JUDr. Kateřina Čuhelová, Krajský soud Brno

JUDr. Tomáš Durdík, Městský soud Praha

JUDr. Roman Hájek, Odbor trestního řízení, Nejvyšší státní zastupitelství

Bc. Petra Kaprová, Odbor rovnosti žen a mužů, Úřad vlády ČR

Mgr. David Oplátek, právník týmu AdvoCats for Women

Bc. David Pánek, Oddělení justiční analýzy a statistiky MSp ČR

Mgr. Jan Potměšil, Oddělení bezpečnostně právní MV ČR

Mgr. Antonín Shejbal, Oddělení koncepce financování sociálních služeb MPSV ČR

Alena Skoumalová, Skupina domácího násilí, Policie ČR, Brno

Mgr. Radan Šafařík, Odbor rovnosti žen a mužů, Úřad vlády ČR

Mgr. Vladimír Štěpánek, Okresní státní zástupce Náchod

Bc. Jakub Švec, Oddělení programů a dotací, MSp ČR

JUDr. Lucia Zachariášová, Odbor rovnosti žen a mužů, Úřad vlády ČR

OBSAH

Summary	1
1. Shrnutí současného stavu poznání ekonomických dopadů domácího násilí v ČR.....	6
2. Ekonomické dopady domácího násilí ve vybraných zemích	12
3. Popis použité metodologie a její odůvodnění	19
4. Předpokládaný výskyt domácího násilí v ČR na základě existujících studií.....	24
5. Pracovní hypotézy	39
6. Kalkulace ekonomických dopadů DN.....	41
6.1. Náklady soudnictví a policie	41
6.1.1. Náklady Policie ČR a obecní policie.....	44
6.1.2. Náklady státního zastupitelství v trestním řízení	49
6.1.3. Náklady soudů v trestním řízení	52
6.1.4. Náklady soudů v občanskoprávních kauzách.....	54
6.1.5. Náklady přestupkových řízení	55
6.2. Náklady zdravotnictví.....	59
6.2.1. Fyzické důsledky domácího násilí.....	59
6.2.2. Psychické důsledky domácího násilí.....	63
6.3. Náklady sociálních služeb.....	68
6.4. Náklady na právní pomoc	70
6.5. Náklady v souvislosti se zaměstnáním a ekonomickou aktivitou	72
6.5.1. Ztráty HDP	72
6.5.2. Náklady na výplatu nemocenských dávek	73
6.5.3. Náklady na výplatu dávek v nezaměstnanosti.....	74
6.6. Shrnutí ekonomických dopadů domácího násilí	75
7. Srovnání výsledků analýzy s dosavadními poznatky	77

7.1. Zhodnocení naplnění dílčího cíle studie – rozšíření dosavadních poznatků o ekonomických dopadech domácího násilí v ČR.....	80
8. Návrhy doporučení ke zmenšení ekonomických dopadů domácího násilí a k zefektivnění prevence domácího násilí.....	81
9. Návrhy ohledně případného rozšíření statistik a sběru dat.....	84
10. Návrhy na další potřebné studie k objasnění ekonomických dopadů.....	86
Literatura.....	87
Seznam zkratk.....	91
Příloha I.: Zdravotní dopady domácího násilí.....	92
Příloha II.: Popis metodiky výpočtu nákladů v oblasti zdravotnictví.....	93
Příloha III.: Popis metodiky výpočtu ztrát HDP.....	96

SUMMARY

MOTIVACE

V dnešní době již domácí násilí není možné vnímat jako problém dvou lidí, jedné rodiny, který je potřeba držet v tajnosti a veřejně jej neprobírat. Jedním z cílů této studie je podpořit právě tuto myšlenku a ukázat, že domácí násilí není problém jedince, ale celé společnosti.

Pod pojmem domácí násilí si mnoho lidí představí fyzické násilí – strkání, fackování, bytí pěstmi, tahání za vlasy, kopání, škracení. Ale domácí násilí má mnoho podob, kromě fyzického napadení se jedná o psychické týrání, ekonomické a také sexuální násilí. Kromě modřin, ran a jiných zranění, se oběť domácího násilí musí potýkat se systematickým slovním týráním, ponižováním, zesměšňováním a vyhrožováním, nemožností disponovat finančními prostředky, společným majetkem, znásilněním a jinými sexuálními útoky. V řadě případů domácího násilí se jedná o opakované fyzické či psychické napadání, které má na život obětí dlouhodobý vliv.

Širší pojetí domácího násilí zahrnuje násilí na dětech, seniorech, případně jiných rodinných příslušnících, tato studie se však zaměřuje na násilí v partnerských vztazích – tedy mezi bývalými či stávajícími manžely, partnery, bez ohledu na to, zda pachatel sdílí nebo sdílel společnou domácnost s obětí. Jelikož se domácí násilí týká obou pohlaví, zabýváme se domácím násilím páchaném na ženách i mužích.

Domácí násilí má negativní dopady na samotné oběti, jejich potomky a celou společnost. Kromě nepředstavitelného a nevyčíslitelného utrpení obětí odčerpává zdroje z veřejných rozpočtů, stojí velké úsilí nejrůznějších neziskových organizací a působí ekonomické ztráty obětí jako zaměstnanců a jejich zaměstnavatelů. Cílem studií zaměřujících se na ekonomické dopady DN je komplexní zmapování problematiky domácího násilí, jejich dopadů v populaci a vyčíslení nákladů s tím spojených. Je to jeden ze způsobů, jak upozornit na významnost problematiky domácího násilí pro celou společnost. Na základě toho pak může být DN přisouzena náležitá priorita.

METODOLOGIE

Když se stane žena či muž obětí domácího násilí, je do řešení takového případu zapojena celá řada služeb: zdravotníci, policie, soudy, azylová zařízení, sociální služby a s využitím těchto služeb zákonitě vznikají finanční výdaje. Tato studie se primárně zabývá kalkulací společenských dopadů domácího násilí, s tím spojených veřejných výdajů a ekonomických ztrát. Odhad ekonomických dopadů domácího násilí je založen na metodologii britské studie *The cost of domestic violence* (Walby, 2004). V rámci této metodologie jsou identifikovány následující oblasti, kde náklady v souvislosti s domácím násilím vznikají:

- Náklady na soudní systém a policii
- Náklady na zdravotnictví
- Náklady na sociální služby
- Náklady na právní pomoc
- Ekonomická ztráta zaměstnavatele/zaměstnance

V situacích, kdy nebylo možné aplikovat výše zmíněnou metodologii z důvodu nedostupnosti potřebných dat nebo specifického řešení problematiky DN v České republice, přicházíme s vlastním způsobem odhadu nákladů a vycházíme také ze studie proFEM – Ekonomické dopady domácího násilí v ČR (Kunc, 2012).

ODHAD EKONOMICKÝCH DOPADŮ DOMÁCIHO NÁSILÍ

Velikost nákladů domácího násilí v České republice je kalkulována pro rok 2012. Tento rok byl zvolen proto, že v tomto období byly uskutečněny průzkumy, na jejichž základě byla určena míra výskytu domácího násilí v partnerských vztazích. Informace o domácím násilí na ženách vyplývají z průzkumu Agentury pro základní práva – *Violence against women: an EU-wide survey* (2014) z roku 2012 a průzkumu v rámci publikace *Ženy jako oběti partnerského násilí: sociologická perspektiva* (Pikálková a kol., 2015), který byl uskutečněn v roce 2013. Dle výsledků těchto průzkumů se s nějakou formou fyzického nebo sexuálního násilí během svého života setkalo průměrně 18 % žen ČR. Ročně se obětí fyzického nebo sexuálního násilí stalo průměrně 2 % žen.

Jako první v České republice dokumentuje domácí násilí na mužích publikace *Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů* (Buriánek a kol., 2014), která staví na dotazníkovém šetření

z roku 2012. Celkem 10 % mužů v průzkumu uvedlo, že bylo během svého život obětí fyzického nebo sexuálního násilí ze strany bývalé či současné partnerky, 1 % respondentů se s tímto typem násilí setkala během posledního roku.

Náklady na soudní systém a policii

Jednou z pravomocí Policie ČR v boji proti domácímu násilí je od roku 2007 institut vykázání. V případě důvodného podezření útoku na zdraví, svobodu nebo lidskou důstojnost může policie vykázat ze společné domácnosti násilnou osobu na dobu 10 dnů. Odloučení od pachatele domácího násilí umožňuje oběti zajištění bezpečí a zdraví, čas na zotavení a rozmyšlení nad dalším postupem při řešení problému DN. V roce 2012 bylo v České republice vykázáno 1 100¹ osob (v souvislosti s partnerským domácím násilím). Náklady na mzdy policistů provádějících vykázání byly odhadnuty na 1,5 milionu Kč.

Jediný trestný čin, který je v policejních statistikách vykazován v souvislosti s partnerským domácím násilím v policejních statistikách, je týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 ntz). V roce 2012 Policie ČR řešila 319² případů týrání osoby žijící ve společném obydlí mezi bývalými či současnými partnery. Náklady na řešení těchto případů byly odhadnuty na 12,5 milionu Kč.

V návaznosti na policejní složky se případy domácího násilí zabývá státní zastupitelství. V roce 2012 státní zástupci řešili 824³ případů s prvky domácího násilí. Tomu odpovídající náklady byly odhadnuty na 12 milionu Kč. K tomu je nutné přičíst náklady na znalecké posudky, které je nutné v případech domácího násilí vypracovat, ve výši 6,6 milionu Kč. Počet případů DN v rámci trestního řízení, kterými se zabývaly soudy ve sledovaném období bylo 448⁴. Náklady okresních a krajských soudů na řešení trestně právních kauz domácího násilí byly vyčísleny na 10 milionů Kč.

¹ Zdroj: Asociace pracovníků intervenčních center; dostupné na: <http://domaci-nasili.cz/Download/statistika-cr-cely-2012-opraveno.pdf>

² Zdroj: ČSÚ, dostupné na: https://www.czso.cz/csu/czso/1413-13-r_2013-16

³ Zdroj: Justiční statistika CSLAV, dostupné na: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

⁴ Zdroj: Justiční statistika CSLAV, dostupné na: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Nedosáhne-li jednání násilné osoby intenzity trestného činu, je prováděno přestupkové řízení. V případě domácího násilí se jedná zejména o přestupky proti občanskému soužití. Náklady na vyřízení přestupků v souvislosti s DN v roce 2012 byly vyčísleny na 2 miliony Kč.

Náklady na zdravotnictví

Náklady na léčbu zranění vzniklých v důsledku incidentů domácího násilí byly odhadnuty na 4,8 miliard Kč. V tom jsou zahrnuty náklady na zdravotnickou záchrannou službu, na hospitalizaci a následnou rehabilitaci. Počet zranění, které oběti DN ročně utrpí v důsledku domácího násilí, bylo odhadnuto na více než 14 000 (z toho více než 3 000 by se dalo označit za vážná). Dalších 250 milionů Kč představují výdaje na léčbu psychických následků domácího násilí.

Náklady na sociální služby

Významnou roli v pomoci obětem domácího násilí hrají neziskové organizace a další poskytovatelé sociálních služeb. Ve všech krajích ČR poskytují pomoc obětem domácího násilí intervenční centra. Intervenční centra poskytují pomoc obětem domácího násilí na základě podnětu Policie ČR v souvislosti s vykazáním (nebo pokud se na ně oběť DN obrátí sama) a nabízejí terénní, ambulantní i pobytové služby. V roce 2012 fungovalo 18 intervenčních center, celkové náklady na jejich chod v tomto roce byly 36 milionu Kč.

Kromě IC se na pomoc obětem domácího násilí zaměřuje 177 neziskových organizací zapsaných v Registru poskytovatelů sociálních služeb, který spravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí. Tyto organizace pomáhají obětem DN prostřednictvím celého spektra služeb, např. se jedná o krizovou pomoc, azylové domy, chráněné bydlení, sociální poradenství. Náklady na poskytování těchto služeb v roce 2012 dosáhly výše 451 milionu Kč.

Ekonomická ztráta zaměstnavatele/zaměstnance

Pokud dojde v konfliktu domácího násilí ke zranění, náklady na zdravotnictví nejsou jedinou ztrátou, kterou společnost v důsledku domácího násilí nese. Další ztráty vznikají v důsledku pracovní neschopnosti, ke které kvůli zranění dochází. Když oběť domácího násilí nemůže pracovat, v ekonomice země vzniká ztráta hospodářského produktu, který by byl jinak realizován. V roce 2012 byla tato ztráta odhadnuta na více než 8,5 miliard Kč.

V případě zranění a následné pracovní neschopnosti vznikají další náklady veřejného sektoru v podobě výplaty nemocenských dávek. Odhad velikosti výdajů na nemocenské dávky pro oběti domácího násilí v roce 2012 je 216 milionu Kč. Pokud dojde v důsledku domácího násilí k ztrátě zaměstnání, náklady DN jsou navýšeny o dávky nezaměstnanosti, jejich výše byla odhadnuta na 52 milionů Kč.

Celkové náklady domácího násilí v České republice v roce 2012 byly odhadnuty na 14,5 miliard Kč.

Tab. S1. Ekonomické dopady domácího násilí v roce 2012

	Velikost nákladů (mil. Kč)
Policie	14
Státní zastupitelství	12
Znalecké posudky	7
Soudy – Trestní řízení	10
Soudy – Občanskoprávní řízení	41
Přestupková řízení	2
Zdravotnictví – fyzické důsledky	4 814
Zdravotnictví – psychické důsledky	250
Sociální služby	487
Ztráta v souvislosti ekonomickou (ne)aktivitou	8 561
Náklady na výplatu nemocenských dávek	216
Náklady na výplatu dávek v nezaměstnanosti	52
Celkové náklady	14 467

1. SHRNUTÍ SOUČASNÉHO STAVU POZNÁNÍ EKONOMICKÝCH DOPADŮ DOMÁCÍHO NÁSILÍ V ČR

Domácí násilí je v rámci mezinárodního společenství považováno za porušení lidských práv. Jedná se zejména o porušení práva na život, osobní svobodu, lidskou důstojnost a bezpečnost, a to vše bez ohledu na pohlaví nebo věk (WHO, 2015).

Mezi formy domácího násilí patří kromě fyzických napadení také psychické týrání, ekonomické a sexuální násilí. Všechny jmenované formy DN se mohou vyskytnout v nesmírném množství podob. V rámci fyzického násilí se nejčastěji jedná o strkání, fackování, bytí pěstmi, tahání za vlasy, kopání. Psychické násilí spočívá v systematickém slovním týrání, ponižování, zesměšňování a vyhrožování. Zamezení možnosti oběti disponovat finančními prostředky a společným majetkem pak představuje násilí ekonomické (Voňková, Spoustová, 2016). Sexuální násilí zahrnuje jakékoli sexuální jednání usilující o dosažení sexuálního styku, nežádoucí sexuální poznámky a návrhy, činy směřující k obchodování s lidmi či jinak namířené proti sexualitě jedince, které využívají nátlak (Úřad vlády ČR, 2015).

V řadě případů domácího násilí se jedná o opakované fyzické či psychické napadání, které má na život obětí dlouhodobý vliv. Mezi dlouhodobé zdravotní problémy patří nemoci jako jsou zažívací problémy (žaludeční vředy, poruchy příjmu potravy, syndrom dráždivého tračníku), srdeční poruchy, chronické bolesti, či gynekologické problémy. Všechny podoby DN způsobují obětem nezanedbatelné psychické potíže, s mnohými se musí vyrovnávat dlouhá léta nebo i celý život. Nejčastěji se jedná o deprese, posttraumatickou stresovou poruchu⁵, syndrom týrané ženy, stockholmský syndrom a mnoho dalšího.

Ačkoli to není předmětem této studie, při analyzování dopadů DN nesmíme zapomínat na děti, které jsou často svědky nebo dokonce oběti DN. Odborníci se přitom shodují, že samotná přítomnost dítěte

⁵ „Posttraumatická stresová porucha se rozvíjí po emočně těžké, stresující události, která svojí závažností přesahuje obvyklou lidskou zkušenost a bývá traumatickou pro většinu lidí (např. náhle ohrožující projevy nemoci, traumatizující zážitky z léčby, traumata způsobená lidmi: přepadení, znásilnění, ale i autohavárie apod.). Mezi typické příznaky patří extrémně dlouhodobá reakce na traumatickou událost, opakované nechtěné rozpomínání na trauma, ztráta pozitivních emocí, pocit emočního otupění, vyhýbání se situacím, které trauma připomínají, vegetativní příznaky úzkosti, nadměrná ostražitost a podrážděnost s přehnanými afekty po malých podnětech“ (Praško a kol., 2010, str. 267).

při útoku na matku nebo otce se rovná týrání a má na děti nesmírně negativní vliv a dítě je ohroženo tzv. syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN⁶). Zvyšuje se riziko sebevražd, zneužívání návykových látek, psychosomatické problémy, dítě má problémy ve škole, těžko zvládá autority, má nedůvěru k nejbližším, může se vyskytnout agresivní chování vůči sourozencům či spolužákům (Voňková, Spoustová, 2016).

Domácí násilí má negativní dopady na samotné oběti, jejich potomky a celou společnost. Kromě nepředstavitelného a nevyčísitelného utrpení obětí domácí násilí odčerpává zdroje z veřejných rozpočtů, stojí velké úsilí nejrůznějších neziskových organizací a působí ekonomické ztráty obětí jako zaměstnanců i jejich zaměstnavatelů (Walby, 2004). Cílem studií zaměřujících se na ekonomické dopady DN je komplexní zmapování problematiky domácího násilí, jejich dopadů v populaci a vyčíslení nákladů s tím spojených. Je to jeden ze způsobů, jak upozornit na významnost problematiky domácího násilí pro celou společnost. Na základě toho pak může být DN přisouzena náležitá priorita (Kunc, 2012).

První studií zabývajících se ekonomickými dopady domácího násilí v České republice je publikace organizace proFEM Ekonomické dopady domácího násilí v ČR (Kunc, 2012) – dále také jako studie proFEM. Studie vychází z teze, že většinu obětí domácího násilí (90-95 % podle různých zdrojů) představují ženy, proto jsou pro potřeby studie využívána data týkající se DN na ženách. Odhad ekonomických nákladů DN je kalkulován pro rok 2010. Pro potřeby studie byl v roce 2010 proveden průzkum o výskytu domácího násilí v ČR⁷, kterého se zúčastnilo 3 000 žen z ČR ve věku 18-65 let. Podle výsledků průzkumu bylo nějaké formě DN od 18. roku života do okamžiku vyplnění dotazníku vystaveno 40 % žen⁸. Nejčastější formou DN bylo opakované ponižování, fyzické napadení a sexuální nátlak. Ohrožení domácím násilím za poslední rok uvedlo 11 % dotázaných žen.

⁶ „Syndrom CAN je definován jako poškození fyzického, psychického nebo sociálního stavu a vývoje dítěte, které vzniká v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby a které je v dané společnosti a kultuře hodnoceno jako nepřijatelné. Příznaky CAN vznikají následkem aktivního ubližování nebo nedostatečné péče. Pojem CAN se vztahuje na všechny základní formy ohrožení dítěte prostředím (týrání tělesné i psychické, zanedbávání, zneužívání) – tyto formy jsou velmi rozmanité a velmi často se navzájem kombinují“ (Bechyňová, 2007, str. 9).

⁷ Průzkum proběhl formou internetového dotazníku

⁸ V rámci výzkumu výskytu DN byly uvažovány různé formy fyzického, sexuálního a psychického násilí.

Další data pro kalkulaci ekonomických dopadů DN byla čerpána z oficiálních statistik jednotlivých institucí, ankety mezi poskytovateli sociálních služeb a odhady expertů jednotlivých oblastí (např. zdravotnictví nebo soudnictví). Celkem bylo identifikováno 9 oblastí, pro které byly vytvořeny odhady nákladů vznikajících v důsledku domácího násilí. Přehled jednotlivých oblastí a jim odpovídajících nákladů, které byly ve studii proFEM uvažovány, obsahuje tabulka 1.

Celkové ekonomické náklady DN pro rok 2010 byly v této studii odhadnuty na 1,3 miliardy Kč. Nejvyšší položku představují náklady na zdravotnictví, kam patří náklady na ambulantní a lůžková ošetření různých typů zranění a psychických potíží. Odhadovaná výše nákladů na soudy je 314 milionů Kč. Významné jsou také náklady na podpory v nezaměstnanosti (210 milionů Kč) a dotace na poskytování sociálních služeb (190 milionů Kč). Součástí kalkulace ekonomických dopadů DN jsou i lidské a emocionální náklady, které vyjadřují psychologickou újmu obětí násilí. Výše lidských a emocionálních nákladů byla odvozena z výsledků průzkumu, ve kterém oběti domácího násilí měly uvést finanční částku, kterou by považovaly jako přiměřenou kompenzaci za prožitou bolest a útrapy způsobené domácím násilím. Při započítání tohoto typu nákladů se ekonomické náklady DN vyšplhají na částku přesahující 19 miliard Kč.

Tab. 1. Ekonomické náklady DN

Náklady	mil. Kč
Zdravotnictví	546
Soudy – civilní a trestní řízení	314
Podpora v nezaměstnanosti	210
Dotace na poskytování sociálních služeb	190
Policie	32
Nemocenské	26
Státní zastupitelství	8
Přestupkové řízení	2
Náklady – celkem	1 328
Lidské a emocionální náklady	19 250

Zdroj: Kunc (2012), vlastní zpracování

Autoři studie se museli vypořádat s nedostatkem dat nutných pro výpočet nákladů DN. Řada odhadů tak byla vytvořena na základě expertních posudků, některé oblasti nákladů DN nebyly

započítány v důsledku neexistujících podkladů. Jedná se tedy o spíše konzervativní odhad nákladů domácího násilí pro českou společnost.

Jelikož nejvyšší náklady identifikované v publikaci Ekonomické náklady domácího násilí v ČR spadaly do oblasti zdravotnictví a zároveň tato oblast zůstala podle autorů nedostatečně probádaná, vznikla opět pod záštitou organizace proFEM studie Ekonomické dopady domácího násilí v oblasti zdraví (Hokr Miholová a kol., 2016).

Také v případě této studie je metodologie odhadu nákladů zdravotnictví postavena na provedení průzkumu pro odhad výskytu DN na ženách v ČR. Průzkum byl uskutečněn v roce 2014 a k tomuto roku jsou vztaženy i výpočty relevantních nákladů. Dotazník průzkumu tvořily dvě části. První zkoumala, kolik žen bylo obětí DN. Druhou část dotazníku vyplňovaly pouze oběti DN a jejím cílem bylo zjistit, jaké oběti DN utrpěly zdravotní komplikace a jakou lékařskou péči v důsledku DN potřebovaly. Dotazníky vyplnilo 3058 žen, podle výsledků se 27,7 % žen starších 18 let setkalo za svůj život (od 18 let do současnosti) s domácím násilím.⁹ To je o 12 p. b. méně než předpokládaný výskyt DN zjištěný v průzkumu předchozí studie provedený v roce 2012. Výsledky těchto dvou průzkumů však nejsou zcela srovnatelné, protože respondentky prvního byly ve věkové skupině 18-65 let, zatímco výzkum pro studii Hokr Miholové a kol. cílil na všechny ženy starší 18 let.

Téměř 4 % obětí domácího násilí pak v důsledku DN bylo nuceno v roce 2014 vyhledat lékařskou pomoc. Vzhledem k velikosti populace žen dané věkové kategorie v roce 2014 v České republice tomuto procentu odpovídá 162 000 žen. Náklady na jejich léčbu v tomtéž roce byly autorkami studie odhadnuty na 1,85 miliardy Kč hrazených z veřejného zdravotního pojištění. Dalších 215 milionů Kč zaplatily samy oběti DN (v podobě doplatek za léky a přímých plateb za léčení).¹⁰ Výpočet nákladů vychází z informací zdravotního dotazníku, který vyplnilo 115 žen. V tom měly účastnice výzkumu co možná nejpodrobněji popsat léčbu, kterou byly v důsledky DN nuceny podstoupit (popis psychických i fyzických zranění, jejich léčba a medikace, hospitalizace, kontroly u lékaře, rehabilitace ...). Revizní lékařka pak na základě těchto údajů provedla odhad výdajů na léčení z veřejného rozpočtu a platby, které ženy vzhledem k typu zranění a způsobu léčby byly nuceny hradit samy.

⁹ V rámci výzkumu výskytu DN bylo uvažováno fyzické, sexuální, psychické a ekonomické násilí.

¹⁰ Vyčíslené náklady se týkají případů, kdy žena v roce 2014 vyhledala lékařskou pomoc v důsledku DN, tzn., že k samotnému domácímu násilí mohlo dojít i před rokem 2014.

Výsledky výzkumu dále naznačují, že ženy, které se za svůj život setkaly s DN, v porovnání s ženami, které DN nezažily, trpí častěji chronickými onemocněními (bolesti hlavy, bolesti zad, deprese atd.). Náklady na léčbu chronických onemocnění s vazbou na DN byly odhadnuty na částku 1,088 miliardy Kč. Kalkulace těchto výdajů byla založena na údajích VZP o počtech pojištěnců léčících se s danou diagnózou, z toho plynoucí průměrné výše nákladů léčby na jednoho pojištěnce a údajů z hlavního dotazníku průzkumu.

Jelikož vyčíslení nákladů DN spoléhalo do značné míry na data získaná ze zdravotního dotazníku, přesnost kalkulace nákladů byla závislá na tom, kolik si ženy byly schopny o svém léčení vybavit a také co byly ochotny svěřit tazatelkám. Dá se tedy předpokládat, že zjištěná hodnota ekonomických dopadů DN v oblasti zdraví je v rámci této publikace spíše podhodnocená.

Problémem zdůrazňovaným dosavadními studiemi zabývajícími se dopady DN v ČR je neexistence oficiálních statistik a metodik pro reporting DN, které by pomohly k efektivnějšímu odhalení, zaznamenávání a následně analyzování problematiky DN. Jako klíčový se ukazuje systematický a pravidelný sběr dat na úrovni státní správy (Hokr Miholová, 2016).

Dále byla identifikována potřeba zavedení systematického vzdělávání zaměstnanců veřejného sektoru (policie, sociální pracovníci, zdravotnický personál) o problematice domácího násilí včetně specifik komunikace s oběti. Jen tak je totiž možné účinně odhalovat případy DN, pomoci obětem a v neposlední řadě efektivně sbírat tolik potřebná data.

Další studie organizace proFEM se podrobněji zabývá problematikou spojenou s DN, a to chudobou ohrožující oběti domácího násilí a jejich děti (Budinová, 2012). Riziko chudoby pro tyto ženy je způsobeno např. tím, že jim agresor neumožňuje přístup k financím, k majetku, často kvůli DN ztratí práci v důsledku absencí a nízké produktivity. Ženy jsou mnohdy odříznuty od veškerých zdrojů a nevidí jinou možnost než zůstat s partnerem ve společné domácnosti. Jejich utrpení se tak prodlužuje, DN často eskaluje a společně s tím zdravotní, hlavně psychický stav obětí. Zvyšuje se tak pravděpodobnost vzniku chronických poruch a dalších dlouhodobých zdravotních potíží.

Ženy, oběti DN, jsou chudobou ohroženy více než jiné skupiny obyvatelstva. Opuštění agresora v mnoha případech znamená ocitnout se bez prostředků, bez domova pro sebe a děti. Riziko chudoby pro oběti domácího násilí je velmi vysoké a tyto dva fenomény spolu úzce souvisí a prolínají se. Tato problematika má několik aspektů, kterými se studie podrobně zabývá, např. zdraví, rozvod,

zaměstnání, zadlužení, příjem. Ženy obecně jsou ohroženy chudobou více než muži, což se ještě násobí, pokud se musí starat o děti. Žena, která se musí starat o jedno či více dětí, má na trhu práce výrazně horší pozici v porovnání s dalšími uchazeči. Ženy také častěji pracují na zkrácené úvazky. Jejich finanční situace je mnohdy zhoršována soudními průtahy a neplacením výživného bývalými partnery. Všechny tyto faktory přispívají k rozvoji nového fenoménu a to je „feminizace chudoby“.

2. EKONOMICKÉ DOPADY DOMÁCÍHO NÁSILÍ VE VYBRANÝCH ZEMÍCH

Následující sekce shrnuje dosavadní poznatky týkající se kalkulace dopadů domácího násilí v Dánsku, Švédsku, Austrálii, Švýcarsku, USA a EU. Základní informace týkající se vybraných studií shrnuje tabulka 2. Pro účely přehledu mezinárodní literatury byly vybrány ty studie, které nahlíží na problematiku domácího násilí stejně jako předkládaná analýza, tedy násilí na mužích či ženách v intimních partnerských vztazích.

Cílová skupina většiny studií zabývajících se vlivem domácího násilí na společnost jsou ženy, což potvrzuje i soubor zahraničních studií v této kapitole, kde čtyři ze šesti prací analyzují náklady násilí páchaného na ženách. Tato skutečnost je zapříčiněna dvěma navzájem souvisejícími faktory. Domácí násilí bylo dlouhou dobu vnímáno jako problém, který trápí téměř výhradně ženy, a proto se hlavně sociologické výzkumy a statistická šetření zaměřovaly na násilí páchaném právě na ženách. Proto se ten zlomek dat, který je k analýze dopadů DN k dispozici, týká především žen a kalkulace nákladů DN v případě mužů je z důvodu nedostatku podkladů nemožná.

Ačkoli byly vybrány studie, které přistupují k problematice domácího násilí podobně, liší se mimo jiné v použité metodologii a typem kalkulovaných nákladů, a proto není možné srovnávat tyto studie přímo co do velikosti nákladů na domácí násilí. Cílem tohoto přehledu tak není porovnání výše ekonomických dopadů DN v jednotlivých zemích, ale ukázat stupeň poznání v problematice dopadu partnerského násilí v Evropě i mimo ni.

Všechny studie do nějaké míry kalkulují náklady pro oblast zdravotnictví a ztráty soukromého sektoru způsobené sníženou produktivitou, absencemi a ztrátami HDP v důsledku nemoci či úmrtí. Právě na tyto oblasti se zaměřují autoři americké analýzy, která je zároveň nejstarší zařazenou studií. Náklady násilí mezi partnery ve Spojených státech amerických byly kalkulovány pro rok 1995, jelikož z tohoto roku měli autoři k dispozici výsledky průzkumu NVAWS (Národní průzkum násilí na ženách), které jsou pro odhad ekonomických dopadů DN klíčové. Průzkum NVAWS zjišťoval výskyt domácího násilí a jeho různých projevů mezi 8 000 ženami v USA. Dle výsledků tohoto průzkumu se během života stalo obětí fyzického domácího násilí ze strany bývalého nebo současného partnera 22 % žen, za posledních 12 měsíců takovou zkušenost mělo 1,2 % oslovených žen. Znásilnění ve vztahu

zažilo 7,7 % respondentek (0,2 % v posledním roce) a dalších 4,8 % bylo obětí stalkingu (0,5 % v posledním roce).

Výše nákladů domácího násilí v USA byla odhadnuta na 5,8 miliardy USD. Náklady v oblasti zdravotnictví zahrnují náklady na záchrannou službu, hospitalizaci, službu lékařů, zubaře, kontroly u lékaře a následnou péči. Vyčísleny jsou náklady na léčbu zranění a v případě znásilnění. Dle průzkumu třetina žen, které byly znásilněny, utrpěla zranění, které vyžadovalo lékařskou pomoc. Náklady na léčbu jednoho zranění byly odhadnuty na 516 USD. V 33 % případech znásilnění utrpěly ženy psychickou újmu, kvůli které navštěvovaly psychiatra nebo psychologa. Odhad výdajů na léčbu jedné pacientky byl 323 USD, do výše této částky se promítá zejména to, že psychický stav obětí znásilnění vyžaduje několikanásobnou návštěvu psychologa po delší časové období.

Podle NVAWS bylo 4,5 milionu žen během jednoho roku svým partnerem fyzicky napadeno, v 40 % případů jim bylo způsobeno fyzické zranění vyžadující lékařské ošetření a každá čtvrtá žena kvůli psychickým potížím vyhledala odbornou pomoc. Náklady na léčbu jednoho zranění byly odhadnuty na 548 USD a psychologická pomoc na 269 USD. Průzkum NVAWS odhalil, že 0,5 milionu amerických žen bylo během posledního roku vystaveno stalkingu jejich partnerem. Také tato forma domácího násilí má vážné dopady na psychiku oběti. To dokládá fakt, že 43 % obětí nebezpečného pronásledování začalo navštěvovat psychologa (psychiatra). Výdaje na psychologickou pomoc jedné oběti stalkingu byly odhadnuty na 294 USD. Výše nákladů DN na ženách v oblasti zdraví byla 4,1 miliardy USD.

Další náklady, které studie kalkuluje, vznikají v důsledku snížené produktivity obětí domácího násilí v zaměstnání. K tomu dochází v důsledku fyzických i psychických dopadů domácího násilí i s tím souvisejících dlouhodobých následků v podobě např. chronických onemocnění. Tyto skutečnosti mohou omezit a limitovat fungování oběti v běžném životě i práci. Ekonomický dopad domácího násilí je v tomto případě vyjádřen jako ztráta příjmů oběti DN kvůli pracovní neschopnosti a hodnota nevykonané práce v domácnosti. Ztráta příjmů je kalkulována na základě průměrného počtu dní

pracovní neschopnosti v důsledku DN¹¹ a průměrného denního výdělku.¹² Hodnota práce v domácnosti je odvozena z průměrného počtu dní, kdy se oběti DN nebyly schopny starat o domácnost¹³ (dle výsledků NVAWS) a hodnoty jednoho dne práce v domácnosti¹⁴. Odhadem více než 13,5 milionu dnů práce v zaměstnání nebo v domácnosti bylo díky uvažovaným formám DN ztraceno, hodnota této ztráty byla odhadnuta na 859 milionu USD. Více než 70 % této ztráty vzniká v důsledku fyzického domácího násilí a jeho následkům.

Poslední složku odhadnutých nákladů na domácí násilí na ženách v USA představuje odhad ztráty v těch případech, kdy v rámci incidentu dojde k usmrcení oběti DN. Tato ztráta je vyčíslena v podobě současné hodnoty celoživotních příjmů oběti – ta je vyjádřena jako očekávaná hodnota výdělku, který by oběť získala, kdyby se dožila věku odpovídajícímu očekávané době úmrtí (vzhledem k demografickému vývoji). Odhadem bylo v USA při incidentu partnerského domácího násilí usmrceno 1 252 žen, současná hodnota jejich celoživotních příjmů byla vyčíslena na 893 milionů USD.

Celková výše nákladů DN v USA pro rok 1995 byla odhadnuta na 5,8 miliard USD. Tato částka je ale značně podhodnocená, protože se soustřeďuje na dopady DN ve zdravotnictví, ekonomické aktivity a ztráty příjmů v případě usmrcení oběti DN (NCIPC, 2003). Dle našich znalostí doposud nevznikla studie, která by kalkulovala odhad dopadů DN v USA pro širší spektrum oblastí dopadů partnerského násilí.

V Dánsku byly náklady násilí na ženách kalkulovány pro rok 2009, jejich výše byla odhadnuta na 486 milionů DKK. Nejvyšší náklady, 147 milionů DKK (30 % celkových nákladů), jsou vynakládány na ubytování a odborné poradenství. Významnou část nákladů tvoří též náklady moci soudní a policie (140 milionů DKK). Výše nákladů je odvozena z oficiálních dat policie a soudů – počtu hlášení fyzického napadení žen, vyhrožování, domácích sporů a soudních opatření. Kromě činnosti policie

¹¹ Odhad průměrného počtu dní pracovní neschopnosti byl u obětí znásilnění 8 dní (22%), fyzického napadení 7 dní (18%) a stalkingu 10 dní (35%). Hodnoty v závorce udávají, jaké procento žen v průzkumu uvedlo, že byly v důsledku DN v pracovní neschopnosti.

¹² V úvahu byl brán průměrný denní výdělek ve věkové kategorii shodující se věkovým průměrem průzkumu NVAWS v kategorii sexuální násilí, fyzické násilí, stalking.

¹³ Odhad průměrného počtu dní, kdy se ženy nemohly kvůli DN věnovat v domácnosti, byl u obětí znásilnění 14 dní (14%), fyzického napadení 10 dní (8%) a stalkingu 18 dní (13%). Hodnoty v závorce udávají, jaké procento žen v průzkumu uvedlo, že se v důsledku DN nemohly starat o domácnost.

¹⁴ Odhad na základě imputované ceny práce v domácnosti.

a soudů je brána v úvahu práce obhájců a náklady na uvěznění odsouzených pachatelů. Výše nákladů je odvozena od časové náročnosti řešení jednotlivých případů, výše platů, soudních poplatků a nákladů na uvěznění.

Ztráta společnosti v souvislosti s ekonomickou aktivitou, vyjádřena jako ztráta příjmu a produkce v důsledku násilí na ženách, byla odhadnuta na 95 milionů DKK. Odhad vychází z údajů o registrované pracovní neschopnosti u obětí násilí a žen, které takovou zkušenost neměly.¹⁵

Výdaje na akutní ošetření a léčbu zranění žen při násilném konfliktu byly odhadnuty na 11 milionů DKK. Zdrojem dat byl Národní registr pacientů, který umožňuje identifikovat případy, kdy byla zdravotní péče ženami vyhledána v důsledku násilného incidentu. Dalších 73 milionů bylo ročně vynaloženo v souvislosti s častějším využíváním zdravotní péče u obětí násilných činů. Odhad vychází z porovnání nákladů na kontaktování psychiatrických nemocnic, primární péči a léky u obětí násilí a žen, které zkušenost s DN neměly. Odhadem 21 milionů DKK byly roční náklady národního akčního plánu pro boj s násilím.

V rámci studie ale nebyly kalkulovány náklady přímo pro násilí mezi partnery, ale náklady na domácí násilí na ženách celkově. Hrubým odhadem studie je, že náklady násilí mezi intimními partnery byly 280 milionů DKK¹⁶, což je více než polovina celkových nákladů násilí na ženách (Sørensen a kol., 2010).

Násilím, kterého se muži dopouštějí ve vztahu na ženách, se zabývá také studie ze Švédska, kde jsou kalkulovány náklady partnerského násilí na ženách pro rok 2004. Jejich odhadovaná výše se pohybuje v rozmezí 2 695 – 3 300 milionů SEK. Z toho přibližně 75 % tvoří přímé náklady v podobě výdajů na zdravotnictví, soudy a policie, vězeňství, sociální služby, azylovou pomoc obětem DN, veřejné programy pro pachatele DN a sociální pojištění. Zbývající část odhadu nákladů tvoří nepřímé náklady – ztráty na výrobě a hodnota dobrovolné práce (Envall, Eriksson, 2006).¹⁷

¹⁵ V případě této studie je k dispozici v anglickém jazyce pouze zkrácené shrnutí, které blíže nespecifikuje, jak byly ztráty příjmu a produkce v důsledku násilí na ženách kalkulovány.

¹⁶ Přesnou výši nákladů na partnerské násilí nebyli schopni autoři studie určit, protože v registrech používaných jako zdroj dat není partnerské násilí definováno

¹⁷ V případě této studie je k dispozici v anglickém jazyce pouze zkrácené shrnutí, které blíže nespecifikuje, jak byly jednotlivé položky nákladů DN odhadnuty.

Násilím mezi partnery a jeho dopadem na muže i ženy se zabývá studie Náklady domácího násilí v australské ekonomice (Access Economics, 2004). Roční náklady domácího násilí jsou odhadovány pro období 2002-2003. Předpokládaný výskyt domácího násilí (fyzické, sexuální, psychické násilí a stalking) je 5 % u žen a 1 % u mužů.

Většina studií rozděluje náklady na přímé a nepřímé, pouze některé rozdělují náklady podle toho, kdo je jejich nositelem (nejčastěji stát a přímé oběti DN). Nejdůkladnější rozdělení v této oblasti najdeme právě ve studii z Austrálie, která kromě nákladů státu a obětí odlišuje náklady pachatele, dětí, přátel a rodiny, zaměstnavatele a zbytku společnosti. Největší podíl nákladů nesou oběti domácího násilí, protože ty jsou nositelé emocionálních nákladů, které představují nejvyšší položku v rámci celkových nákladů domácího násilí v této studii. Emocionální náklady jsou ekonomickým vyjádřením bolesti a utrpení obětí domácího násilí a také předčasného úmrtí části z nich a jejich výše byla odhadnuta na 3,5 miliardy AUD.

Náklady v oblasti zdravotnictví zahrnují náklady na hospitalizaci, lékařskou péči mimo nemocnice, léčiva a byly vyčísleny na 388 milionů AUD. Výpočet nákladů je založen nejen na odhadu počtu obětí, které utrpěly fyzické zranění v důsledku DN ale i počtu obětí, které v reakci na násilí trpěly depresemi, úzkostí, poruchami příjmu potravy nebo se pokusily o sebevraždu.

Ztráty ve výši 484 AUD jsou přičítány snížené produkci kvůli absencím oběti i agresora v zaměstnání (nejen kvůli zranění ale také kvůli vyřizování právních záležitostí nebo konzultacím s odborníky na domácí násilí) a ztrátám zaměstnavatelů v podobě vyšších nákladů na řešení absencí, hledání nových zaměstnanců a jejich zaučení. Na rozdíl od většiny podobných studií je zahrnuta kalkulace ztrát ve spotřebě obětí vznikající díky nákladům na nákup zničených věcí násilníkem, úhradám nevýhodných půjček apod., v odhadované výši 2,6 miliardy AUD. Náklady na soudní systém, policii a uvěznění pachatelů jsou odhadnuty na 480 milionů AUD a náklady na transfery v podobě benefitů obětem DN na 410 milionů AUD.

Tzv. náklady druhé generace se týkají dětí obětí domácího násilí a jsou tvořeny náklady na ochranu a další služby poskytované těmto dětem a dlouhodobými náklady, které nese společnost. Ty jsou spojeny s vyšší kriminalitou a využíváním veřejných zdrojů v pozdějším věku těchto dětí a jejich dospělosti (děti z rodin s historií DN mají častěji psychické problémy, horší zdraví a s tím souvisí vyšší náklady ve zdravotnictví). Tento druh nákladů DN byl vyčíslen na 220 milionů AUD. Celková výše nákladů DN v australské ekonomice byla odhadnuta na 8 miliard AUD (Access Economics, 2004).

Druhou studií počítající při kalkulaci nákladů DN i s muži je studie ze Švýcarska. Ekonomické dopady domácího násilí v roce 2011 byly odhadnuty na 164 milionů CHF, z toho 30 % připadá na náklady policie a soudů, 23 % na poskytování sociálních služeb, podpory a pomoci obětem DN, 2 % na organizace a programy na podporu prevence a boje proti domácímu násilí, 21 % na zdravotnictví a 24 % na ztráty v rámci ekonomické aktivity (Stern a kol., 2013).

Výše ekonomických nákladů celé Evropské unie je kalkulována ve studii *Economic aspects and legal perspectives for action at EU level* (Walby, Olive, 2013). Bylo odhadnuto že, náklady spojené s domácím násilím v EU činí ročně 226 miliard EUR, z toho 45 miliard připadá na přímé náklady vládního sektoru a celé společnosti a 24 miliard představuje ztrátu HDP. Zbylá část je tvořena vyčíslením bolesti a utrpení obětí DN. Náklady byly odhadnuty pomocí existujících studií a extrapolovány podle počtu obyvatel pro jednotlivé státy EU. V úvahu je bráno pouze násilí na ženách. K odhadu celkových nákladů je použita stejná metodika jako v předkládané studii.

Ekonomické vyjádření nákladů DN představují náklady nečinnosti, ty jsou mnohem nižší než výdaje spojené s akcí, tedy podporou programů zaměřených na prevenci DN ve společnosti. To platí napříč celou Evropskou Unií. Ačkoli samotná výše nákladů není jediným důvodem k boji proti domácímu násilí. (Walby, Olive, 2013). Zároveň je nutné podotknout, že v každé ze zmiňovaných studií je diskutována problematika nedostatečnosti dat a ve všech případech se jedná o podhodnocení celkových nákladů DN. Přitom součet nákladů vydávaných na prevenci domácího násilí je daleko nižší.

Tab. 2. Ekonomické náklady DN ve vybraných zemích – shrnutí

Země	Pohlaví	Náklady (mil.)	Rok	Typ nákladů	Zdroj
Dánsko	Ženy	280 DKK	2009	zdravotnictví, soudní systém, policii, azylová zařízení, ztráty na trhu práce	Sørensen a kol., 2010
Švédsko	Ženy	2 695 – 3 300 SEK	2004	zdravotnictví, soudy systém, vězeňská služba, sociální služby, neziskové organizace, náklady soukromého sektoru	Envall, Eriksson, 2006
Austrálie	Ženy, Muži	8 000 AUD	2002/2003	emocionální náklady, zdravotnictví, ztráty výroby a spotřebě, administrativní náklady (police, soudy) a transfery (kompenzace)	Access Economics, 2004
Švýcarsko	Ženy, Muži	164 CHF	2011	policii a soudy, náklady na pomoc a podporu obětem a nápravu pachatelů, zdravotnictví, ztracená produktivitu, náklady spojené s trvalými následky a smrtí	Stern a kol., 2013
USA	Ženy	5 800 USD	1995	zdravotnictví, ztracená produktivita a příjmy	NCIPC, 2003
EU	Ženy	226 000 EUR	2013	soudnictví a policie, zdravotnictví (fyzické i psychické důsledky DN), sociálních služeb a specializované služby obětem, ztráta produktu, emocionální náklady	Walby, Olive, 2013

3. POPIS POUŽITÉ METODOLOGIE A JEJÍ ODŮVODNĚNÍ

Když se stane žena obětí domácího násilí, je do jejího případu zapojena celá řada služeb: zdravotnictví, policie, soudy, azylová zařízení, sociální služby. Pro potřeby této studie je použita podobná metodologie kalkulace ekonomických dopadů domácího násilí jako v britské studii *The Cost of Domestic Violence* (Walby, 2004).

Pro potřeby této studie se pod pojmem domácí násilí rozumí veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického či ekonomického násilí, k němuž dochází v rodině, domácnosti, nebo mezi bývalými (stávajícími) manžely, či partnery, bez ohledu na to, zda pachatel sdílí nebo sdílel společnou domácnost s obětí. A to bez ohledu na pohlaví, zabýváme se tedy domácím násilím páchaném na ženách i mužích (Úřad vlády ČR, 2015). V tomto případě jde o užší definici domácího násilí omezeného na vztahy intimní povahy. Širší pojetí domácího násilí zahrnuje násilí na dětech, seniorech, případně jiných rodinných příslušnících. Cílem této studie je odhad dopadů partnerského domácího násilí na mužích i ženách v České republice.

Prvním krokem při odhadu ekonomických dopadů domácího násilí ve společnosti je odhad počtu obětí domácího násilí, počet incidentů DN a míra jejich závažnosti v určitém časovém období. K zjištění výskytu domácího násilí ve společnosti se nejčastěji používají průzkumy mezi veřejností. Může se jednat o průzkumy pořádané oficiálními autoritami jako v případě Velké Británie (Home Office British Crime Survey self-completion module on Inter – Personal Violence), případně průzkumy pořádané neziskovými organizacemi nebo soukromými agenturami (Walby, 2005).

V případě této studie jsou pro odhad výskytu domácího násilí mezi ženami použity dva průzkumy - *Violence against women: an EU-wide survey* (FRA, 2014) a *Ženy jako oběti partnerského násilí: sociologická perspektiva* (Pikálková a kol., 2015). Domácí násilí na mužích je zachyceno prostřednictvím studie *Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů* (Buriánek a kol., 2014). Výsledky těchto průzkumů se zabývá následující kapitola.

V další fázi je potřeba odhadnout jaký dopad má domácí násilí na život obětí a jaké výdaje v důsledku toho vznikají. To znamená identifikovat, jaké služby oběti DN využívají a kolik to stojí. Na příkladu zdravotnictví to znamená zjistit jakou lékařskou péči oběti DN vyhledávají (ošetření, hospitalizace, ambulance, pomoc psychologa) a u všech položek odhadnout jejich finanční náročnost.

V případě určování nákladů se může postupovat tzv. zezdola nebo seshora. V prvním případě se zjistí počet případů využití konkrétní služby a tomu odpovídající jednotkové náklady, výsledné náklady na službu jsou získány vynásobením těchto dvou veličin (EIGE, 2014). Tato metoda je použita v této studii pro kalkulaci nákladů na policii, soudy, zdravotnictví a ztrát HDP.

Postup seshora počítá s celkovým rozpočtem (výdaji) v určité oblasti. Odhad nákladů domácího násilí se rovná té části rozpočtu, která připadá na řešení případů domácího násilí. Tento postup je zvolen v naší analýze pro odhad nákladů DN na sociální služby.

Náklady domácího násilí můžeme rozdělit na přímé a nepřímé. Přímé náklady vznikají v souvislosti se snahou předcházet a napravovat škody způsobené domácím násilím. Do této skupiny patří náklady na činnost policie, soudů zdravotnictví apod. Nepřímé náklady DN lze vyjádřit jako rozdíl mezi skutečně vytvořeným produktem a potenciálním produktem, kterým mohl být vytvořen. Ztráta produkce vzniká v případě vážného zranění v důsledku DN, ale i krátko – či dlouhodobých absencí. Za nepřímé náklady lze považovat emoční/nehmotné náklady, které jsou ekonomickým vyjádřením bolesti a utrpení obětí domácího násilí (Access Economics, 2004). Odhad lidských a emocionálních nákladů je obvykle vyjadřován pomocí metody „willingness to pay (WTP)“ neboli ochoty zaplatit. V rámci této metody je zjišťováno, kolik by jednotlivci byli ochotni zaplatit, aby se vyhnuli určitému zranění nebo újmě. Přístup WTP se používá při kalkulaci emocionální újmy způsobené při dopravních nehodách. V rámci problematiky domácího násilí jsou data získávána prostřednictvím průzkumů, kde jsou oběti DN tázány, jaká by byla odpovídající finanční částka, která by je kompenzovala za jejich utrpení (Walby, 2004).

Další možností rozdělení nákladů domácího násilí je podle toho, kdo tyto náklady vynakládá, tento přístup využívá profesorka Walby (2014) ve zmíněné studii i tato analýza. Z tohoto pohledu je možné identifikovat následující skupiny nákladů domácího násilí:

1. Náklady veřejného sektoru
 - a. Náklady na soudní systém a policii
 - b. Náklady na zdravotnictví
 - c. Náklady na sociální služby
 - d. Náklady na právní pomoc
2. Ekonomická ztráta zaměstnavatele/zaměstnance
3. Lidské a emocionální náklady

V této analýze jsou zohledněny všechny výše jmenované skupiny nákladů s výjimkou lidských a emocionálních nákladů. To z toho důvodu, že cílem studie bylo primárně vyjádření nákladů domácího násilí u veřejného sektoru a ztráty v souvislosti s ekonomickou aktivitou (které z části také připadají na veřejné instituce).

V následujícím textu je shrnuta metoda výpočtu jednotlivých dílčích nákladů a použité zdroje dat. Detailně je výpočet každé složky nákladů popsán v kapitole 6, která se zabývá samotnou kalkulací ekonomických dopadů DN v České republice.

Náklady na soudní systém a policii

Do nákladů policie v souvislosti s DN jsou započítány náklady na vykázání a řešení případů týrání osoby žijící ve společném obydlí. Náklady na vykázání jsou odvozeny od počtu případů vykázání z oficiálních statistik Policie ČR a odhadu nákladů na jedno vykázání. Náklady na jedno vykázání jsou počítány na základě odhadu časové náročnosti jednoho vykázání převzatého ze studie proFEM (Kunc, 2012) a údajů o průměrné mzdě policistů provádějících vykázání vykazované Ministerstvem práce a sociálních věcí. Stejnou metodikou jsou kalkulovány náklady na řešení případů týrání osoby žijící ve společném obydlí.

Náklady státního zastupitelství jsou kalkulovány na základě údajů z oficiální soudní statistiky (CSLAV) o počtu případů domácího násilí a nákladů státního zastupitelství na jeden případ DN (vychází z odhadu časové náročnosti převzaté ze studie proFEM a údajů o mzdě státních zástupců na základě platové základny státního zástupce podle zákona č. 201/1997 Sb. zákona o platu a některých dalších náležitostech státních zástupců). Z počtu případů DN, kterými se zabývá státní zastupitelství, jsou odvozeny náklady na vypracování znaleckých posudků. Výše jednoho posudku byla stanovena na základě průzkumu mezi státními zástupci a příslušníky Policie ČR.

Náklady okresních soudů v souvislosti s násilím mezi partnery jsou počítány jako počet případů DN dle soudní statistiky vynásobený náklady na jedno soudní řízení vyplývající z analýzy Ministerstva spravedlnosti¹⁸. Počet řízení soudů, ve kterých dojde k odvolání a jsou dále projednávány u krajských

¹⁸ Interní analýza MSp – Výpočet nákladů na jedno soudní řízení, 2016

soudů je vyvozen z odborných konzultací. Tomu odpovídající náklady krajských soudů jsou kalkulovány podle stejné metodiky jako řízení u okresních soudů.

Náklady soudů v občanskoprávních kauzách vznikají v souvislosti s rozvody, stejně jako ve studii profesorky Walby předpokládáme, že z celkového počtu rozvodů na domácí násilí připadá jedna třetina. Takto zjištěný počet rozvodů násobíme průměrnými náklady na jedno řízení v občanskoprávní kauze z výše zmíněné analýzy Ministerstva spravedlnosti.

Tuto skupinu nákladů uzavírají náklady přestupkových řízení v rámci přestupků proti občanskému soužití (§ 49 zákona o přestupcích). Pro kalkulaci nákladů přestupkových řízení bylo nutné odhadnout počet zahájených přestupkových řízení v roce 2012, jelikož z oficiálních statistik bylo známo pouze množství evidovaných přestupků. Odhad počtu zahájených přestupkových řízení byl založen na podílu zahájených řízení v roce 2010 a 2015 (to jsou jediné roky, pro který byl počet zahájených řízení evidován).

Náklady na zdravotnictví

Na základě průzkumů domácího násilí prezentovaných v kapitole 4, které zjišťovaly fyzické následky sexuální a fyzické formy domácího násilí, byl odhadnut počet žen, které kvůli tomuto typu domácího násilí utrpěly zranění. Dle vzoru metodologie studie profesorky Walby byly zranění rozděleny podle závažnosti na – počet zranění, které nepotřebují lékařské ošetření, lehké zranění a těžké zranění. Pro odhad nákladů na jedno zranění dle vážnosti byla použita metodika, která se využívá pro vyčíslování ekonomických dopadů dopravních metod (stejně jako ve studii Walby). Proto bylo k odhadu využito metodiky Centra dopravního výzkumu.

Pro odhad psychických dopadů domácího násilí jsme stejně jako profesorka Walby předpokládaly, že oběti domácího násilí využívají psychologickou pomoc až čtyřikrát více než běžná populace. Pro výpočet nákladů na léčbu duševních poruch pro jednu oběť domácího násilí byly nejdříve odhadnuty náklady na tuto léčbu pro jednoho obyvatele (z údajů ÚZIS o celkových ročních nákladech na léčbu duševních poruch a středního stavu počtu obyvatelstva z dat ČSÚ) a dle výše zmíněného předpokladu vynásobeny čtyřmi. Výsledkem byl odhad výdajů na zdravotní péči u duševních chorob na jednu ženu – oběť DN. Výše celkových ztrát v důsledku psychických dopadů DN pak byla odvozena z odhadu počtu obětí fyzického nebo sexuálního násilí za jeden rok dle výsledků průzkumu DN.

Náklady na sociální služby

Pro účely této analýzy nám byla Ministerstvem práce a sociálních věcí poskytnuta data o celkových nákladech poskytovatelů sociálních služeb zapsaných v Registru poskytovatelů sociálních služeb. Na základě poskytnutých materiálů jsme byli schopni identifikovat organizace, které se zabývají pomocí obětem domácího násilí a náklady na poskytování jejich služeb.

Náklady na právní pomoc

Právní pomoc obětem domácího násilí se řídí ustanovením zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, které jasně formuluje práva obětí trestných činů. Před vznikem tohoto zákona byla právní pomoc obětem DN poskytována individuálně neziskovými organizacemi. Vzhledem k tomu, že ekonomické náklady DN byly kalkulovány pro období předcházející vzniku tohoto zákona (rok 2012), nebylo možné náklady na právní pomoc vyčíslit.

Náklady v souvislosti se zaměstnáním a ekonomickou aktivitou

Tato skupina nákladů se dále dělí na ztráty HDP, náklady na výplatu dávek v nezaměstnanosti a náklady na výplatu nemocenských dávek.

Pro odhad ekonomické ztráty vycházíme z odhadu počtu zranění v důsledku DN stejně jako v případě kalkulace nákladů fyzických dopadů DN. Princip výpočtu ztráty HDP na jedno lehké zranění vychází z odhadu HDP na jednoho ekonomicky aktivního obyvatele (podíl celkového HDP a počtu ekonomicky aktivních obyvatel) za jeden rok, který se vynásobí podílem v roce stráveným v pracovní neschopnosti. U těžkého zranění se navíc předpokládá trvale snížená pracovní výkonnost o 40 % u 25 % obětí.

Výše vyplacených dávek v nezaměstnanosti je opět odvozena z počtu zranění v důsledku DN podle závažnosti a vypočítává se jako: počet dní vyplácení nemocenské (podle závažnosti zranění) x výše nemocenské dávky x počet zranění.

Kalkulace nákladů na dávky v nezaměstnanosti je založena na výsledcích průzkumu proFEM (Kunc., 2012) o tom, kolik procent žen kvůli DN ztratilo práci a zároveň je uplatněn stejný postup kalkulace nákladů. Pro odhad nákladů na výplatu nemocenských dávek je nutné předpokládaný počet nezaměstnaných žen v důsledku DN vynásobit průměrnou měsíční podporou v nezaměstnanosti a počtem měsíců, kdy je dávka vyplácena.

4. PŘEDPOKLÁDANÝ VÝSKYT DOMÁCÍHO NÁSILÍ V ČR NA ZÁKLADĚ EXISTUJÍCÍCH STUDIÍ

Pro potřeby výzkumů týkajících se DN mohou být využita data z různých zdrojů: oficiální statistiky, data od intervenčních center, azylových domů, zdravotnických zařízení, sociologických průzkumů, nebo strukturovaných pohovorů s oběťmi (EIGE, 2014). Výhradně na oficiální statistiky (např. policie, soudů) není možné se spoléhat, jelikož pouze zlomek případů domácího násilí se řeší oficiální cestou. Oběti domácího násilí mají z pochopitelných důvodů často problém se svým problémem svěřit. Z toho důvodu jsou oficiální statistiky i průzkumy DN více či méně podhodnocené (Kunc, 2012). Následující text představuje publikace, na jejich základě je stanoven odhad výskytu domácího násilí v ČR.

V roce 2003 se Česká republika spolu s dalšími 20 zeměmi světa zapojila do mezinárodního výzkumu násilí na ženách, International violence against women survey – IVAWS. Výsledky tohoto průzkumu přinesly do té doby nejobsáhlejší informace o výskytu a charakteristikách domácího násilí na ženách v ČR (Pikálková, 2004). Na tento průzkum navazuje projekt Násilí v partnerských vztazích: Výzkum navazující na IVAWS 2003. Cílem projektu bylo s použitím stejné metodologie a nových dat zmapovat situaci domácího násilí v ČR a zjistit, jak se během let změnila formy fyzického a psychického násilí a míry viktimizace. V rámci projektu bylo zkoumáno násilí nejen na ženách ale i mužích. Proběhla tedy dvě výběrová šetření založená na stejné metodologii, aby byla zajištěna jejich srovnatelnost (Pikálková a kol., 2015).

Do průzkumu DN na ženách v ČR bylo zapojeno 1502 žen ve věku 18 až 70 let, data byla sbírána v roce 2013 (Pikálková a kol., 2015).¹⁹ Terénní šetření pro výzkumnou část týkající se mužů proběhlo v roce 2012, zúčastnilo se jej 1001 respondentů (Buriánek a kol., 2014).

Prvním aspektem DN, kterým se průzkum zabýval, byly četnost a podoba fyzických útoků. Z výsledků vyplývá, že během svého života se s nějakou formou fyzického nebo sexuálního násilí setkala 17 % žen a 10 % mužů (viz tabulka 3.). Nejčastější způsob napadení představují u žen i mužů

¹⁹ Data byla získávána formou terénního výzkumu, participantky výzkumu byly vybrány metodou „random route“ (metoda náhodné procházky). Pro získání odpovědí byla použita metoda CASI a face-to-face interview.

facka, kopání, kousání, úder pěstí. Poměrně časté bylo také vyhrožování a házení věcí nebo úder předmětem. Největší rozdíl mezi násilím na ženách a mužích je vidět v případě kategorie strkání, pevného sevření, kroucení rukou, tahání za vlasy, jejichž výskyt je v případě žen častější (zažilo 9 % žen vs. 2,3 % mužů).

Tab. 3. Podíl mužů a žen, kteří zažili daný druh násilí alespoň jednou během celého života

	Ženy (%)	Muži (%)
Vyhrožování, že Vám fyzicky ublíží	8,4	1,9
Házení věcí nebo úder předmětem	6,5	4,0
Strkání, pevné sevření, kroucení rukou, tahání za vlasy	8,9	2,3
Facka, kopání, kousání, úder pěstí	11,7	6,3
Škrčení, pokus o udušení, utopení, popálení, opaření	1,7	0,1
Nůž nebo pistole	0,9	0,6
Jiné fyzické násilí	0,7	0,2
Vynucený sexuální styk	2,3	0,1
Pokus o vynucený sexuální styk	2,4	-
Osahávání	1,9	0,1
Vynucená sex. aktivita s jinou osobou	0,4	0,2
Jiné sexuální násilí	0,3	-
Celkem zažilo násilí	17,2	9,9
Počet respondentů	1502	1001

Zdroj: Pikálková a kol. (2015), Buriánek a kol. (2014); vlastní zpracování

Podíl žen/mužů napadených během života odráží spíše dlouhodobější trendy týkající se domácího násilí. Často se jedná o incidenty, které se odehrály před několika (až desítkami) let. Vyšší vypovídací hodnotu o riziku DN ve společnosti podávají roční míry viktimizace. Podle tohoto ukazatele je riziko zažít nějaké formy fyzického napadení u žen a mužů prakticky stejné (1,4 % u žen, 1,3 % u mužů). Nejčastější formu násilí opět představuje facka, kopání, kousání a úder pěstí, jak ukazuje tabulka 4. Celkově platí, že podíly u jednotlivých napadení jsou menší, ale pořadí frekvence výskytu zůstává stejné. Jednotlivé druhy napadení jsou čtenější u žen než mužů, v případě žen je možné pozorovat „širší spektrum“ typu napadení.

Tab. 4. Podíl mužů a žen, kteří zažili daný druh násilí alespoň jednou za posledních 12 měsíců

	Ženy (%)	Muži (%)
Vyhrožování, že Vám fyzicky ublíží	0,9	0,1
Házení věcí nebo úder předmětem	0,6	0,2
Strkání, pevné sevření, kroucení rukou, tahání za vlasy	1,1	0,2
Facka, kopání, kousání, úder pěstí	1,1	1,1
Škracení, pokus o udušení, utopení, popálení, opaření	0,1	-
Nůž nebo pistole	-	-
Jiné fyzické násilí	-	-
Vynucený sexuální styk	0,1	-
Pokus o vynucený sexuální styk	0,1	-
Osahávání	0,1	-
Vynucená sex. aktivita s jinou osobou	0,1	-
Jiné sexuální násilí	-	-
Celkem zažilo násilí	1,4	1,3
Počet respondentů	1502	1001

Zdroj: Pikálková a kol. (2015), Buriánek a kol. (2014); vlastní zpracování

Větší rozdíly mezi muži a ženami se nacházejí v případě charakteru posledního incidentu.²⁰ 67 % žen a ještě o 10 % více mužů uvedlo jako součást incidentu facku. Polovina žen také během incidentu DN zažila vyhrožování fyzickým ublížením a strkáním, pevným sevřením apod. U mužů bylo relativně častější házení věcí nebo úder předmětem ze strany manželky/partnerky.

Tab. 5. Charakter posledního incidentu

	Ženy (%)	Muži (%)
Vyhrožování, že Vám fyzicky ublíží	50,6	26,3
Házení věcí nebo úder předmětem	34,0	39,4
Strkání, pevné sevření, kroucení rukou, tahání za vlasy	48,6	20,2
Facka	66,8	74,7
Kopání, kousání	12,4	21,2
Úder pěstí	22,8	22,2
Škracení	8,1	3,0
Pokus o udušení, utopení	0,8	2,0
Popálení, opaření	0,4	1,0
Nůž nebo pistole	6,2	6,1
Jiné fyzické násilí	12,4	7,1
Vynucený sexuální styk	13,5	-
Pokus o vynucený sexuální styk	17,0	-
Osahávání	14,3	-
Vynucená sex. aktivita s jinou osobou	1,5	-
Jiné sexuální násilí	1,5	-
Počet respondentů (který zažil DN)	259	99

Zdroj: Pikálková a kol. (2015), Buriánek a kol. (2014); vlastní zpracování

Častou a v minulosti opomíjenou formou domácího násilí je násilí psychické (dále také PN). Kvantifikace psychického násilí je velice složitá, jelikož existuje několik definic tohoto pojmu a záleží

²⁰ Respondentům byla položena otázka: Pokud se zamyslíte nad posledním incidentem, k čemu přesně během něj došlo? (odpovídala pouze ta část mužů/žen, která měla nějakou zkušenost s DN).

jak úzce/široce se na pohled domácího násilí díváme. Psychické týrání může mít mnoho podob od zastrašování, nátlaku, ponižování, přes verbální agrese, stalking po různé formy ekonomické kontroly (Buriánek a kol., 2014).

V rámci projektu *Násilí v partnerských vztazích: Výzkum navazující na IVAWS 2003* jsou jako domácí násilí vymezeny „*takové praktiky, jejichž motivací je snaha získat kontrolu a moc nad partnerem/oku*“ (Pikálková a kol., 2015, str. 78).

V případě psychického násilí se metodologie průzkumu DN na mužích a ženách odlišuje, proto výsledky šetření týkající se tohoto druhu násilí nelze zcela srovnávat.

V rámci průzkumu psychického násilí na ženách byly identifikovány čtyři okruhy PN: kontrola partnerky, ponižování a verbální agrese, zastrašování a hrozby, a ekonomické násilí. V rámci těchto okruhů byla zkoumána řada specifických forem psychického násilí. Výsledky výzkumu pro jednotlivé kategorie DN se týkají žen, které v době výzkumu byly v partnerském vztahu a jsou shrnuty v tabulce 6. Pro posouzení výskytu psychického násilí je důležité, jestli se s konkrétním jednáním naplňujícím znaky PN ženy setkávaly opakovaně. Proto bylo u jednotlivých otázek v rámci průzkumu na výběr z následující škály určující frekvenci výskytu forem PN: nikdy, občas, často, stále.

Výsledky průzkumu ukazují, že nejčastěji se ženy setkávaly s kontrolou, projevující se zejména žárlivostí a potřebou vědět, kam a s kým žena chodí. Nějaké formě psychického násilí byla vystavena více než polovina žen (47 % občas, 18 % často nebo stále). Každá třetí žena se setkala s ponižováním, či verbální agresi, ekonomické násilí pak zažila každá pátá. Jak se ukázalo, fyzické násilí je často doprovázené právě násilím psychickým. 76 % žen, které v aktuálním partnerském vztahu zažilo fyzické DN, bylo zároveň (často/stále) obětí některé ze zkoumaných forem psychického násilí.

Tab. 6. Psychické násilí na ženách

	Nikdy (%)	Občas (%)	Často (%)	Stále (%)	Nevím (%)
Kontrola					
Rozčiloval se, když jste se bavila s jiným mužem	57,9	33,2	5,0	1,0	2,9
Trval na tom, že musí vždy vědět, s kým a kde přesně jste	61,0	28,3	5,9	2,8	2,0
Podezíral Vás a žárlil na Vaše "mimodomácí aktivity"	70,1	21,5	4,1	1,9	2,5
Neustále Vás podezíral z nevěry	84,3	9,7	2,4	0,8	2,7
Pokoušel se omezovat Vaše kontakty s rodinou či přáteli	91,5	5,8	1,3	0,3	1,2
Sledoval Vás či pronásledoval	92,4	3,6	1,4	0,4	2,3
Ponižování					
Slovní agrese, nadávky, urážky	76,1	18,7	3,2	0,5	1,4
"Shazování" či zesměšňování před ostatními lidmi	83,5	10,9	2,5	0,2	2,9
Urážel Vás, nadával Vám, slovně Vás ponižoval	84,8	10,6	2,0	0,6	2,0
Činil nehodné sexuální narážky či připomínky	85,5	9,6	1,5	0,4	3,0
Choval se jako byste byla méněcenná	85,8	9,5	2,6	0,5	1,7
Zastrašování					
Ničil Váš nebo Váš společný majetek	93,0	4,1	1,0	0,3	1,6
Vyhrožoval, že zveřejní něco, co by Vás mohlo poškodit	93,3	2,8	1,7	0,3	1,9
Výhrůžky falešným obviněním (zanedbání dětí apod.)	93,4	3,4	1,2	0,2	1,8
Vyhrožoval znemožněním kontaktu s dětmi po rozchodu	93,8	3,3	1,6	0,3	1,0
Vyhrožoval, že Vám ublíží, pokud se rozejdete	93,9	3,0	1,4	0,4	1,3
Vyhrožoval Vám, že si vezme život	94,9	2,4	1,2	0,3	1,2
Vyhrožoval, že ublíží Vám/Vašim dětem, když ho opustíte	95,4	2,0	1,0	0,5	1,1
Vyhrožoval, že Vás zabije	95,5	2,2	0,8	0,4	1,1
Ublížil nebo hrozil, že ublíží nějaké jiné Vám blízké osobě	95,9	1,8	0,9	0,1	1,3
Ublížil nebo hrozil, že ublíží Vašim dětem	96,3	1,4	0,9	0,2	1,2
Ekonomické násilí					
Kontroloval, jak nakládáte s penězi	81,5	12,6	2,5	0,5	2,9
Úmyslně nedával dost peněz do společného rozpočtu	88,3	7,4	2,3	0,4	1,6
Počet žen, které mají v současnosti partnera	1 109				

Zdroj: Pikálková a kol. (2015); vlastní zpracování

Metodologie výzkumu psychického násilí na mužích je do značné míry podobná té použité v případě výzkumu na ženách, liší se pouze v sadě otázek položené respondentům a absencí zkoumání ekonomického násilí.

Respondenti, kteří v čase výzkumu měli partnerku, se nejčastěji setkávali s nějakou formou žárlení či kontroly (otázky rozčilovala se, když jste se bavil s jinou ženou, trvala na tom, že musí vědět, s kým a kde přesně jste, podezírala Vás, žárlila na Vaše mimodomácí aktivity). S nějakou formou psychického násilí ze strany současné partnerky se setkala 73 % mužů (53 % občas, 16 % často, 5 % stále).

Tab. 7. Psychické násilí na mužích

	Nikdy (%)	Občas (%)	Často (%)	Stále (%)	Nevím (%)
Rozčilovala se, když jste se bavil s jinou ženou	47	42	7	2,1	2
Trvala na tom, že musí vždy vědět, s kým a kde přesně jste	50	38	8	2,1	2
Podezírala Vás a žárlila na Vaše "mimodomácí" aktivity	54	35	7	2,0	3
Urážela Vás, nadávala Vám, slovně Vás ponižovala	80	16	2	0,4	2
Pokoušela se omezovat Vaše kontakty s rodinou či přáteli	83	11	4	0,3	2
Vyhrožovala, že Vám po rozchodu znemožní kontakt s dětmi	91	4	2	0,4	3
Ničila Váš nebo Váš společný majetek	92	5	1	0,3	2
Vyhrožovala Vám pomluvou	90	5	2	0,4	3
Sledovala Vás či pronásledovala	89	7	2	0,3	2
Vyhrožovala, že si vezme život	92	4	2	0,3	2
Ublížila nebo hrozila, že ublíží Vaším dětem	94	2	1	0,4	3
Počet mužů, kteří mají v současnosti partnerku	700				

Zdroj: Buriánek a kol. (2014); vlastní zpracování

Jak již bylo několikrát zmíněno, určování výskytu DN ve společnosti je z mnoha důvodů složité. Proto v rámci této studie představíme další výzkum, který nám pomůže stanovit interval výskytu domácího násilí v ČR. Jedná se o průzkum násilí na ženách uskutečněný v roce 2012 ve všech členských státech EU (FRA, 2014). Výzkum byl připraven tak, aby výsledky mohly být srovnávány mezi všemi zeměmi EU. Na základě spolupráce řady odborníků na problematiku domácího násilí byl vytvořen jeden dotazník mapující násilí páchané na ženách, stejný pro všechny členské státy EU.

V České republice tento dotazník vyplnilo 1 620 žen.²¹ Sběr dat byl uskutečněn v roce 2012. Metodologie sběru dat i nahlížení na násilí na ženách je v mnoha ohledech podobné jako ve výše představeném výzkumu: Násilí v partnerských vztazích: Výzkum navazující na IVAWS 2003. Nevýhodou ovšem je, že výzkum uspořádaný Agenturou pro základní práva (FRA) se zaměřuje na násilí na ženách a neposkytuje informace o DN v případě mužů. Průzkum se zaměřuje na ženy ve věku 18 až 74 let.

Prvním zkoumaným tématem je fyzické a sexuální násilí. S nějakou formou fyzického nebo sexuálního násilí se v České republice podle výsledků průzkumu setkalo za svůj život (od 15 let) 18 %²² žen v dané věkové kategorii, za posledních 12 měsíců to byly 3 % tázaných žen.²³

Na základě obou průzkumů se tedy s nějakou formou fyzického nebo sexuálního násilí během svého života setkalo průměrně 17,8 % žen ČR. Roční míra viktimizace tohoto typu násilí na ženách se nachází v intervalu 1,4 % až 3 %. Průměrně 2,2 % českých žen se ročně stane obětí fyzického nebo sexuálního násilí. Tato průměrná hodnota je používána v následujících částech textu při kalkulaci odhadu nákladů domácího násilí v ČR.

Nejdůležitější charakteristiky použitých průzkumů a míry viktimizace v České republice jsou shrnuty v tabulce 8.

²¹ Počet žen zapojených do průzkumu byl v rozmezí 1500–1620 (výjimkou bylo Nizozemsko s 908 ženami)

²² V publikaci shrnující výsledky průzkumu je jako podíl žen, které se za svůj život setkaly s domácím násilím uvádělo 21 %. V rámci této publikace je totiž výskyt domácího násilí přepočítávám vzhledem k počtu žen v průzkumu, které měly partnera (tzn. že měly manžela, partnera, se kterým sdílely domácnost nebo partnera, se kterým nežily). Ve většině průzkumů zabývajících se domácím násilím je výskyt DN přepočítávám vzhledem ke všem účastníkům průzkumu. Proto byly podíly žen, které byly vystaveny domácímu násilí, během celého života nebo za poslední rok, přepočítány vzhledem k celkovému počtu respondentek (1620). Zde reportované výsledky se tak proto liší od oficiálně publikovaných závěrů průzkumu.

²³ V rámci obou ukazatelů jsou hodnoty pro ČR shodné s průměrem za všechny členské státy EU.

Tab. 8. Shrnutí průzkumů výskytu DN v ČR

Studie	Období	Výskyt DN od 18 let (15 let FRA)		Výskyt DN za poslední rok		Forma DN	Věková kategorie	Počet respondentů	
		Ženy	Muži	Ženy	Muži			Ženy	Muži
FRA (2014)	2012	18 %	-	3 %	-	fyzické, sexuální	18–74	1620	-
Pikálková a kol. (2015), Buriánek a kol.	2013	17 %	10 %	1,4 %	1,3 %	fyzické, sexuální	18–70	1502	1001

Zdroj: Pikálková a kol. (2015), Buriánek a kol. (2014), FRA (2014); vlastní zpracování

Zdravotní dopady domácího násilí byly zkoumány v rámci průzkumů Pikálkové a kol. (2015) i FRA (2015). Oba výzkumy použily k analýze výskytu fyzických zranění stejné metodologie. Respondentky byly požádány, aby si vybavily ten nejzávažnější incident domácí násilí v případě současného nebo bývalého partnera, který zažily. Následně byly dotázány, jestli v důsledku tohoto incidentu utrpěly nějaká zranění. Výčet možností ukazuje tabulka 9. Ačkoli je formulace dotazu v obou průzkumech dosti podobná, bylo potřeba některé kategorie z průzkumu Pikálkové a kol. (2015) upravit. Originální výsledky a přidělené kategorie z průzkumu FRA (2015) je možné najít v příloze I.

Použití stejné metodologie a fakt, že průzkumy proběhly v přibližně stejném časovém období nám umožňuje porovnávat jejich výsledky a vyvozovat z nich průměrný výskyt jednotlivých typů zranění u obětí domácího násilí.

Jak už bylo řečeno výše, oba průzkumy domácího násilí ukazují přibližně stejnou míru výskytu domácího násilí v průběhu života respondentky. Což opět nahrává vzájemné kompatibilitě a možnosti srovnání průzkumů. Největší rozdíl mezi průzkumem FRA (2015) a Pikálkové a kol. (2015) je v případě podílu žen, které v průběhu onoho nejzávažnějšího incidentu utrpěly nějaké zranění. V případě průzkumu agentury FRA je to 57 %, v průzkumu Pikálkové a kol. 36 %. Průměrně v 47 % incidentů domácího násilí dojde k fyzickému zranění oběti. Co se týče podílu jednotlivých typů zranění, jsou oba průzkumy ve většině položek téměř totožné. Nejčastějším typem zranění jsou modřiny a škrábance. Téměř každá pátá žena skončí s řeznou ránou, podvrtnutím nebo popáleninami. Nezanedbatelný je také počet žen s nějakým typem zlomeniny, otřesu nebo jiného poranění mozku. V rámci průzkumu FRA některé tazatelky uváděly i vnitřní zranění. Tato zranění již nejsou tak častá, ale jsou o to závažnější a mohou oběť DN ohrozit i na životě.

Tab. 9. Fyzické důsledky domácího násilí

Zranění	Fra (2015)		Pikálková a kol. (2015)		% z těch, co utrpěly zranění – Průměr
	Počet žen	% z těch, co utrpěly zranění	Počet žen	% z těch, co utrpěly zranění	
Modřiny, škrábance	160	95	87	93	94
Rány, podvrtnutí	30	18	17	18	18
Zlomeniny, zlomené kosti, vyražené zuby	14	8	8	9	8
Otřes a jiná zranění mozku	17	10	7	7	9
Vnitřní zranění	7	4	0	0	2
Potrat	8	5	1	1	2
Poranění v genitální oblasti	-	-	3	3	3
Jiné	12	7	3	3	5
Nevím, nepamatuji si	14	8	-	-	8
Počet žen, které utrpěly zranění	169	57	94	36	46,6
Počet žen, které zažily DN	296	18	259	17	17,8
Celkem žen	1620		1502		

Zdroj: Pikálková a kol. (2015), FRA (2015); vlastní zpracování

Jak bylo řečeno v úvodu této kapitoly, tak většina obětí se se svojí situací nesvěří policii, zdravotníkům nebo jiné organizaci, a proto oficiální statistiky není vhodné používat při hodnocení výskytu tohoto problému ve společnosti. Nejvyšší podíl žen – obětí DN (24 %) vyhledá lékařskou péči nebo jinak kontaktuje zdravotnické zařízení. Pouze 8 % obětí se v důsledku nejzávažnějšího incidentu fyzického nebo sexuálního násilí obrátilo na policii a 9 % vyhledá pomoc právníka nebo jiného právního poradce.

Tab. 10. Kontaktování organizace nebo služby v důsledku nejzávažnějšího incidentu fyzického nebo sexuálního násilí během života (%)

Policie	8
Nemocnice	10
Doktor, zdravotnické centrum nebo jiná zdravotnická instituce	14
Sociální služby	6
Azylový dům	2
Organizace na podporu obětí DN	1
Církevní organizace	1
Právní služby/Právník	9
Jiná služba	2

Zdroj: FRA (2015); vlastní zpracování

Důvody, proč se oběti domácího násilí nesvěří oficiálním orgánům nebo nevládním organizacím jsou různé. Oběti DN nejčastěji uvádí, že se s problémem vyrovnaly samy nebo s pomocí rodiny či přátel. Mnoho obětí policii nekontaktuje kvůli pocitu trapnosti, studu, nebo protože nechtěly, ale by se o jejich problému někdo dozvěděl. Celkem 14 % obětí nešlo na policii kvůli strachu z násilníka. Z podobných důvodů se oběti DN neobracejí i na jiné organizace než policii (viz tabulka 12).

Tab. 11. Důvody nekontaktování policie (%)

Vyrovnila jsem se s DN sama/ s pomocí přátel, rodiny	43
Nepovažovala jsem to za důležité/ incident nebyl natolik vážná	10
Nemyslela jsem si, že by mi policie pomohla	9
Nemyslela jsem si, že by mi policie mohla pomoci	7
Strach z násilníka	14
Někdo mě od ohlášení odradil	2
Stud, pocit trapnosti	20
Myslela jsem si, že je to moje vina	1
Nechtěla jsem, aby to někdo věděl	19
Byla jsem příliš rozrušená, abych kontaktovala policii	4
Nechtěla jsem, aby byl útočník zatčen nebo měl problémy s policií	6
Nevěřili by mi	3
Bála jsem ztráty dětí	3
Nechtěla jsem, aby vztah s útočníkem skončil	3
Incident jsem nahlásila úřadům nebo soudu	0
Někdo jiný nahlásil incident	4
Obrátila jsem se o pomoc někde jinde	4
Jiný důvod	2

Zdroj: FRA (2015); vlastní zpracování

Tab. 12. Důvody nekontaktování jiné organizace než policie (%)

Vyrovнала jsem se s DN sama/ s pomocí přátel, rodiny	45
Nepovažovala jsem to za důležité/ incident nebyl natolik vážná	13
Nemyslela jsem si, že by mi někdo mohl pomoci	8
Nevěděla jsem, na koho se obrátit	10
Žádné služby nebyly k dispozici	6
Organizace byly příliš vzdálené	2
Nemohla jsem si to dovolit	7
Čekání na služby bylo příliš dlouhé	2
Strach z násilníka	10
Někdo mě od ohlášení odradil	1
Stud, pocit trapnosti	18
Nechtěla jsem, aby to někdo věděl	15
Myslela jsem si, že je to moje vina	1
Byla jsem příliš rozrušená, abych kontaktovala policii	4
Nevěřili by mi	5
Jiný důvod	3

Zdroj: FRA (2015); vlastní zpracování

Z výsledků průzkumu agentury FRA (2014) vyplývá, že v Evropské Unii se průměrně každá pátá žena během svého života stane nejméně jednou obětí fyzického nebo sexuálního násilí, za posledních 12 měsíců to bylo průměrně 4 % žen. Dle závěrů tohoto průzkumu se tak výskyt DN v České republice nachází na úrovni průměru EU. Dle závěrů průzkumu je výskyt domácího násilí nejvyšší v Dánsku a Litvě (32 % za život), nejnižší pak v Rakousku, Chorvatsku, Španělsku a Slovinsku (13 %). Co se týče výskytu DN během posledního roku, největší podíl žen, které se setkaly se sexuálním nebo fyzickým násilím, vykazuje Belgie, Bulharsko, Řecko, Maďarsko, Itálie, Rumunsko a Slovensko.²⁴

²⁴ V rámci publikace k výsledkům průzkumu agentury FRA (2014) je výskyt domácího násilí přepočítávám vzhledem k počtu žen v průzkumu, které měly partnera (tzn. že měly manžela, partnera, se kterým sdílely domácnost nebo partnera, se kterým nežily).

Výhodou tohoto průzkumu pro možnost mezinárodního srovnání je fakt, že otázky a systém dotazování byl ve všech zemích stejný. Přesto je při srovnávání výskytu domácího násilí mezi jednotlivými státy nutná obezřetnost. Výsledky průzkumu mohou být ovlivněny nejen výskytem DN ve společnosti ale dalšími demografickými a socioekonomickými faktory. Na závěrech průzkumu se na příklad může projevit, do jaké míry je považováno za přijatelné v dané společnosti veřejně mluvit o násilí mezi partnery či v rodině. Ve státech s reportovaným nízkým výskytem domácího násilí je často nízká míra povědomí o domácím násilí obecně (vyšší procento respondentů uvádí, že si není vědoma domácího násilí ve svém okolí.) Ukazuje se také, že v zemích s vyšší mírou rovnosti mezi ženami a muži je vyšší míra otevřenosti v otázkách genderového násilí. To by mohlo vysvětlovat (dle průzkumu) relativně vyšší míry výskytu intimního násilí v zemích Severní Evropy.

Další faktory ovlivňující míru výskytu domácího násilí mohou být obecná míra viktimizace a kriminality ve společnosti nebo míra konzumace alkoholu ve společnosti (v mnoha incidentech DN jsou agresori pod vlivem alkoholu nebo jiné omamné látky). Pro vysvětlení rozdílů ve výskytu domácího násilí by se našla celá řada dalších faktorů, které jsou stejně jako další rozdíly v kriminalitě v mezinárodním srovnání předmětem výzkumů (FRA, 2014).

Tab. 13. Srovnání výskytu DN v České republice a státech Evropské Unie

Země	Podíl žen, které zažily daný druh násilí nejméně jednou během celého života (%)	Podíl žen, které zažily daný druh násilí nejméně jednou za posledních 12 měsíců (%)
Austrie	13	3
Belgie	24	6
Bulharsko	23	6
Kypr	15	3
Česká republika	21	4
Německo	22	3
Dánsko	32	4
Estonsko	20	2
Řecko	19	6
Španělsko	13	2
Finsko	30	5
Francie	26	5
Chorvatsko	13	3
Maďarsko	21	6
Irsko	15	3
Itálie	19	6
Litva	24	4
Lucembursko	22	3
Litva	32	5
Malta	15	4
Nizozemsko	25	5
Polsko	13	2
Portugalsko	19	5
Rumunsko	24	6
Švédsko	28	5
Slovinsko	13	2
Slovensko	23	6
Spojené království	29	5
EU-28	22	4

Zdroj: FRA (2014); vlastní zpracování

5. PRACOVNÍ HYPOTÉZY

Jedním z limitů, se kterými se tato studie snaží vyrovnat, je nedostatek dat a relevantních statistik mapujících výskyt domácího násilí v České republice. Zejména toto platí v případě zdravotních dopadů domácího násilí. Co nejpřesnější určení výskytu domácího násilí je přitom klíčové pro stanovení finančních následků DN. Na tuto skutečnost již upozorňovali autoři předchozích studií a podrobněji se této problematice věnuje kapitola 9, která mimo jiné přináší návrhy nutné ke zlepšení a zefektivnění sběru dat v rámci problematiky domácího násilí.

Jedním z dílčích cílů této studie je rozšíření dosavadního stupně poznání o velikosti ekonomických dopadů domácího násilí v České republice. První odhad těchto nákladů poskytla publikace Ekonomické dopady domácího násilí v ČR (Kunc, 2012), kde byla výše nákladů odhadnuta na 1,3 miliardy Kč pro rok 2010. Dá se předpokládat, že výše nákladů v rámci této studie bude vyšší. Jednak proto, že sami autoři poznamenávají, že jejich odhad je spíše konzervativní. To dokazuje na příklad fakt, že navazující studie zaměřující se pouze na problematiku nákladů v oblasti zdraví přišla s výrazně vyššími náklady na zdravotnictví než studie původní.

Další referenční hodnotu odhadu ekonomických dopadů DN pro Českou republiku je možné vyčíst ze studie Evropského institutu pro rovnost žen a mužů (EIGE, 2014). V rámci této studie byla odhadnuta výše nákladů domácího násilí ve Velké Británii v roce 2012 a extrapolací podle počtu obyvatel byla odvozena výše nákladů pro ostatní země EU. Ekonomické dopady intimního partnerského násilí na ženách byly v ČR odhadnuty na 1,17²⁵ miliardy EUR (přibližně 29 mld. Kč). České odhady a ten mezinárodní se tedy zásadním způsobem liší. Kromě absolutní velikosti vypočtených nákladů je odlišný také podíl jednotlivých složek na celkových nákladech. Česká data ukazují jako nejnákladnější oblast zdravotnictví, ve Velké Británii jsou nejvyšší částky vynaloženy na soudnictví a policii. Je ovšem potřeba zdůraznit, že významnou roli hraje fakt, že v rámci této studie byly náklady odvozovány od stavu DN a jeho nákladovosti ve Velké Británii a proto očekáváme, že námi odhadnutá velikost nákladů bude nižší.

²⁵ Do těchto nákladů jsou započítány náklady veřejného sektoru (zdravotnictví, policie apod.) a ekonomická ztráta soukromého sektoru. Při započtení emocionálních nákladů by částka byla ještě vyšší.

Pracovní hypotéza této studie je, že se výše nákladů domácího násilí bude pohybovat v intervalu 1,3 až 29 miliard Kč.

Obecně se výsledky podobných studií vyčíslejících dopad DN na společnost srovnávají velice těžce, jelikož každá pracuje s odlišnou metodologií odhadu ekonomických dopadů, definicí domácího násilí apod.

6. KALKULACE EKONOMICKÝCH DOPADŮ DN

Výše ekonomických nákladů na domácí násilí se vzhledem k používané metodice vyjadřuje za jeden rok, a proto by všechny používané údaje měly být z jednoho roku. Rokem, pro který jsou kalkulovány náklady DN v ČR v rámci této studie, je rok 2012. K části výpočtů je nutné využít údajů ze sociologických průzkumů DN, v době tvorby této analýzy byly k dispozici dva průzkumy představené v kapitole č. 4. Výsledky průzkumu jsou využity ke kalkulaci nákladů vznikajících při využívání zdravotnických služeb a ztráty produkce v důsledku DN. K tomuto účelu potřebné údaje obsahuje zejména dataset agentury FRA z roku 2012 (Fra, 2015) a proto je kalkulace ekonomických dopadů domácího násilí vztahována právě k tomuto období.

6.1. NÁKLADY SOUDNICTVÍ A POLICIE

Domácí násilí je komplikovaný jev odehrávající se za zavřenými dveřmi. Jak ukazují průzkumy, oběti domácího násilí se raději s těžkostmi násilného jednání vyrovnávají sami nebo s pomocí přátel a širší rodiny. Na vládní instituci a neziskové organizace se neobracejí se studu, strachu agresora, obav, že jim nikdo neuvěří nebo pochyb o možnosti řešení jejich problémů. I tak jedním z prvních okamžiků, kdy se společnost skutečně dovídá o případech domácího násilí, je při kontaktu s policií a soudy. Proto jsou oficiální statistiky, ačkoli nepodávají reálný obraz o výskytu DN ve společnosti, důležité. Pro vyčíslení nákladů soudnictví a policie jsou administrativní data nepostradatelná, jelikož právě ta podávají informace o stupni využití těchto služeb.

Přesnost odhadu nákladů policie a soudů závisí na kvalitě oficiálních statistik a také na vymezení problematiky domácího násilí v právním řádu. V případě České republiky je tento odhad ztížen faktem, že v trestním zákoníku je jednání, které vykazuje charakter domácího násilí upraveno pouze § 199 ntz – týrání osoby žijící ve společném obydlí (Martínková a kol., 2014).

Pod pojmem týrání se dle soudní praxe rozumí zlé nakládání, přičemž v úvahu není bráno jen fyzické napadení ale také špatné psychické zacházení, které se vyznačuje vyšším stupněm necitelnosti, bezohlednosti a bolestivosti, které je obětí vnímáno jako těžké příkoří. Jedná se o opakovaný a trvající trestný čin. V rámci skutkové podstaty ustanovení § 199 ntz ale nedochází k pokrytí všech případů protiprávního jednání, ke kterému může v rámci DN dojít a které může být postihnuto jinými druhy trestných činů. Může se jednat o trestné činy spadající do skupin trestných činů proti životu a zdraví,

trestné činy proti svobodě, proti lidské důstojnosti apod. Výčet konkrétních činů shrnuje schéma (box 1) na následující straně (proFem, 2016). Z policejních statistik ale není tyto činy možné propojit s případy domácího násilí. (Martínková a kol., 2014).

Box 1. Trestné činy, jejichž skutková podstata by mohla postihovat DN

1. Trestné činy proti životu a zdraví	<ul style="list-style-type: none">• § 140 Vražda• § 141 Zabití• § 145 Těžké ublížení na zdraví• § 146 Ublížení na zdraví
1. Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství	<ul style="list-style-type: none">• § 168 Obchodování s lidmi• § 169 Svěření dítěte do moci jiného• § 170 Zbavení osobní svobody• § 171 Omezování osobní svobody• § 175 Vydírání• § 177 Útisk• § 178 Porušování domovní svobody
1. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti	<ul style="list-style-type: none">• § 185 Znásilnění• § 186 Sexuální nátlak• § 187 Pohlavní zneužití
1. Trestné činy proti rodině a dětem	<ul style="list-style-type: none">• § 196 Zanedbání povinné výživy• § 198 Týrání svěřené osoby• § 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí• § 200 Únos dítěte a osoby stížené duševní poruchou• § 201 Ohrožování výchovy dítěte
Trestné činy proti majetku	<ul style="list-style-type: none">• § 208 Neoprávněný zásah do práva k domu nebo bytu
Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných	<ul style="list-style-type: none">• § 337 Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání
Trestné činy narušující soužití lidí	<ul style="list-style-type: none">• § 353 Nebezpečné vyhrožování• § 354 Nebezpečné pronásledování

Zdroj: proFem (2016)

6.1.1. Náklady Policie ČR a obecní policie

Posun v pomoci obětem domácího násilí i rovině vykazování v rámci policie znamenal rok 2007, kdy byl zaveden institut vykázání. V případě podezření na domácí násilí může být násilná osoba vykázána ze společné domácnosti a současně je jí zakázán přístup do domácnosti i jejího bezprostředního okolí, a to na dobu 10 dnů. Aby mohla policie pachatele (pachatelku) DN vykázat, musí existovat důvodné podezření, že se dopustí nebezpečného útoku na zdraví, svobodu nebo lidskou důstojnost osoby žijící ve společné domácnosti. K vykázání nemusí dojít až v případech uskutečnění takového útoku ani nemusí hrozit bezprostředně. Úkolem policie je objektivně posoudit pravděpodobnost ohrožení oběti, to znamená, že ona obava z útoku musí být odůvodněná a podložená (Candigliota a kol., 2010).

Osobu ohroženou DN policie následně poučí o možnosti využití služeb intervenčních center a podobných psychologických a sociálních službách (Domácí násilí – institut vykázání, 2011). Oběť DN je dále obeznámena s možností podání návrhu soudu na vydání předběžného opatření. O tomto návrhu soud musí ze zákona rozhodnout do 48 hodin. Pro řadu obětí DN je důležitý fakt, že v případě podávání návrhu na předběžné opatření nemusí skládat jistinu ve výši 10 000 Kč a ani platit soudní poplatek. Podáním návrhu v průběhu vykázání se doba vykázání prodlužuje do dne nabytí právní moci předběžného opatření. V rámci předběžného opatření je násilné osobě nařízeno opuštění bytu a zákaz kontaktu s ohroženou osobou po dobu 1 měsíce, který může být prodloužen na dobu maximálně 6 měsíců. Podání návrhu předběžného opatření ze strany oběti je možné i v případě, že před tím nekontaktovala policii a nedošlo k vykázání (proFem, 2016).

„V systému preventivních opatření proti domácímu násilí je nutné, pro zajištění co nejdříve doby separace od násilné osoby a času pro zotavení i rozhodování oběti, jak postupovat dále, kombinovat dostupné právní instrumenty civilněprávní i trestněprávní povahy“. (proFem, 2016, str. 15)

V roce 2012 došlo k 1407 vykázáním, z toho 1100 se týkalo partnerských vztahů²⁶. Z 2051 ohrožených osob v roce 2012 bylo 8 % mužů (viz tabulka 14). Pokud by stejný podíl připadal i na partnerské vztahy, 88 vykázání by se odehrálo v situaci, kdy obětí DN byl muž.

V rámci vykázání policista provede několik úkonů. Když policista dostane oznámení, na jehož základě by mělo dojít k vykázání, je jeho povinností dostavit se k oběti a prověřit splnění zákonných podmínek pro vykázání. Pokud tomu tak je, ústně prohlásí, že násilná osoba je vykázána a sepíše potvrzení o vykázání. Toto potvrzení kromě identifikace poškozené a vykázané osoby obsahuje vymezení prostoru, na které se vykázání vztahuje. Vykázání se nevztahuje pouze na společné obydlí, ale i bezprostřední okolí. Dále musí policista sepsat úřední záznam a informovat intervenční centrum, soudy, kdyby se oběť rozhodla požádat o předběžné opatření a orgánu sociálně právní ochrany dětí, pokud ve společném obydlí žijí i děti. Další povinností policisty je přesvědčit se, jestli vykázaná osoba neporušuje podmínky vykázání (Candigliota a kol., 2010).

Pro kalkulaci nákladů na činnost policie v souvislosti s vykázáním je nutné znát náklady policie ČR na jedno vykázání. Jelikož tento údaj není v oficiálních statistikách policie ČR dostupný, oslovili jsme Ministerstvo vnitra s žádostí o poskytnutí dat o nákladech policie ČR na jedno vykázání. Dle sdělení Ministerstva vnitra ale náklady na jedno vykázání není možné odhadnout z důvodu přílišné komplikovanosti odhadu a významné odlišnosti v jednotlivých případech vykázání a odlišné náročnosti jejich řešení. Stejně stanovisko Ministerstvo vnitra vyjádřilo v reakci na žádost o poskytnutí informací o výši průměrného nákladu na činnost jednoho policisty nebo průměrnou časovou náročnost řešení jednoho vykázání. Kromě ministerstva vnitra byly osloveny jednotky policie ČR specializující se na domácí násilí v Brně a Ostravě, nicméně jejich vyjádření se shodovala se stanoviskem Ministerstva vnitra.

Z důvodu nedostupnosti dat o nákladech policie na vykázání přebíráme odhad časové náročnosti na jedno vykázání ze studie proFem (Kunc, 2012), která počítá s 6 hodinami práce policistů na jeden případ vykázání.

²⁶ Institut vykázání se týká široce vymezeného domácího násilí. Pro výpočet nákladů DN v partnerských vztazích byl brán úvahu počet vykázání, u kterých byl vykázán jeden z následujících vztahů: druh – družka, ex-druh – družka, exmanželé, manželé, partneři.

„Pro tyto případy vykázaní je odhadováno, že jedno vykázaní znamená pro policii minimálně 3 hodiny práce, což znamená práci na místě a administrativu spojenou s případem vykázaní. Na samotném vykázaní pracuje v terénu dvojice policistů“ (Kunc, 2012, str. 43).

Tento odhad se nám jeví jako reálný, a proto jej využíváme i pro účely našeho výpočtu. Publikace proFEM (Kunc, 2012) navíc vznikla ve stejném období, ke kterému vztahujeme odhad nákladů DN, a z toho důvodu je pro nás tento odhad časové náročnosti vykázaní relevantní. Odhad průměrné mzdy čerpáme z Informačního systému o průměrném výdělku (ISPV), v úvahu byla v rámci Klasifikace zaměstnání (CZ-ISCO) brána skupina: policejní inspektoři, komisaři a radové Policie ČR.

V roce 2012 byla výše průměrné hrubé mzdy u této skupiny 196 Kč²⁷. Předpokládaná výše nákladů na jedno vykázaní je pak 1369 Kč. Celkové náklady policie ČR na vykázaní byly vyčísleny na 1,5 milionu Kč (zaokrouhleně).

Tab. 14. Náklady policie v případech vykázaní

	Oběti – Ženy	Oběti – Muži	Celkem
Počet vykázaní v partnerských vztazích*	1012	88	1100
Náklady na 1 vykázaní (Kč)	1 369	1 369	1 369
Náklady celkem (Kč)	1 385 549	120 482	1 506 031

Zdroje: Asociace pracovníků intervenčních center ²⁸

Jak již bylo zdůrazněno, jediný trestný čin, který se dá v rámci policejních statistik sledovat ve spojitosti s domácím násilím, je týrání osoby žijící ve společném obydlí. V roce 2012 bylo objasněno 424 případů v rámci § 199 ntz – týrání osoby žijící ve společném obydlí (viz tabulka 15), z toho 319 se odehrálo mezi partnery²⁹.

V případě podezření ze spáchání trestného činu, na základě podání trestního oznámení nebo výsledků vlastního vyšetřování, policie zahajuje trestní řízení. Než je věc projednávána soudem, dochází k tzv. přípravnému řízení. Přípravné řízení má dvě fáze, prověřování a vyšetřování, a je

²⁷ Zdroj: ISPV, dostupné na: <https://www.ispv.cz/cz/Vysledky-setreni/Archiv/2012.aspx>

²⁸ Dostupné na: <http://domaci-nasili.cz/Download/statistika-cr-cely-2012-opraveno.pdf>

²⁹ Pro výpočet nákladů DN v partnerských vztazích byl brán úvahu počet případů, u kterých byl vykázan jeden z následujících vztahů: druh – družka, manželé.

vykováno policií pod dozorem státního zastupitelství. K využívaným úkonům v rámci prověřování patří podání vysvětlení, obstarávání podkladů, ohledání místa činu, ohledání věcí, obstarání znaleckých posudků, zajišťování stop atd. Výsledkem prověřování je rozhodnutí o (ne)zahájení trestního stíhání. K nezahájení trestního stíhání dochází v případech:

- postoupení věci k vyřízení v přestupkovém řízení
- odložení věci pro nepřipustnost či neúčelnost stíhání nebo pro nezjištění skutečnosti opravňující zahájení trestního řízení
- dočasného odložení věci, v případech potřeby dalšího objasňování

V případě zahájení trestního stíhání následuje fáze vyšetřování. V rámci té dochází k hledání důkazů k objasnění trestného činu pomocí např. výslechů svědků, podání vysvětlení, ohledání věcí. Na konci vyšetřování pak státní zástupce na návrh policie může: podat obžalobu, postoupit věci jinému orgánu, rozhodnout o odklonění (např. zahájení jednání o dohodě a vině), zastavit nebo přerušit trestní stíhání (Trestní řízení, 2017).

Celková časová náročnost tohoto komplikovaného procesu byla odhadnuta na 200 hodin práce policistů na jeden případ týrání osoby žijící ve společném obydlí, tento odhad byl převzat ze studie proFEM (Kunc, 2012). Vzhledem k množství výše popsaných úkonů, které policie musí v rámci prověřování a vyšetřování učinit, považujeme tento odhad za přijatelný. Zároveň platí to, co již bylo popsáno u kalkulace nákladů na vykazání, že ani v případě vyčíslení nákladů na vyřešení jednoho případu týrání osoby žijící ve společném obydlí nejsou dostupná data a tento údaj není Ministerstvo vnitra ani oslovené útvary policie ČR schopné identifikovat.³⁰

Při stejné hrubé hodinové mzdě jako v případě vykazání (196 Kč) jsou odhadnuté výdaje Policie ČR na prověření jednoho případu týrání osoby žijící ve společném obydlí 39 000 Kč. Při 319 případech ročně vznikají Policii ČR náklady ve výši 12,5 milionu Kč (zaokrouhleně).

Tab. 15. Náklady policie v případech § 199 ntz – týrání osoby žijící ve společném obydlí

³⁰ Tyto závěry vyplývají z telefonické a emailové konzultace se zástupci Ministerstva vnitra, Krajského ředitelství policie Středočeského kraje, Skupinou domácího násilí, Policie ČR, Brno a Ostrava. Písemný záznam konzultací je součástí neveřejné přílohy této studie, který je dostupný na vyžádání u zadavatele studie: Odbor rovnosti žen a mužů, Úřad vlády České republiky.

	Oběti – Ženy	Oběti – Muži	Celkem
Počet objasněných případů § 199 v partnerských vztazích*	315	4	319
Náklady na vyřešení 1 případu (Kč)	39 118	39 118	39 118
Náklady celkem (Kč)	12 322 072	156 471	12 478 543

Zdroje: ČSÚ³¹

Jelikož při výpočtu nákladů policie ČR (v případech vykazání a § 199 ntz) byly brány v úvahu z důvodu nedostupnosti jiných dat pouze náklady na mzdy policistů, lze odhadnuté náklady policie ČR považovat za podhodnocené. Pro budoucí pokusy kalkulace ekonomických dopadů DN v České republice by bylo vhodné vytvoření metodiky, která by umožňovala kalkulovat náklady policie ČR pro jednotlivé typy s tím souvisejících úkonů.

Další podhodnocení nákladů policie ČR vyplývá z nemožnosti spojit domácí násilí, které řeší policie ČR s jinými trestnými činy, než je týrání osoby žijící ve společném obydlí. Což neznamená, že by se policie ČR v souvislosti s domácím násilím nezabývala i jinými trestnými činy, ale že pouze nejsou statisticky sledovány. Což dokazuje fakt, že počet případů domácího násilí vykazovaný státním zastupitelstvím a soudy je vyšší než v policejních statistikách sledované týrání osoby žijící ve společném obydlí (více viz podkapitola 6.1.2).

Institut vykazání je upraven pouze v zákoně o Policii ČR a vykazání mohou provádět pouze policisté. Zákon o obecní policii žádné specifická práva a povinnosti týkající se domácího násilí neobsahuje. Což však neznamená, že by se s těmito případy strážníci nesetkávali. Pomoc obětem domácího násilí vyplývá z obecných povinností a oprávnění strážníků – jako je např. povinnost strážníka zakročit, pokud je spáchán trestný čin, přestupek nebo pokud má důvod se domnívat, že je páčán. V takových případech má strážník právo zasáhnout, a navíc povinnost oznámit tuto skutečnost Policii ČR. (Candigliota a kol., 2010).

Náklady obecní policie v souvislosti s vykazáním jsou ale dle našeho průzkumu zanedbatelné. V případech, kdy je domácí násilí eskalováno a oběť domácího násilí se rozhodne usilovat o vykazání nebo jiné formy pomoci, se zpravidla obrací přímo na policii ČR. V minulém roce například ve

³¹ Dostupné na: https://www.czso.cz/csu/czso/1413-13-r_2013-16

středočeském kraji byl zdokumentován pouze jeden případ, kdy obecní policie figurovala v případě vykázání, a to jako nezúčastněná osoba. Domníváme se, že tuto praxi je možné zobecnit na celou Českou republiku.³²

6.1.2. Náklady státního zastupitelství v trestním řízení

Dalším orgánem, který se zabývá případy domácího násilí je státní zastupitelství. Jak již bylo zmíněno, státní zástupce koná dozor nad policií ČR v přípravném řízení. V další fázi trestního řízení, řízení před soudem, je orgánem obžaloby (Císařová a kol., 2006).

Co se týče soudů a státního zastupitelství, jsou statistiky o DN v porovnání s policejními statistikami jasnější, jelikož v soudní statistice CSLAV je možné sledovat počty případů s třídicím znakem *domácí násilí*, který se neomezuje pouze na trestný čin týraní osoby žijící ve společném obydlí, ale zahrnuje větší spektrum trestných činů. Ani tak se ale nedá říci, že by v rámci těchto statistik byly zachyceny všechny případy, kdy se před soudem řeší domácí násilí (Martínková a kol., 2014). V roce 2012 bylo v rámci agendy státního zastupitelství evidováno 824 případů domácího násilí (v případě partnerských vztahů), v 77 z nich byl obětí muž (viz tabulka 16).

Dle námi oslovených odborníků Ministerstva spravedlnosti v současnosti není k dispozici analýza odhadující náklady státního zastupitelství na řešení jednotlivých kauz a ani oslovení zástupci Nejvyššího státního zastupitelství a okresního státního zastupitelství nebyli schopni přiblížit velikost nákladů nebo časovou náročnost řešení jednotlivých případů.³³

Jelikož data o nákladech státního zastupitelství nejsou k dispozici, přebíráme metodologii studie proFEM (Kunc, 2012), ve které bylo odhadnuto, že vyřešení jednoho případu domácího násilí vyžaduje 25 hodin práce státního zástupce a 5 hodin práce administrativního pracovníka. Pro převzetí tohoto odhadu hovoří opět fakt, že byl vytvořen v době, ke které vztahujeme hodnotu

³² Tyto závěry vyplývají z telefonické konzultace se zástupci Krajského ředitelství policie Středočeského kraje. Písemný záznam konzultací je součástí neveřejné přílohy této studie, který je dostupný na vyžádání u zadavatele studie: Odbor rovnosti žen a mužů, Úřad vlády České republiky.

³³ Tyto závěry vyplývají z telefonické konzultace se zástupci Ministerstva spravedlnosti, Nejvyššího státního zastupitelství a Okresního státního zastupitelství. Písemný záznam konzultací je součástí neveřejné přílohy této studie, který je dostupný na vyžádání u zadavatele studie: Odbor rovnosti žen a mužů, Úřad vlády České republiky.

nákladů DN v ČR a vzhledem k nedostupnosti přesnějších dat se jedná o relevantní kvalifikovaný odhad pro kalkulaci nákladů státního zastupitelství v této studii.

Platová základna státního zástupce je podle zákona č. 201/1997 Sb. zákona o platu a některých dalších náležitostech státních zástupců a o změně a doplnění zákona č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, ve znění pozdějších předpisů, stavena jak 90 % platové základny soudce. Platovou základnu soudce vyhláší Ministerstvo práce a sociálních věcí, v roce 2012 to bylo podle Sdělení č. 183/2012 Sb. 57 222 Kč³⁴. Platová základna státního zástupce v roce 2012 tedy byla 51 500.

Výše platu státního zástupce dále závisí na délce praxe a podle toho, jestli pracuje na okresním, krajském nebo vrchním státním zastupitelství. Stejně jako ve studii proFEM (Kunc, 2012) předpokládáme, že případy domácího násilí řeší okresní státní zástupce, odchylujeme se však v předpokládané praxi.

Po konzultaci s odborníky Ministerstva spravedlnosti bereme v úvahu okresního zástupce s praxí 12 až 15 let. V případě okresního státního zástupce s touto zkušeností se dle zákona č. 143/1992 Sb. platová základna násobí koeficientem 1,22. Dále je nutné vzít v úvahu vedlejší mzdové náklady, které tvoří příspěvek do FKSP (1%) a zdravotní (9%) a sociální (25%) pojištění, jenž platí zaměstnavatel.³⁵ Měsíční výše hrubého platu okresního státního zástupce s praxí 12 až 15 let je 86 000 Kč. Tomu odpovídá hodinová hrubá mzda 538 Kč.

Průměrná mzda administrativního pracovníka na státním zastupitelství není v rámci Informačního systému o průměrném výdělku (ISPV), který spravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí, evidována. Předpokládáme, že mzda administrativního pracovníka na státním zastupitelství je stejná jako mzda

³⁴ Sdělení Ministerstva práce a sociálních věcí o vyhlášení výše platové základny pro určení platu a některých náhrad výdajů soudců podle zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů.

³⁵ Tyto závěry vyplývají z emailové konzultace se zástupci Ministerstva spravedlnosti. Záznam konzultací je součástí neveřejné přílohy této studie, který je dostupný na vyžádání u zadavatele studie: Odbor rovnosti žen a mužů, Úřad vlády České republiky.

asistenta soudce, která v roce 2012 podle ISPV byla 22 997 Kč³⁶. Předpokládaná hrubá hodinová mzda administrativního pracovníka je 144 Kč. Odhad nákladů státního zastupitelství na jeden případ domácího násilí je 14 000 Kč (zaokrouhleně). Celkové náklady na činnost státního zastupitelství v souvislosti s domácím násilím jsou 11,7 milionu Kč.

Tab. 16. Náklady Státního zastupitelství

Oběti	Počet případů DN v partnerských vztazích na SZ	Náklady na 1 případ (Kč)	Náklady OS (Kč)
Ženy	747	14 164	10 580 877
Muži	77	14 164	1 090 666
Celkem	824	14 164	11 671 544

Zdroj: Justiční statistika CSLAV³⁷

Součástí přípravného řízení, které provádí policie a dozoruje státní zastupitelství, je zadávání vypracování znaleckých posudků. Znalecké posudky hrají v trestním řízení u případů domácího násilí vzhledem k jeho charakteru významnou roli. Domácí násilí se odehrává mezi dvěma osobami – partnery, ve většině případů beze svědků, a proto je jeho dokazování mimořádně náročné. Téměř ve všech případech DN se zadávají znalecké posudky na oběť. Jedná se o posudky z oboru psychologie, je zkoumán charakter soužití, věrohodnost, způsobená újma. Obzvláště důležité jsou znalecké posudky v případě psychického násilí.

Dle kvalifikovaného odhadu námi oslovených odborníků na jeden případ DN připadá jeden znalecký posudek. Jedná se o konzervativní odhad, jelikož v některých případech se nechávají vypracovávat posudky i na pachatele DN – v případě pochybností a podezření na duševní poruchu pachatele (např. jestli je možné jednání pachatele zdůvodnit psychickou poruchou, pro ověření závislosti na alkoholu a jiných látkách apod.). Odhad výše jednoho znaleckého posudku byl v rámci našeho telefonického

³⁶ Zdroj: ISPV, dostupné na: <https://www.ispv.cz/cz/Vysledky-setreni/Archiv/2012.aspx>

³⁷ Dostupné na: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statisticky-listu.html>

průzkumu u orgánů policie a státního zastupitelství v intervalu 6 000 – 10 000 Kč. V rámci odhadu nákladů na znalecké posudky uvažujeme střední hodnotu tohoto intervalu – 8 000 Kč.³⁸

Pro výpočet celkových nákladů uvažujeme počet případů domácího násilí vykazovaný státním zastupitelstvím. Jak již bylo zmíněno, policejní statistiky v souvislosti s domácím násilím vykazují pouze počet případů týrání osoby žijící ve společném obydlí a z toho odvozované odhady by tak byly podhodnocené. V roce 2012 u státního zastupitelství bylo evidováno 824 případů DN, náklady na znalecké posudky v těchto kauzách byly odhadnuty na 6,6 milionů Kč (viz tabulka 17).

Tab. 17. Náklady na znalecké posudky

	Oběti – Ženy	Oběti – Muži	Celkem
Počet případů DN v partnerských vztazích na SZ	747	77	824
Náklady na znalecký posudek (Kč)	8 000	8 000	8 000
Náklady celkem (Kč)	5 976 000	616 000	6 592 000

Zdroj: Justiční statistika CSLAV³⁹

6.1.3. Náklady soudů v trestním řízení

V roce 2012 bylo u soudů řešeno 619 případů domácího násilí, na partnerské vztahy připadalo 448⁴⁰ kauz. V 6 % uzavřených kauz byly jako oběti označeni muži. Hodnota nákladů okresních soudů (dále OS) na vyřešení případů domácího násilí není k dispozici, proto je pro kalkulaci nákladů použita výše průměrných nákladů OS na trestní kauzy. Jedná se o průměrné náklady trestních řízení let 2013-2015 vyplývající z analýzy ministerstva spravedlnosti. Jedná se o analýzu kalkulující náklady soudů na jednotlivá soudní řízení – na jednu vyřízenou věc u soudů pro jednotlivé soudní agendy – trestní řízení, civilní řízení, opatrovnické řízení, odvolání apod. Výzkum byl proveden u okresních

³⁸ Tyto závěry vyplývají z telefonické a emailové konzultace se zástupci Nejvyššího státního zastupitelství, Okresního státního zastupitelství a Krajské ředitelství policie Středočeského kraje. Písemný záznam konzultací je součástí neveřejné přílohy této studie, který je dostupný na vyžádání u zadavatele studie: Odbor rovnosti žen a mužů, Úřad vlády České republiky.

³⁹ Dostupné na: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

⁴⁰ Pro výpočet nákladů DN v partnerských vztazích byl brán úvahu počet případů, u kterých byl vykázan jeden z následujících vztahů: druh – družka, ex-druh – družka, exmanželé, manželé

a krajských soudech. V úvahu byly brány celkové výdaje soudů po odečtení kapitálových výdajů (jednalo se zejména o výdaje na mzdy soudců a ostatních pracovníků soudu, pojistné a věcné výdaje). Náklady na 1 trestní kauzu u okresního soudu byly odhadnuty na 6760 Kč. Celkové náklady okresních soudů jsou odhadnuty na 3 miliony Kč.

Tab. 18. Náklady okresních soudů

Oběti	Počet případů DN v partnerských vztazích u OS*	Náklady na 1 případ u OS** (Kč)	Náklady OS (Kč)
Ženy	421	6760	2 847 380
Muži	27	6760	181 019
Celkem	448	6760	3 028 399

Zdroj: *Justiční statistika CSLAV⁴¹

**Interní analýza MSp – Výpočet nákladů na jedno soudní řízení, 2016

Ne všechna řízení končí u okresního soudu, jako v každé kauze mají všechny strany možnost odvolání. U případů domácího násilí je míra odvolání vyšší než u jiných soudních kauz. Příčinu lze opět hledat v obtížném dokazování domácího násilí, kdy proti sobě stojí dvě strany neschopny se dohodnout. Ve většině případů se odvolají obžalovaní z domácího násilí, protože často svoje chování vůči partnerce, partnerovi považují za normální a ne trestný čin. V některých případech se odvolá státní zástupce. Jelikož míra odvolání v těchto případech není evidována, oslovili jsme soudce, státní zástupce a advokáty, kteří se případy domácího zabývají a jimi odhadovaná míra odvolání je 60 % – 100 %. Pro výpočet využíváme střední hodnotu – 80 %.⁴²

V případě 80 % míry odvolání v řízeních s prvkem domácího násilí předpokládáme, že 358 případů DN pokračovalo ke krajskému soudu, což znamená další náklady pro soudní systém. Průměrné náklady trestní kauzy v letech 2013-2015 u krajských soudů dosahovaly téměř 20 tisíc. Díky odvolání tak náklady soudů narůstají o 7 milionů Kč na 10 milionů Kč.

⁴¹ Dostupné na: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

⁴² Tyto závěry vyplývají z telefonické konzultace oslovených soudců, státní zástupců a advokátů. Písemný záznam konzultací je součástí neveřejné přílohy této studie, který je dostupný na vyžádání u zadavatele studie: Odbor rovnosti žen a mužů, Úřad vlády České republiky.

Tab. 19. Náklady krajských soudů

Oběti	Počet případů DN v partnerských vztazích u KS*	Náklady na 1 případ u KS** (Kč)	Náklady KS (Kč)
Ženy	337	19 502	6 571 601
Muži	21	19 502	417 782
Celkem	358	19 502	6 989 383

Zdroj: *Počet případů na základě kvalifikovaného odhadu míry odvolání u případů DN od oslovených odborníků

** Interní analýza MSp – Výpočet nákladů na jedno soudní řízení, 2016

6.1.4. Náklady soudů v občanskoprávních kauzách

Často jedinou možností ukončení utrpení domácího násilí pro oběť představuje odchod od agresivního partnera/partnerky. V případě manželství tato volba vede k rozvodu. V rámci soudních statistik není počet rozvodů, ve kterých hraje roli domácí násilí, evidován. Proto vycházíme z předpokladu britské studie profesorky Walby (2004), že k 29 % rozvodů dochází právě v důsledku domácího násilí. Tuto volbu lze zdůvodnit podobností obou zemí v některých charakteristikách týkajících se domácího násilí vyplývajících z výsledků průzkumu FRA (2014), že roční míra výskytu domácího násilí je v České republice a Velké Británii podobná (viz. srovnání výsledků průzkumu agentury FRA v tabulce 13). Celkem 32 % respondentek z České republiky a 39 % z Velké Británie uvedlo, že jim překonání traumat domácího násilí ze strany bývalého partnera umožnil rozvod, rozchod nebo odstěhování se (FRA, 2015).

V roce 2012 bylo v ČR rozvedeno 26 402⁴³ manželství, DN by tak mohlo být příčinou více než 7 000 rozvodů. Náklady jednoho rozvodu odvozujeme podobně jako u trestního řízení z analýzy ministerstva spravedlnosti (popis analýzy viz kapitola 6.1.3). V úvahu bereme průměrné náklady občanskoprávních kauz v období 2013-2015 ve výši 5415 Kč na jedno řízení. Náklady na činnost soudů v souvislosti s rozvody v důsledku DN lze tedy odhadnout na více než 41 milionů Kč.

⁴³ Zdroj: ČSÚ, dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2015>

Tab. 20. Náklady rozvodů v důsledku DN

Počet rozvodů v důsledku DN	7 657
Náklady soudu v 1 občanskoprávní kauze* (Kč)	5 415
Celkové náklady rozvodů v důsledku DN (Kč)	41 460 381

Zdroj: * Interní analýza MSp – Výpočet nákladů na jedno soudní řízení, 2016

6.1.5. Náklady přestupkových řízení

Nedosáhne-li jednání násilné osoby intenzity trestného činu, je prováděno přestupkové řízení. Přestupkové řízení je zvláštní druh správního řízení v případech, kde se jedná o zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti. Přestupkové řízení je upraveno zákonem č.200/1990 Sb., o přestupcích ve znění pozdějších předpisů (dále zákon o přestupcích). V případě domácího násilí se jedná zejména o § 49 přestupky proti občanskému soužití (vulgární nadávky, schválnosti, fyzické napadání) a § 50 přestupky proti majetku (přestupkové řízení, 2007).

Oznámení o přestupcích může podat každý občan ČR na přestupkové oddělení nebo komisi, které jsou zřízeny na obecním, městském nebo obvodním úřadě. Nicméně podnětem k zahájení většiny řízení bývá oznámení o přestupku zaslané Policií ČR. Většina případů trestního oznámení podaných na Policii ČR končí tím, že jednání je kvalifikováno jako přestupek, protože nesplňuje znaky trestného činu, a je předáno do agendy příslušného úřadu (Čechová a kol., 2007).

V případě oznámení o přestupku charakteru domácího násilí (pokud bylo zjištěno, že se jedná o přestupek mezi rodinnými příslušníky nebo dalšími osobami blízkými), má úřad kromě povinnosti přestupek prověřit, informovat oběť, že řízení může být započato pouze na její návrh (Lustigová, 2009).

„Samotné přestupkové řízení nemá většinou pro nedostatek důkazů velkou šanci na úspěch. Přestupky, kterými je možno postihnout domácí násilí, mezi osobami blízkými, patří mezi tzv. přestupky návrhové a projednávají se na návrh postižené osoby“ (proFem, 2016, str. 37).

Co se týče nákladů na přestupková řízení se znakem domácího násilí, při vyčíslení nákladů vycházíme z údajů o přestupcích proti občanskému soužití (§ 49 zákona o přestupcích). Přestupku se dopouští ten, kdo:

- jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch
- jinému ublíží na zdraví.
- jinému vyhrožuje újmou na zdraví,
- jiného nepravdivě obviní z přestupku,
- se vůči jinému dopustí schválnosti
- se vůči jinému dopustí jiného hrubého jednání
- omezuje nebo znemožňuje příslušníku národnostní menšiny výkon práv příslušníků národnostních menšin
- způsobí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, věk, zdravotní postižení, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro jeho stav rodinný.

Tento typ přestupků byl vybrán kvůli dostupnosti dat a relevanci k problematice domácího násilí. V roce 2012 bylo evidováno 16 900 přestupků vykazujících znaky domácího násilí. Pro výpočet nákladů na řešení těchto případů je klíčová informace o počtu zahájených přestupkových řízení. Jak bylo řečeno výše, k zahájení řízení dojde teprve na žádost oběti. Odhad počtu zahájených řízení je založen na dostupných datech z let 2010 a 2015, výpočet ukazuje tabulka 21. V roce 2010 bylo z 12 799 evidovaných přestupků (podle § 49 odst.1 písm. a), c), e) zákona č. 200/1990 Sb.) zahájeno řízení v 1983 případech. V roce 2015 bylo v rámci DN sledováno menší spektrum přestupků (podle § 49 odst.1 písm. a) a c) zákona č. 200/1990 Sb.), nicméně podíl zahájených přestupkových řízení se téměř nezměnil, resp. klesl z 15 % na 14 %. Podíl zahájených přestupkových řízení v roce 2012 je odhadován jako průměr podílu zahájených řízení v letech 2010 a 2015 (15 %).

Malý podíl zahájených přestupkových řízení lze vysvětlit povinností podání návrhu na zahájení řešení přestupku ze strany poškozených a zároveň komplikovaností dokazování domácího násilí (Kunc, 2012).

Tab. 21. Počet přestupkových řízení

	2010*	2015**	2012***
Počet evidovaných přestupků	12 799	17 890	16 900
Zahájeno přestupkových řízení	1 983	2 450	2 466
Podíl zahájených řízení	15 %	14 %	15 %

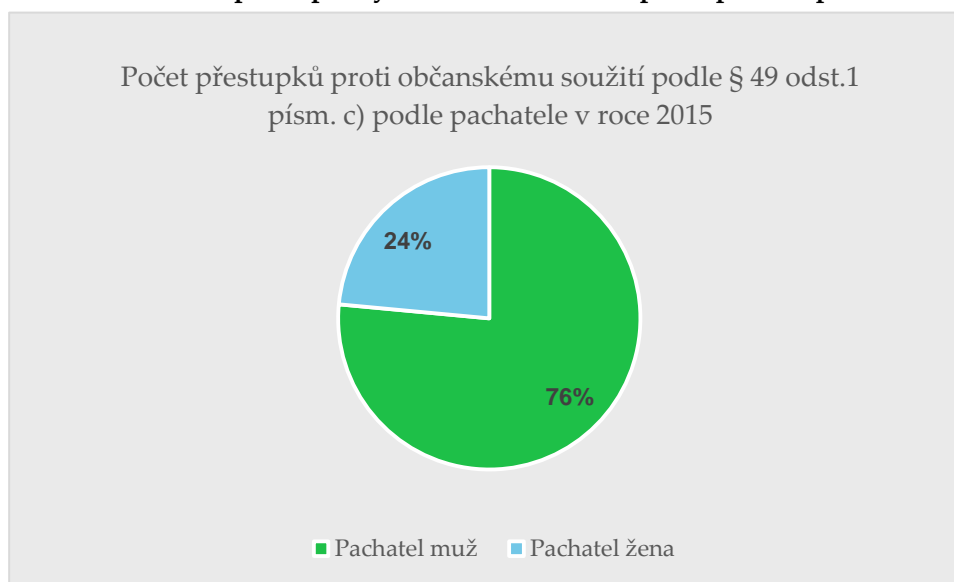
Zdroje: *: Informace o plnění opatření pro zavedení interdisciplinárních týmů spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí za rok 2010⁴⁴

** Interní materiál Ministerstva vnitra⁴⁵

*** Informace o plnění opatření pro zavedení interdisciplinárních týmů spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí za rok 2012⁴⁶

V případě roku 2015 je k dispozici evidovaný počet přestupků (podle § 49 odst.1 písm. c) včetně pohlaví pachatele. Jak ukazuje graf 1, v téměř dvou třetinách případů se přestupku dopustil muž.

Graf 1. Struktura přestupkových řízení v roce 2015 podle pohlaví pachatele

⁴⁴ Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-kriminalita-informace-o-plneni-opatreni-pro-zavedeni-interdisciplinarnich-tymu-spojucich-zdravotni-socialni-a-policejni-pomoc-pri-odhalovani-a-stihani-pripadu-domaciho-nasili-za-rok-2010.aspx> (Počet přestupků proti občanskému soužití podle § 49 odst.1 písm. a), c), e) zákona č. 200/1990 Sb.)

⁴⁵ Počet přestupků proti občanskému soužití podle § 49 odst.1 písm. a), c), e) zákona č. 200/1990 Sb.)

⁴⁶ Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-plneni-opatreni-pro-zavedeni-interdisciplinarnich-tymu-spojucich-zdravotni-socialni-a-policejni-pomoc-pri-odhalovani-a-stihani-pripadu-domaciho-nasili-za-rok-2012.aspx> (Počet přestupků proti občanskému soužití podle § 49 odst.1 písm. a), c), e) zákona č. 200/1990 Sb.)

Odhadovaný počet zahájených přestupkových řízení v roce 2012 je 2 466. Za předpokladu stejné struktury pachatelů podle pohlaví jako v roce 2015, by počet přestupků spáchaných ženami byl 592 a muži 1874.

Odhadovaná časová náročnost vyřešení jednoho případu byla ve studii proFem (Kunc, 2012) odhadnuta na 7 hodin. Tento údaj ve studii proFEM vychází z kvalifikovaného odhadu časové náročnosti vyřízení jednoho přestupku v roce 2012, který byl založen na prostudování několika konkrétních případů. Relevantnost tohoto údaje jsme konzultovali na Ministerstvu vnitra, jehož zástupce nám potvrdil, že v současnosti nejsou dostupná data, která by přesněji vyčíslila náklady na přestupková řízení a že pro účely této studie je použití odhadu proFEM možné.⁴⁷

Výše hodinové mzdy pracovníka přestupkové komise byla odvozena z průměrného měsíčního výdělku úředníků⁴⁸, který v roce 2012 byl 21 985 Kč.⁴⁹ Tomu odpovídá hrubá mzda 137 Kč na hodinu.

Tab. 22. Náklady přestupkových řízení

	Pachatel – Žena	Pachatel – Muž	Celkem
Počet zahájených přestupkových řízení*	592	1874	2466
Náklady na vyřízení jednoho přestupku** (Kč)	962	962	962
Náklady celkem (Kč)	569 351	1 802 944	2 372 294

Zdroje: * Interní materiál Ministerstva vnitra⁵⁰

**Odhad na základě Kunc (2012)

Celkové náklady na přestupkové řízení jsou odhadnuty na 2,4 milionu Kč.

⁴⁷ Tyto závěry vyplývají z telefonické konzultace s Ministerstvem vnitra. Písemný záznam konzultace je součástí neveřejné přílohy této studie, která je dostupná na vyžádání u zadavatele studie: Odbor rovnosti žen a mužů, Úřad vlády České republiky.

⁴⁸ Konkrétně byl uvažován průměrný plat u skupiny: úředníci správy školství, kultury, zdravotnictví, vnitřních věcí státu a ostatní úředníci

⁴⁹ Zdroj: ISPV, <https://www.ispv.cz/cz/Vysledky-setreni/Archiv/2012.aspx>

⁵⁰ Počet přestupků proti občanskému soužití podle § 49 odst.1 písm. a), c), e) zákona č. 200/1990 Sb.)

6.2. NÁKLADY ZDRAVOTNICTVÍ

6.2.1. Fyzické důsledky domácího násilí

Jedním z přístupů ke kalkulaci újmy způsobené domácím násilím je využití studií z jiných oborů, které se zabývají vyčíslením podobné újmy. Ve studii Walby (2004) byla pro odhad nákladů DN ve zdravotnictví použita data ze studie kalkulující ekonomické náklady vznikající při dopravních nehodách. V rámci tohoto postupu jsou odhadovány náklady pro různě závažné dopravní nehody – nehody s následkem smrti, těžkým a lehkým zraněním. Předpokladem tedy je, že postupy i náklady ve zdravotnictví jsou u jednotlivých typů zranění shodné nehledě na původ tohoto zranění.

Stejná metodika je využita v této studii, jelikož také v České republice jsou kalkulovány náklady dopravních nehod. Odhad nákladů na zdravotnictví proto vychází z metodiky Centra dopravního výzkumu – Metodiky výpočtu ztrát z dopravní nehodovosti na pozemních komunikacích (Vyskočilová, 2013). Výše nákladů se v rámci tohoto přístupu odvíjí od závažnosti následku nehody, odlišovány jsou:

- Nehody se smrtelným zraněním
- Nehody s těžkým zraněním
- Nehody s lehkým zraněním
- Nehody s hmotnou škodou

Pro každý typ nehody je vytvořen odhad nákladů na jednu nehodu. Výsledné ekonomické ztráty jsou vypočteny tak, že se počet nehod v daném roce v jednotlivých kategoriích vynásobí příslušnými jednotkovými náklady. Stejně jako v případě domácího násilí je do řešení následků dopravního nehod zapojeno celá řada subjektů – složky záchranného systému, policie, soudy a vznikají výdaje účastníkům nehod i třetím stranám. Konsekvence dopravních nehody mají celou řadu specifik, a proto je pro potřeby této studie využito pouze té části metodiky, která se zabývá oblastí zdravotních následků.

Podle vzoru této metodiky rozdělujeme incidenty domácího násilí podle vážnosti zdravotních následků, jednotlivé kategorie jsou ale upraveny podle specifik případů domácího násilí.

Určení četnosti výskytu jednotlivých typů zranění vychází z výsledků průzkumů prezentovaných v kapitole čtyři. Tabulka 23 vychází z tabulky 9 a ukazuje fyzické dopady domácího násilí, které

identifikovaly ženy, když byly dotázány na zdravotní následky nejhoršího incidentu DN, který v životě zažily. Podíl (%) žen, které zažily určitý typ zranění je dán průměrem hodnoty zjištěné v průzkumu FRA (2015) a studie Pikáلكové a kol. (2015). Tato tabulka zároveň ukazuje rozdělení jednotlivých zranění do kategorií podle vážnosti.

Jelikož statistiky počtu případů domácího násilí s následkem smrti nejsou k dispozici, rozlišujeme zdravotní následky na těžké a lehké. Proti zmíněné metodice je s ohledem na charakter incidentů domácího násilí přidána další kategorie zranění, a to je zranění bez lékařského ošetření. Sem spadají modřiny, škrábance a podobná zranění, u nichž předpokládáme, že oběť nevyhledá lékařskou pomoc a nejsou s ní tudíž spojeny ani náklady zdravotnictví (což ovšem neznamená, že by s tímto typem zranění nebyla spojena žádná ztráta, ale není možné ji nijak kvantifikovat).

Lehká zranění sice neohrožují oběti na životě, ale vznikají při použití hrubé síly – jedná se o krvácející rány, zlomeniny a další zranění jako důsledek kopání, úderů pěstí apod. (Walby, 2004). Bez ohledu na závažnost zranění se jedná o situace, kdy je oběť DN nucena vyhledat lékařskou pomoc. V rámci výběru z možností, ze kterých vybíraly respondentky v průzkumech se jedná o:

- Rány, podvrtnutí
- Zlomeniny, zlomené kosti, vyražené zuby
- Potrat
- Poranění v genitální oblasti

Mezi **těžká zranění** se řadí zranění vzniklá v důsledku škrcení, dušení nebo způsobené nožem nebo jiným typem zbraně. Do této kategorie spadají:

- Otřes a jiná zranění mozku
- Vnitřní zranění

Určení závažnosti u výše zmíněných zranění vychází z průměrné doby léčení. Metodika Centra dopravního výzkumu předpokládá u lehkého zranění 1 den hospitalizace na standardním oddělení a 15 dnů rehabilitace, průměrná doba pracovní neschopnosti je 21 dní. U vážného zranění se počítá se 7 dny na ARO, 20 dny hospitalizace na standardním oddělení a 80 dny rehabilitace. Předpokládaná průměrná doba mimo pracovní proces je 130 dnů (Vyskočilová, 2013).

V 30 % incidentů DN se zraněním dojde k lehkému zranění, v každém desátém se objeví zranění vážné. Průzkumy DN dále nezjišťují, jestli ženy kvůli zraněním, které uvedly, navštívily lékaře. Následující analýza staví na předpokladu, že všechny ženy s lehkým nebo těžkým zraněním lékařskou pomoc vyhledaly.

Tab. 23. Fyzické důsledky domácího násilí

Zranění	% z těch, co utrpěly zranění – Průměr	Zranění podle závažnosti	% z těch, co utrpěly zranění
Modřiny, škrábance	94 %	Zranění bez lékařského ošetření	94 %
Rány, podvrtnutí	18 %	Lehké zranění	30 %
Zlomeniny, zlomené kosti, vyražené zuby	8 %		
Potrat	2 %		
Poranění v genitální oblasti	3 %		
Otřes a jiná zranění mozku	9 %	Vážné zranění	11 %
Vnitřní zranění	2 %		
Jiné	5 %	Jiné	13 %
Nevím, nepamatuji si	8 %		
Podíl žen, které utrpěly zranění	46,60 %	-	-
Celkem žen	1 620	-	-

Zdroj: Pikálková a kol. (2015), FRA (2015); vlastní zpracování

Odhad počtu zranění pro populaci žen ve věku 18-74 let v roce 2012 ukazuje tabulka 24. V tomto roce žilo v České republice v této věkové kategorii 3,9 milionu žen (zaokrouhleně). Podle průzkumu se 18 % z nich (692 tisíc) během života (od 15 let do roku 2012) stalo obětí domácího násilí. V 11 % případů (72 tisíc) popisování nejhoršího incidentu DN došlo k tomuto incidentu během posledních 12 měsíců a v necelé polovině případů utrpěla žena fyzické následky. Na základě výsledků průzkumů mezi oběti domácího násilí ročně dojde v důsledku DN ke zranění 33 tisíc žen.

Tab. 24. Odhad počtu zraněných žen za jeden rok

Počet žen v ČR v roce 2012 ve věku 18-74*	3 897 853
Podíl žen, které se setkaly s DN, od 15 let do současnosti**	18 %
Počet žen, které se setkaly s DN, od 15 let do současnosti	692 167
Podíl žen, u nichž se nejhorší incident DN odehrál během posledních 12 měsíců**	11 %
Počet žen, u nichž se nejhorší incident DN odehrál během posledních 12 měsíců	72 678
Podíl žen, které utrpěly zranění**	47 %
Počet žen, které utrpěly zranění	33 902

Zdroje: *ČSÚ⁵¹

**Odhad na základě průzkumů FRA (2015) a Pikálková a kol. (2015), více v kapitole 4

Z 33 tisíc zraněných žen v roce 2012 vychází odhad počtu zranění v jednotlivých kategoriích, který naznačuje tabulka 25. V důsledku domácího násilí dochází až k 46 tisícům zranění ročně, z toho 10 tisíc připadá na lehká zranění a přes 3 a půl tisíce se dá klasifikovat jako vážná.

Tab. 25. Odhad počtu zranění podle kategorie zranění

Zranění	% z těch, co utrpěly zranění	Počet zranění u žen
Zranění bez ošetření	94 %	31 763
Lehké zranění	31 %	10 454
Těžké zranění	11 %	3 674

Zdroj: FRA (2015) a Pikálková a kol. (2015), vlastní zpracování

Náklady na léčbu zranění utrpěných v rámci DN kalkuluje tabulka 26. Do nákladů na zdravotnictví jsou zahrnuty náklady na výjezd zdravotnické služby, náklady na ústavní nemocniční péči a rehabilitaci (Vyskočilová, 2013). Detailnější popis metodiky a výpočet jednotkových nákladů je obsažen v příloze II.

⁵¹ Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/vekove-slozeni-obyvatelstva-2012-jf4obhd6b8>

Náklady na ústavní péči a rehabilitaci v případě těžkého zranění byly v roce 2012 odhadnuty na téměř 1,2 milionu Kč. Náklady na léčbu lehkého zranění byly více než 40 000 Kč. Velikost nákladů zdravotnictví v důsledku domácího násilí byla odhadnuta na 4,8 miliardy Kč.

Tab. 26. Náklady zdravotnictví podle typu zranění

FRA dataset	Odhad počtu zranění u žen za poslední rok	Náklady na 1 zranění (Kč)	Celkové Náklady (Kč)
Zranění bez ošetření	31 763	-	-
Lehké zranění	10 454	43 848	458 381 774
Těžké zranění	3 674	1 185 639	4 355 456 666

Zdroj: Zdroj: FRA (2015) a Pikálková a kol. (2015), vlastní zpracování

6.2.2. Psychické důsledky domácího násilí

Doposud jsme se zabývali fyzickými poraněními obětí domácího násilí ze strany partnera, je ale potřeba si uvědomit, že kromě viditelných zranění se domácí násilí významně podepisuje na psychickém zdraví obětí. Studie ukazují, že domácí násilí zásadně ovlivňuje mentální zdraví obětí, což vede k častějšímu využívání zdravotnické péče. K nejčastějším psychickým potížím patří: deprese, úzkosti, poruchy zažívání, post-traumatická stresová porucha, zvýšené riziko sebevražd (Walby, 2004).

U žen, které se staly obětí domácího násilí je například dvakrát vyšší riziko rozvoje deprese v porovnání s ženami, které násilnému jednání vystaveny nebyly. Zároveň se u této skupiny žen zvyšuje pravděpodobnost výskytu dalších duševní poruch, např. schizofrenie. Domácí násilí (ve studii bylo bráno v úvahu fyzické a sexuální násilí a stalking) přispívá ke zhoršení mentálního zdraví obětí DN nezávisle na dalších rizikových faktorech jako je zkušenost se zneužíváním v dětství nebo zvýšenou konzumací alkoholu. U žen, které byly obětí domácího násilí v dětství i v partnerském vztahu se riziko deprese zvyšuje šest až sedmkrát (Ouellet-Morin a kol., 2015). Podobně bylo dokázáno vyšší procento výskytu posttraumatické stresové poruchy u žen vystavených partnerskému násilí v porovnání s ženami, které DN nezažily (DeJonghe a kol., 2008). Čím déle je oběť domácímu násilí vystavena, tím horší jsou její psychické potíže a s tím souvisí i dlouhodobější a náročnější léčení (Walby, 2004).

Psychickým potížím mužů, kteří zažili domácí násilí, zatím nebylo věnováno mnoho pozornosti. V posledních letech jsou ale do průzkumů zkoumajících vliv domácího násilí na duševní zdraví zařazováni také oběti – muži. Haglund a kol. (2016) například do své studie zapojili 355 žen a mužů, kteří se pokusili o sebevraždu a zjišťovali, jaké faktory působí na pravděpodobnosti zopakování tohoto činu. Výsledky studie ukázaly, že u obětí partnerského násilí (mužů i žen) je vyšší riziko zopakování sebevraždy do šesti měsíců od prvního pokusu.

Tyto a další odborné studie se shodují na tom, že existuje jasná vazba mezi domácím násilím a zhoršeným duševním zdravím obětí. Z toho vyplývají vyšší náklady na léčbu psychických potíží u obětí DN v porovnání s domácím násilí nepostíženou populací.

Náklady na léčbu psychických potíží obětí DN lze odhadnout dvěma způsoby. První z nich vychází z odhadu nákladů vznikajících z obecně vyšších nákladů na léčbu psychických potíží u obětí domácího násilí (v porovnání s populací obecně). Druhý přístup odhaduje vliv domácího násilí na rozvoj psychických onemocnění jako deprese, post-traumatická stresová porucha apod. a s tím spojených nákladů. To znamená odhad počtu žen nebo mužů, kteří v důsledku DN trpí těmito chorobami a náklady na léčení s tím související (Walby, 2004).

Při odhadu nákladů na léčbu psychických potíží v důsledku DN v České republice uplatňujeme první přístup, protože právě ten doporučuje profesorka Walby (2004) ve svojí studii, jelikož tento postup považuje za robustnější.

Profesorka Walby odhaduje, že ženy, které se staly obětí domácího násilí, využívají nějakého druhu péče o duševní zdraví 4krát více než ženy bez historie násilí ze strany partnera. Tento odhad vychází z americké studie Ulrich a kol. (2003), která zjistila, že ženy zažívající domácí násilí častěji využívají psychologické pomoci. Dle profesorky Walby není důvod předpokládat, proč by zvýšené využívání psychologické pomoci mělo být ve Velké Británii jiné než v USA, z tohoto důvodu i v této studii vycházíme ze stejného předpoklad. Ačkoli je nutné podotknout, že systémy poskytování psychologické pomoci se v jednotlivých zemích liší. Přinejmenším ale roční míra výskytu domácího násilí je v České republice a Velké Británii podobná (viz. srovnání výsledků průzkumu agentury FRA v tabulce 13).

Dle výše zmíněného odhadu využívají oběti DN psychologickou pomoc až čtyřikrát více než běžná populace. Pro výpočet nákladů na léčbu duševních poruch pro jednu oběť domácího násilí je tedy

nutné nejdříve odhadnout náklady na tuto léčbu pro jednoho obyvatele. Profesorka Walby (2004) tuto proměnnou odvozuje tak, že celkové náklady Národní zdravotní služby (NHS) na léčbu mentálních chorob v Anglii dělí počtem obyvatel Anglie. Náklady na léčbu mentálních chorob na jednoho občana Anglie odhaduje na 83 GBP. Pro oběti DN jsou tyto výdaje čtyřikrát vyšší, tedy 332 GBP. Celkové náklady jsou spočítány tak, že se výdaje na jednu oběť DN násobí počtem obětí domácího násilí. Jelikož se výzkumy o využívání tohoto druhu péče týkají pouze žen jako obětí DN a o využití psychologické péče v reakci na domácí násilí ze strany mužů zatím neexistují podklady, odhaduje profesorka Walby náklady na psychické dopady domácího násilí pouze pro ženy. V roce 2001 bylo dle odhadů studie obětí domácího násilí (v úvahu bylo bráno fyzické a sexuální násilí a stalking) 529 000 žen (3, 4% ročně) a náklady na léčbu jejich psychických potíží byly odhadnuty na 176 milionů GBP.

V rámci této studie vycházíme z publikace Ústavu zdravotnických informací a statistiky – Ekonomické informace ve zdravotnictví 2013, kde jsou výdaje na léčbu duševních poruch a poruch chování v roce 2012 vyčísleny na 7,7 miliardy Kč. Při středním stavu obyvatelstva, který byl v roce 2012 dle ČSÚ 10, 5 milionu (zaokrouhleně) obyvatel, vychází odhad výdajů na léčbu duševních poruch a poruch chování na jednoho obyvatele 729 Kč. Za předpokladu, že výdaje na léčbu žen, které se staly obětí domácího násilí, jsou čtyřikrát vyšší, je odhad výdajů na léčbu psychických následků DN u žen 3 000 Kč (zaokrouhleně), viz tabulka 27.

Tab. 27. Odhad výdajů na zdravotní péči u duševních chorob a poruch chování na jednu ženu – oběť DN

Výdaje zdravotních pojišťoven na zdravotní péči u duševních chorob a poruch chování v roce 2012* (Kč)	7 661 000 000
Střední stav obyvatelstva v ČR v roce 2012**	10 509 286
Výdaje na zdravotní péči u duševních chorob a poruch chování v roce 2012 na jednoho obyvatele (Kč)	729
Odhad výdajů na zdravotní péči u duševních chorob a poruch chování na jednu ženu – oběť DN (Kč)	2 916

Zdroje: *ÚZIS⁵²

**ČSÚ⁵³

Poznámka: Odhad výdajů na zdravotní péči u duševních chorob a poruch chování na jednu ženu – oběť DN počítán jako čtyřnásobek výdajů na zdravotní péči u duševních chorob a poruch chování v roce 2012 na jednoho obyvatele

Pro odhad nákladů psychických dopadů bereme v úvahu stejně jako profesorka Walby (2014) počet obětí fyzického a sexuálního násilí (údaje o stalkingu na rozdíl od britské studie nejsou k dispozici). Jak vyplývá z průzkumů prezentovaných v kapitole 4, celkem 2,2 % žen (ve věkové kategorii 18-74) se ročně stane obětí fyzického nebo sexuálního násilí ze strany bývalého nebo současného partnera. Vzhledem k tomu, že v roce 2012 žilo v České republice přibližně 3,9 milionu žen (ve věkové kategorii 18-74), odhadovaný počet obětí daného typu DN v tomto roce je téměř 86 000 (viz tabulka 28).

Odhad výdajů na léčbu psychických následků domácího násilí jedné oběti je 3 000 Kč (zaokrouhleně), celkové náklady na pomoc všem obětem jsou pak odhadnuty na 250 milionů Kč.

⁵² Dostupné na: <http://www.uzis.cz/katalog/zdravotnicka-statistika/ekonomicke-informace-ve-zdravotnictvi>

⁵³ Dostupné na: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_hu

Tab. 28. Odhad nákladů psychických dopadů DN

Počet žen v ČR v roce 2012 ve věku 18-74*	3 897 853
Podíl žen, které se za poslední rok setkaly s nějakou formou fyzického nebo sexuálního domácího násilí**	2,2 %
Počet žen, které se za poslední rok setkaly s nějakou formou fyzického nebo sexuálního domácího násilí	85 753
Odhad výdajů na zdravotní péči u duševních chorob a poruch chování na jednu ženu – oběť DN (Kč)	2916
Odhad celkových nákladů psychických dopadů fyzického nebo sexuálního domácího násilí (Kč)	250 046 270

Zdroje: *ČSÚ⁵⁴

**Odhad na základě průzkumů FRA (2014) a Pikálová a kol. (2015), více v kapitole 4

Náklady domácího násilí na mužích v oblasti zdravotnictví nejsou v této studii kalkulovány z důvodu nedostupnosti dat o zdravotních (fyzických i psychických) následcích DN v případě mužů. Pro možnost budoucích odhadů je nezbytné začít sledovat dopad partnerského násilí na zdravotní stav mužů přímo ve zdravotnických zařízeních a v průzkumech domácího násilí na mužích.

⁵⁴ Dostupné na: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_hu

6.3. NÁKLADY SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Významnou roli v pomoci obětem domácího násilí hrají neziskové organizace a další poskytovatelé sociálních služeb. V rámci sociálních služeb obětem domácího násilí byla v roce 2007 zřízena intervenční centra (dále také jako „IC“). Intervenční centrum působí jako sociální služba dle § 60 zákona č.108/2006 Sb. o sociálních službách od 1. ledna 2007 ve všech krajích České republiky a poskytuje pomoc osobám ohroženým domácím násilím. Intervenční centra poskytují pomoc obětem domácího násilí především na základě podnětu Policie ČR v souvislosti s vykááním. IC mají ze zákona povinnost kontaktovat osobu ohroženou DN nejpozději do 48 hodin od doručení úředního záznamu o vykáání ze společného obydlí od Policie ČR. Na IC se mohou obrátit ale i samotné oběti bez podnětu policie.

V intervenčních centrech jsou poskytovány služby terénní, ambulantní i pobytové. Ze zákona IC zajišťují sociálně-terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmu a při obstarávání osobních záležitostí. Důležitá je jejich činnost koordinační, IC by měla zajišťovat vzájemnou spolupráci a informovanost mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, Policií ČR, obecní policií, jakož i ostatními orgány veřejné správy (Čechová a kol., 2007).

Intervenční centra jsou stejně jako ostatní organizace poskytující pomoc osobám v nouzi vedeny v Registru poskytovatelů sociálních služeb, který spravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí a které také poskytuje těmto organizacím dotace (je nutno podotknout, že tyto organizace využívají i jiných zdrojů financování). Všechny subjekty zapsané v tomto registru mají každoročně vůči MPSV povinnost vykazování dat. Mezi vykazovaná data patří údaje o kapacitě, materiálním, technickém a personálním zabezpečení, poskytování základních a fakultativních činností a financování jednotlivých sociálních služeb, a zobecněné údaje o osobách, kterým je sociální služba poskytována (MPSV ČR, 2010).

Pro účely této analýzy nám byla Ministerstvem práce a sociálních věcí poskytnuta data o celkových nákladech a výnosech jednotlivých poskytovatelů. To umožňuje vyjádřit celkové náklady, které jednotlivé subjekty vynakládají na pomoc obětem domácího násilí. Konkrétně se jedná o např. na pořízení materiálu, potravin, pohonných hmot, poskytování služeb, daně, poplatky, náklady na opravy a udržování majetku, spotřebu energie.

V roce 2012 bylo v registru zapsáno 18 intervenčních center, celkové náklady, které vykazaly MPSV na jejich chod v tomto roce, byly 36 milionů Kč (viz tabulka 29).

Kvalitní a dostupná síť sociálních služeb je klíčová pro úspěšné řešení situace obětí domácího násilí. Mezi služby poskytované obětem DN patří zajištění ubytování, přenocování, výchovné vzdělávací a aktivizační poradenství, sociální poradenství, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmu a při obstarávání osobních záležitostí, telefonická krizová pomoc. Specifickou službu představuje krizová pomoc, což je terénní, ambulantní nebo pobytová služba na přechodnou dobu poskytovaná osobám, které se nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života, kdy přechodně nemohou řešit svoji nepříznivou sociální situaci vlastními silami (Čechová a kol., 2007).

V již zmíněném Registru poskytovatelů sociálních služeb jsou evidovány služby, které daná organizace svým klientům poskytuje a cílová skupina. Do kalkulace nákladů DN v sociální oblasti byly zahrnuty ty organizace, u kterých byly alespoň jednou z cílových skupin oběti domácího násilí a které poskytovaly některou z následujících služeb:

- krizová pomoc
- odborné sociální poradenství
- azylové domy
- chráněné bydlení
- podpora samostatného bydlení
- terénní programy
- centra denních služeb
- kontaktní centra
- telefonická krizová pomoc
- tísňová péče

Tento klíč splňovalo celkem 177 organizací. Celkem 19 organizací vykazovalo jako jedinou cílovou skupinu oběti domácí násilí. Jednalo se např. o ACORUS, proFEM, Bílý kruh bezpečí a další. Náklady těchto organizací, které vykazaly v roce 2012 na poskytování pomoci obětem DN MPSV, byly 139 milionů Kč. Zbývající poskytovatelé sociálních služeb se kromě obětí DN orientují i na jinak ohrožené

osoby, a proto není možné započítávat jejich celkové náklady.⁵⁵ Z průzkumu v rámci studie proFEM (Kunc, 2012) mezi poskytovateli sociálních služeb vyplývá, že v případě organizací s více cílovými skupinami na služby pro oběti domácího násilí připadá 35 % z celkových finančních prostředků. Jednalo se o průzkum uspořádaný v roce 2012 mezi poskytovateli sociálních služeb, jejichž jednou z cílových skupin byly oběti DN a z toho důvodu jej považujeme jako relevantní zdroj odhadu.

Náklady poskytovatelů sociálních služeb s více cílovými skupinami byly odhadnuty na 312 milionů Kč. Celkově se tedy v rámci sociální pomoci vydalo na oběti domácího násilí 487 milionů Kč.

Tab. 29. Náklady poskytovatelů sociálních služeb

Kategorie poskytovatele	Náklady (Kč)
Intervenční centra	35 777 783
Poskytovatelé služeb výhradně se orientující na oběti domácího násilí	139 530 006
Poskytovatelé služeb s více cílovými skupinami	311 996 758
Celkové náklady	487 304 548

Zdroje: MPSV⁵⁶

Jelikož údaje o pohlaví klientů využívajících pomoc neziskových organizací nejsou evidovány, není možné určit, jaký podíl nákladů poskytovatelů služeb připadá na muže a na ženy.

6.4. NÁKLADY NA PRÁVNÍ POMOC

Povinnost státu poskytovat bezplatnou právní pomoc vyplývá z mezinárodních závazků České republiky. Postavení oběti trestných činů, a tedy i obětí domácího násilí, se zlepšilo přijetím zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, který jasně formuluje práva obětí trestných činů:

- právo na poskytnutí odborné pomoci
- právo na informace

⁵⁵ Údaje vyplývají z materiálu poskytnutého MPSV ČR, který obsahuje data z registru poskytovatelů sociálních služeb.

⁵⁶ Materiály poskytnuté MPSV ČR

- právo na ochranu před hrozícím nebezpečím
- právo na ochranu soukromí
- právo na ochranu před druhotnou újmou
- právo na peněžitou pomoc

Činnost subjektů poskytujících pomoc obětem trestných činů podporuje Ministerstvo spravedlnosti prostřednictvím dotací ze státního rozpočtu. Všechny takové subjekty musí být akreditovány a zapsány v Registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Poskytování dotací v rámci tohoto zákona je podmíněno akreditací na alespoň jednu ze dvou služeb: poskytování právních informací a restorativní programy (Ochrana obětí trestných činů, 2017). Dotace na poskytování právní pomoci obětem trestných činů se začaly vyplácet od roku 2014. Výše těchto dotací v roce 2014 pro subjekty poskytující právní pomoc obětem domácího násilí je shrnuta v tabulce 30. Celkem právní pomoc obětem DN nabízelo 5 subjektů, které obdržely dotace ve výši 1,3 milionu Kč. Výše nákladů na právní pomoc obětem partnerského násilí v tomto roce ale byla pravděpodobně nižší, protože pouze organizace ProFem a Acorus poskytují služby výhradně obětem DN, zbývající poskytovatelé právní pomoci cílí i na oběti jiných trestných činů.

Tab. 30. Náklady poskytovatelů sociálních služeb v roce 2014

Poskytovatel právní pomoci	Typ poskytované služby	Výše dotace (Kč)
ACORUS, o.s.	Poskytování právních informací	68 150
Diecézní charita Brno	Právní informace obětem trestné činnosti	78 760
Persefona, o.s.	Služby poskytování právních informací obětem domácího násilí, znásilnění a sexuálního zneužívání	766 120
ADRA, o.p.s.	Poradna pro oběti násilí a trestné činnosti	291 250
ProFem, o.p.s.	ProFem – poskytování právních informací obětem trestných činů	98 230
Celkem		1 302 510

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR⁵⁷

⁵⁷ Data dostupná na vyžádání na Odboru vězeňství, trestní politiky, probace a mediace, Oddělení programů a dotací

Před nabytím účinnosti zákona o obětech trestných činů nebyl tento typ právní pomoci regulován, nebyly poskytovány dotace ze státního rozpočtu, tudíž nebyly realizovány náklady na tento typ pomoci z veřejných zdrojů, jak je tomu dnes. Právní pomoc obětem DN byla poskytována individuálně neziskovými organizacemi, což znemožňuje kalkulaci nákladů na právní pomoc v období 2012. Z tohoto důvodu výše vyčíslené náklady na právní pomoc nejsou zahrnuty v odhadu ekonomických dopadů domácího násilí.

6.5. NÁKLADY V SOUVISLOSTI SE ZAMĚSTNÁNÍM A EKONOMICKOU AKTIVITOU

6.5.1. Ztráty HDP

Pro vyjádření ztráty produkce využíváme metodu lidského kapitálu, která je postavena na předpokladu, že každý jedinec v ekonomice vytváří produkt pro společnost, který lze popsat jako akumulaci produkce za celý život jedince (Walby, 2004). Pro odhad ztrát na produkci v důsledku domácího násilí sledujeme stejnou metodiku jako v případě nákladů ve zdravotnictví – Metodiku výpočtu ztrát z dopravní nehodovosti na pozemních komunikacích (Vyskočilová, 2013).

Když dojde v důsledku domácího násilí k zranění, které si vyžádá lékařské ošetření a oběť je vyřazena z pracovního procesu, vzniká díky této nečinnosti ve společnosti ztráta v podobě nevytvořeného hospodářského produktu. Pro kalkulaci celkové ztráty HDP je potřeba odhadnout počet zranění v důsledku DN a ekonomickou ztrátu vznikající při jednom zranění.

Pro odhad této ekonomické ztráty vycházíme z počtu zranění v důsledku DN, které je rozděleno podle závažnosti a uvažujeme stejné hodnoty jako v kapitole 6.2. V případě zranění bez ošetření předpokládáme, že k pracovní neschopnosti a ztrátě produktu nedochází. Princip výpočtu ztráty HDP na jedno zranění vychází z odhadu HDP na jednoho ekonomicky aktivního obyvatele (podíl celkového HDP a počtu ekonomicky aktivních obyvatel) za jeden rok se vynásobí podílem v roce stráveným v pracovní neschopnosti. V případě lehkého zranění je předpokládaná délka pracovní neschopnosti 21 dní, tedy 0,06 roku (Vyskočilová, 2013). Což znamená, že při HDP na jednoho ekonomicky aktivního obyvatele ve výši 4,6 milionů Kč v roce 2012 dojde k ztrátě produktu ve výši 48 tisíc Kč.

Těžké zranění si vyžaduje delší dobu mimo pracovní proces (průměrně 130 dnů) a navíc se předpokládá trvale snížená pracovní výkonnost o 40 % u 25 % obětí (Vyskočilová, 2013). S tím souvisí nerealizovaný HDP v hodnotě 2,3 milionu Kč. Celková ztráta produktu v souvislosti s domácím násilím přesahuje 9 miliard Kč. Detailní popis metody odhadu a výpočet jednotkové ztráty HDP pro jednotlivé kategorie zranění je obsažen v příloze III.

Tab. 31. Ztráty HDP podle typu zranění

Typ zranění	Odhad počtu zranění u žen za poslední rok*	Ztráty HDP na 1 zranění (Kč)	Celkové ztráty (Kč)
Zranění bez ošetření	31 763	-	-
Lehké zranění	10 454	49 815	520 755 210
Těžké zranění	3 674	2 330 506	8 561 136 896

Zdroj: *Odhad na základě průzkumů FRA (2015) a Pikálková a kol. (2015), více v kapitole 4

6.5.2. Náklady na výplatu nemocenských dávek

Kromě toho, že při zranění dochází v důsledku pracovní neschopnosti ke ztrátám na HDP, tak vznikají další náklady, a to na straně státu v podobě výplaty nemocenských dávek. V roce 2012 byly tyto dávky vypláceny pojištěncům od 15. kalendářního dne dočasné pracovní neschopnosti. Denní vyměřovací základ se vypočítá jako podíl hrubé mzdy a započitatelných kalendářních dnů (Česká zpráva sociálního zabezpečení, 2016). Podle Českého statistického úřadu byla průměrná hrubá měsíční mzda v roce 2012 25 067 Kč. Tomu odpovídá denní nemocenská dávka od 15. kalendářního dne ve výši 446 Kč.

Stejně jako u výpočtu ztrát na produktu je předpokládaná doba mimopracovní proces 21 dnů, tomu odpovídá 6 dní vyplácení nemocenské dávky. Náklady na nemocenskou se u jednoho lehkého zranění rovnají 2776 Kč. Celkové výdaje na nemocenskou v případě lehkých zranění jsou 28 milionů Kč. Průměrná doba pracovní neschopnosti v důsledku těžkého zranění činí 130 dnů. Průměrně se tedy nemocenská vyplácí po dobu 115 dnů. Česká zpráva sociálního zabezpečení, která tyto dávky vyplácí tak jedné oběti DN s těžkým zraněním vyplatí v průměru 51 290 Kč, celkově pak 188 milionů Kč. Celková výše nemocenských dávek vyplacená kvůli domácímu násilí je 216 milionů Kč.

Tab. 32. Náklady na výplaty nemocenských dávek

	Počet dní vyplácení nemocenské	Výše denní nemocenské dávky (Kč)	Počet zranění u žen*	Náklady na nemocenskou (Kč)
Lehké zranění	6	446	10 454	27 974 904
Těžké zranění	115	446	3 674	188 439 460

Zdroj: *Odhad na základě průzkumů FRA (2014) a Pikálová a kol. (2015), více v kapitole 4

6.5.3. Náklady na výplatu dávek v nezaměstnanosti

Může se stát, že z různých důvodů oběti v důsledku domácího násilí ztratí zaměstnání a jsou odkázány na pomoc státu prostřednictvím dávek v nezaměstnanosti. Pro kalkulaci nákladů na dávky v nezaměstnanosti je nutné znát počet žen, které v důsledku domácího násilí ztratily práci a byly jim vypláceny tyto dávky. Podle průzkumu studie proFEM (Kunc, 2012) z roku 2012 ztratilo práci kvůli domácímu násilí 4 % žen (obětí domácího násilí). Při výpočtu velikosti podpory v nezaměstnanosti vycházíme z této hodnoty a zároveň uplatňujeme stejný postup kalkulace.

V České republice bylo v roce 2012 zaměstnáno 2,1 milionu žen⁵⁸. Z průzkumů uvedených v kapitole 4 vyplynulo, že v posledním roce zažilo násilí 2,2 % žen. Za předpokladu, že podíl zaměstnaných žen, které zažily domácí násilí je stejný jako výskyt DN v celé populaci, tak v roce 2012 bylo v ČR 51 000 zaměstnaných žen, obětí domácího násilí. Odhadem 2 000 (4%) z nich kvůli domácímu násilí ztratilo práci.

Maximální doba výplaty dávek je 6 měsíců. Podle statistik MPSV 57 % nezaměstnaných, kteří měli nárok na výplatu dávek byli nezaměstnaní nejvýše tři měsíce. Délka nezaměstnanosti u 42 % nezaměstnaných pobírajících podporu byla od 3 do 6 měsíců. Průměrná měsíční podpora v nezaměstnanosti v roce 2012 byla 6000 Kč. Výše vyplacených podpor v nezaměstnanosti kvůli domácímu násilí byla odhadnuta na 52 milionu Kč.

⁵⁸ Zdroj: MPSV: https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2012/anal2012.pdf

Tab. 33. Náklady na výplatu dávek v nezaměstnanosti

Délka nezaměstnanosti	Počet nezaměstnaných*	Průměrná měsíční výše podpory v nezaměstnanosti** (Kč)	Výše vyplacených dávek v nezaměstnanosti (Kč)
do 3 měsíců	1 175	5892	20 769 300
3–6 měsíců	886	5892	31 320 510
Celkem	2 061	5892	52 089 810

Zdroj: *Odhad na základě průzkumů FRA (2014) a Pikálková a kol. (2015), více v kapitole 4

** MPSV ČR⁵⁹

Jelikož způsob odhadu nákladů DN v souvislosti se zaměstnáním a ekonomickou aktivitou je vázán na data o zdravotních následcích a ztrátě práce kvůli domácímu násilí, nebylo možné vyčíslit tento typ nákladů pro muže jako oběti DN. Jak už bylo zdůrazněno v kapitole 6.2, pro možnost dalších odhadů je nutné začít se zaměřovat a sbírat data o důsledcích domácího násilí v oblasti zdraví a práce, a to ve stejné míře pro muže a ženy.

6.6. SHRUTÍ EKONOMICKÝCH DOPADŮ DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Odhad ekonomických dopadů domácího násilí v roce 2012 je téměř 14,5 miliardy Kč. Největší podíl na těchto nákladech představuje ztráta produktu v důsledku pracovní neschopnosti kvůli zranění způsobenému při incidentu domácího násilí ve výši více než 8 miliard Kč. Jedná se o náklady domácího násilí, které nese celá společnost. Také v zahraničních studiích patří ztráta HDP k položkám s nejvyšším podílem na celkových nákladech domácího násilí. K tomu se přidávají náklady státu v podobě výplaty nemocenských dávek a dávek v nezaměstnanosti odhadnuté na 269 milionů Kč.

Druhé nejvyšší náklady DN spadají do oblasti zdravotnictví. Téměř 5 miliard ročně je odhadem vydáno na léčbu zranění způsobených násilím v partnerských vztazích a dalších 250 milionů Kč představují výdaje na léčbu psychických následků domácího násilí. Výdaje policie a soudnictví na řešení trestně – právních a občansko – právních kauz kvůli násilí mezi partnery dosahují výše 86 milionů Kč. Náklady na poskytování krizové pomoci, odborného sociálního poradenství, chráněného bydlení, intervenční centra a další sociální služby jsou vyčísleny na 487 milionů Kč.

⁵⁹ Dostupné na: MPSV: http://www.mpsv.cz/files/clanky/16366/rocenka_2012.pdf

Celkové náklady nezahrnují výdaje samotných obětí domácího násilí a jejich psychickou újmu, z toho důvodu jsou ekonomické dopady domácího násilí podhodnoceny.

Tab. 34. Ekonomické dopady domácího násilí v roce 2012

	Velikost nákladů (mil. Kč)
Policie	14
Státní zastupitelství	12
Znalecké posudky	7
Soudy – Trestní řízení	10
Soudy – Občanskoprávní řízení	41
Přestupkové řízení	2
Zdravotnictví – fyzické důsledky	4 814
Zdravotnictví – psychické důsledky	250
Sociální služby	487
Ztráta v souvislosti ekonomickou (ne)aktivitou	8 561
Náklady na výplatu nemocenských dávek	216
Náklady na výplatu dávek v nezaměstnanosti	52
Celkové náklady	14 467

Ačkoli bylo naší snahou zachytit v analýze veškeré oblasti, ve kterých vznikají náklady v důsledku domácího násilí, zde prezentovaná odhadnutá výše nákladů DN je spíše podhodnocená. V rámci výzkumu byl sledován vliv domácího násilí na jeho přímé oběti (ženy, muži) a nikoli na další členy domácnosti, příbuzné a přátele. V našich silách ale není poskytnout odhad těchto efektů, jelikož pro tyto případy neexistují data. Jedná se navíc o natolik specifické a osobní případy, že jejich kvantitativní vyjádření by bylo nesmírně složité. Vyšší náklady se dají očekávat v případě zdravotnictví, kdy je v rámci zvolené metodiky brán v úvahu pouze jeden nejzávažnější/poslední incident. Zatímco průzkumy ukazují, že v případě domácího násilí se jedná o opakované násilné jednání.

7. SROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ ANALÝZY S DOSAVADNÍMI POZNATKY

K dispozici jsou dvě studie, které v minulosti kalkulovaly náklady domácího násilí v České republice, jejich závěry v podobě výše vyčíslených nákladů DN prezentuje tabulka 35. Výsledky prezentované studie se nacházejí zhruba uprostřed mezi velikostí nákladů těchto dvou studií. Došlo tedy ke splnění hypotézy nastíněné v kapitole 5.

Tab. 35. Srovnání výsledků analýzy existujícími studii pro ČR

Studie	Náklady (mld. Kč) *	Referenční rok odhadu nákladů
Ekonomické dopady domácího násilí v ČR (Kunc, 2012)	1,3	2010
Estimating the costs of gender-based violence in the European Union (EIGE, 2014)	29,4	2012

*Pro potřeby srovnání výsledků publikací s výstupy prezentované analýzy jsou brány v úvahu celkové náklady bez započítání lidských a emocionálních nákladů

Detailnější porovnání odhadnutých nákladů v rámci naší studie s analýzou proFem (Kunc, 2012) ukazuje tabulka 36. Srovnání odhadů těchto dvou analýz je relevantnější ze dvou důvodů. Studie EIGE kalkulovala náklady DN pro Českou republikou přepočtem nákladů DN odhadnutých pro Velkou Británii podle počtu obyvatel, zatímco studie proFem vytvářela odhady přímo pro Českou republiku a brala v úvahu specifika výskytu DN, právního řádu, zdravotnictví atd. Tato studie si navíc kladla za cíl navázat na dosavadní poznatky o dopadech DN v rámci českých publikací o dopadech DN a v několika případech ze studie proFEM metodologicky vychází. Ekonomický dopad domácího násilí v ČR je v případě naší analýzy několikanásobně vyšší. Důvodem jsou zejména vyšší odhadnuté náklady ve zdravotnictví a ztráty HDP. Ztráty HDP ve studii proFEM nejsou žádným způsobem vyčísleny.

Dle odhadů této studie přesahují náklady fyzické a psychické újmy v důsledku domácího násilí v oblasti zdravotnictví 5 miliard Kč, zatímco odhadem studie proFEM bylo 546 milionů Kč. Příčinou je zejména odlišná metodologie odhadu nákladů ve zdravotnictví a počtu zranění v důsledku domácího násilí. Naše studie vychází z metodiky, které je používána při posouzení ekonomického dopadu dopravních nehod a bere v úvahu náklady nejen na a léčbu a hospitalizaci, ale také na záchranou službu, rehabilitaci, zdravotnický materiál a další.

S odhadem počtu zraněných a doby léčení souvisí i výše vyplacených nemocenských dávek v důsledku DN. Studie proFEM odhaduje jejich výši na 26 milionů Kč. V naší studii jsou tyto náklady vyčísleny na 216 milionů Kč, protože odhadujeme větší počet obětí DN, kteří tuto dávku pobírají.

Rozdílná výše odhadu výskytu domácího násilí během jednoho roku vysvětluje odlišný odhad výše dávek v nezaměstnanosti (obě studie vychází z různých průzkumů výskytu DN). Námi odhadnutý počet žen, které v důsledku DN ztratí zaměstnání je nižší a v důsledku toho jsou nižší i předpokládané náklady na dávky v nezaměstnanosti (52 milionů Kč vs. 210 milionů Kč). Dostí se liší také odhad nákladů na sociálních služby. V případě naší studie jsou totiž uvažovány celkové náklady poskytovatelů sociálních služeb, které vykazují MPSV, a ne pouze dotace.

Náklady policie na řešení případů DN odhadujeme na 14 milionů Kč, což je o 5 milionů Kč méně než v případě studie proFEM. Do kalkulace totiž nepočítáme všechny případy domácího násilí ale pouze ty, které se odehrávají v partnerských vztazích. Náklady státního zastupitelství odhadujeme na 12 milionů Kč, zatímco studie proFEM na 8 milionů Kč. Počítáme totiž s vyššími náklady na vyřešení jednoho případu v důsledku vyšší odhadované průměrné mzdy státních zástupců. Částečně to je kvůli předpokladu, že do těchto případů jsou zapojováni zkušenější státní zástupci (v porovnání s praxí, která je uvažována ve studii proFem).

Výše nákladů na vypracování znaleckých posudků je ve studii proFEM vyčíslena na 14 milionů Kč, což je dvakrát více, než je odhadnuto v naší studii. Toto není dáno nižším počtem odhadovaných posudků v rámci naší analýzy, ale nižší předpokládanou cenou jednoho posudku. Náklady soudů v trestních řízeních odhadujeme o 7 milionů Kč vyšší, protože v naší analýze počítáme i s náklady na odvolání. Co se týče nákladů na rozvody, je v naší práci počítáno s nižším počtem rozvodů v souvislosti s partnerským násilím, a proto odhadujeme náklady v této kapitole na 41 milionů Kč, zatímco studie proFEM na 48 milionů Kč.

Tab. 36. Srovnání výsledků analýzy se studií proFEM (Kunc, 2012)

	Celková výše odhadnutých nákladů (mil. Kč) - 2012	Celková výše odhadnutých nákladů (mil. Kč) proFEM – 2010*
Police	14	19
Státní zastupitelství	12	8
Znalecké posudky	7	14
Soudy – Trestní řízení	10	3
Soudy – Občanskoprávní řízení (rozvody)	41	48
Přestupkové řízení	2,4	1,9
Náklady na řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem	-	263
Zdravotnictví – fyzické důsledky	4 814	507
Zdravotnictví – psychické důsledky	250	39
Sociální služby	487	190
Ztráta v souvislosti ekonomickou (ne)aktivitou	8 561	-
Náklady na výplatu nemocenských dávek	216	26
Náklady na výplatu dávek v nezaměstnanosti	52	210
Celkové náklady	14 467	1 328
Lidské a emocionální náklady	-	19 250

Zdroj: *Kunc (2012)

7.1. ZHODNOCENÍ NAPLNĚNÍ DÍLČÍHO CÍLE STUDIE – ROZŠÍŘENÍ DOSAVADNÍCH POZNATKŮ O EKONOMICKÝCH DOPADECH DOMÁCIHO NÁSILÍ V ČR

Kapitola 1 shrnuje dosavadní příspěvky k tématu ekonomických dopadů domácího násilí v České republice. Studií, která se doposud tomuto tématu věnovala nejvíce, je již několikrát zmiňovaná publikace proFEM (Kunc,2012). Cílem této studie byla nejen kalkulace nákladů domácího násilí v ČR ale rozvoj doposud existujících odhadů – zejména studie proFEM. Z důvodu nedostatku dat, jak bylo zdůrazněno v jednotlivých subkapitolách části 6 - Kalkulace ekonomických dopadů DN, jsme neměli jiné možnosti než se držet postupu a dílčích odhadů této studie. Učinili jsme tak z důvodu, aby v naší studii bylo zohledněno co možná nejširší spektrum oblastí nákladů domácího násilí.

Nejvýrazněji se toto projevilo při kalkulaci nákladů na policii, kde jsme převzali odhad časové náročnosti vykazání a řešení případů týrání osoby žijící ve společném obydlí. Podobně tomu bylo při odhadování časové náročnosti řešení případů na státním zastupitelství. V tomto případě jsme aktualizovali postup, když jsme na základě konzultace s MSp vzali v úvahu činnost státního zástupce s vyšší praxí.

Nově jsme přistoupili k odhadu nákladů na soudy. K dispozici jsme měli analýzu MSp, která odhadovala náklady soudů dle různých agend a také jsme rozšířili odhad o kalkulaci nákladů soudů v případech odvolání. Zpřesnili jsme také praxi při zadávání znaleckých posudků a odhad jejich velikosti.

Opět z důvodu nedostupnosti dat jsme použili stejný postup jako analýza proFEM při odhad nákladů na přestupkové řízení a náklady na výplatu dávek v nezaměstnanosti.

Jednoznačným přínosem naší studie je kalkulace nákladů na zdravotnictví, kde používáme metodologii použitou ve studii Walby (2004) a doporučovanou v publikaci EIGE (2014).

Na rozdíl od studie proFEM jsme přišli s kalkulací dopadů DN v oblasti psychických dopadů DN a ztrát HDP v souvislosti s pracovní neschopností v důsledku DN (opět v souladu s metodologií použitou ve studii Walby (2004) a doporučovanou v publikaci EIGE (2014)).

Přínosem studie je také kalkulace nákladů u obětí DN – mužů (v těch oblastech, kde to data dovozovala).

8. NÁVRHY DOPORUČENÍ KE ZMENŠENÍ EKONOMICKÝCH DOPADŮ DOMÁCÍHO NÁSILÍ A K ZEFEKTIVNĚNÍ PREVENCE DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Cílem studií odhadu ekonomických dopadů domácího násilí je přimět širokou veřejnost k uvědomění si významu tohoto problému ve společnosti. Výše nákladů domácího násilí ukazuje, že se nejedná o problém „pouze obětí“, ale že ztráty nese celá společnost. Výzkumy ukazují, že zvyšování povědomí o tomto fenoménu vede k vyšší aktivitě obětí DN, které se s vyšší pravděpodobností obrátí na policii, zdravotníky nebo pracovníky neziskových organizací, což jim pomáhá rychleji se dostat z nebezpečného vztahu.

Dochází tak sice ke zvyšování nákladů v některých oblastech (policie, soudy), ale výskyt domácího násilí se snižuje a celkové společenské náklady domácího násilí se snižují (Walby, 2009). Nezastupitelnou roli hrají preventivní programy (státních institucí i neziskových organizací), které podporují osvětu v problematice domácího násilí, poskytují obětem DN podporu a informace, jak svoji situaci řešit.

S prevencí domácího násilí souvisí důvěra obětí domácího násilí v jednotlivé složky správy státu jako jsou policie a soudy. Když budou mít ženy/muži důvěru k těmto institucím, s větší pravděpodobností a dříve se na ně obrátí, a to pak přispívá ke snižování prevalence domácího násilí ve společnosti. Je tedy potřeba zajistit školení policie ČR i obecní policie, které se s oběťmi DN setkávají jako první. Policisté a strážníci by měli umět rozpoznat domácí násilí, nejen to fyzické ale i psychické. Odhalení psychického násilí se v praxi ukazuje jako problém, což vede k tomu, že často k vykázaní dojde pouze v případě fyzického zranění. Odborné vzdělávání o domácím násilí je ale na místě i v dalších oblastech veřejné správy. Z konzultací v rámci přípravy studie např. vyplynulo, že v současnosti je problém nedostatek znalců pro vypracování posudků v případech domácího násilí. Policie pak musí čekat na vypracování posudku i několik měsíců, což je v případě vážně týrané nebo znásilněné oběti problém, protože to prodlužuje její utrpení a neposiluje důvěru v činnost policie (ačkoli ta právě v této záležitosti nemůže věc urychlit).

Poskytovatelé zdravotní pomoci pravidelně, a často nevědouce, přichází do styku s oběťmi domácího násilí, protože oběti domácího násilí do značné míry využívají zdravotní péči. To vytváří unikátní příležitost pro vytvoření bezpečného a důvěrného prostředí, kde bude oběti nejen poskytnuta

odpovídající zdravotní péče, ale bude docházet k odhalování domácího násilí a tím tak účinné pomoci oběti.

Důležité je, aby se ženám/mužům, kteří jsou vystaveni jakémukoli násilí ze strany partnera/partnerky, dostalo okamžité podpory. To platí pro všechny instituce, které se s obětí domácího násilí setkají jako první. Lékaři a zdravotní personál by měli vyjadřovat podporu, oběť nesoudit a poskytnout veškerou péči s citlivostí. Zároveň by se měli zajímat a ptát na násilí ze strany partnera, partnerky se zájmem a citlivě a nevyvíjet tlak jako při výslechu. Oběti by měly být poskytnuty informace o jejich možnostech – kontaktování policie, právní pomoc a rady, informace o organizacích, které poskytují podporu obětem domácího násilí. V takových chvílích by měla být zajištěna nepřítomnost násilné osoby a je důležité, aby zdravotní personál vzbudil v oběti důvěru. Aby doktoři, sestry a další pracovníci ve zdravotnictví mohli oběti DN co nejlépe pomoci, je nutné zvyšovat povědomí o problematice domácího násilí. Zdravotnickému personálu a lékařům by se mělo dostat školení, jak k oběti násilí v intimních partnerských vztazích přistupovat, aby byli schopni ji nejen ošetřit, ale i informovat o jejich možnostech. S tím souvisí i možnost získání letáků a dalších tiskových materiálů s informací o právech oběti DN a kontakty na orgány činné v trestním řízení a neziskové organizace (WHO, 2013).

Zároveň by ale nemělo docházet k zavedení povinného dotazu na domácí násilí nebo rutinního dotazování v případě každého vyšetření u lékaře. Světová zdravotnická organizace (2013) doporučuje, aby se doktoři dotazovali na domácí násilí v takových případech, kdy mají podezření, že by zranění oběti mohla být způsobena násilím ze strany partnera/partnerky. Mezi symptomy, které by mohly naznačovat domácí násilí patří:

- Deprese, úzkost, posttraumatická stresová porucha, poruchy spánku
- Sebevražedné sklony nebo sebepoškozování
- Chronické zažívací potíže a další chronické bolesti bez zjevné příčiny
- Opakované vaginální krvácení a sexuálně přenosné infekce
- Vážné poranění a trauma – pokud je doprovázeno vágním nebo nedůvěryhodným vysvětlením
- Poruchy centrálního nervového systému – bolesti hlavy, ztráta sluchu, kognitivní problémy

- Podezření může zvyšovat podezřelé chování partnery/partnerky – agresivita, neochota nechat oběť s lékařem o samotě apod.

Nemělo by se zapomínat ani na psychické zdraví obětí. V případech, kdy oběť trpí depresemi, nadměrně užívá alkohol apod., by se jí mělo dostat odpovídající psychologické pomoci odborníků se specializací na oběti domácího násilí. Světová zdravotnická organizace (2013) nedoporučuje zavedení povinného hlášení incidentů domácího násilí policii. Nicméně lékař by měl kontaktování policie oběti nabídnout a ujistit se, že je oběť informována o svých právech. Ačkoli je domácí násilí v současnosti vnímáno jako závažný problém, který má zřejmý vliv na dlouhodobý zdravotní stav a kvalitu života obětí, v mnoha státech (včetně České republiky) není součástí dlouhodobé strategie v rámci veřejného zdravotnictví.

9. NÁVRHY OHLEDNĚ PŘÍPADNÉHO ROZŠÍŘENÍ STATISTIK A SBĚRU DAT

Zavedení systematického sběru relevantních dat týkajících se domácího násilí na úrovni veřejné správy je důležité z několika důvodů. Podává informace o výskytu DN v populaci a dává podklady pro tvorbu legislativy s tematikou DN. Rozšiřuje povědomí obyvatelstva o rozsahu a povaze incidentů domácího násilí a umožňuje lepší porozumění dynamiky fenoménu DN. Jak ukazuje i tato studie, systematická evidence je nezbytným a klíčovým zdrojem informací pro odhad nákladů domácího násilí. Bez oficiálních statistik není možné vytvořit dostatečně funkční systém služeb pomáhajících obětem domácího násilí. V neposlední řadě se jedná o zpětnou vazbu institucím a organizacím zabývajících se problematikou DN.

Nejnutnější změnu je potřeba nastolit ve zdravotnictví, kde se ani nedá hovořit o rozšíření statistiky, jelikož v této oblasti oficiální statistiky o využívání péče oběťmi domácího násilí chybí úplně. Přitom, jak ekonomická analýza dopadů domácího násilí ukázala, je to právě zdravotnictví, kde jsou náklady DN jedny z nejvyšších. Z pohledu kalkulace ekonomických dopadů domácího násilí nestačí sledovat, kolik obětí tuto veřejnou službu využívá, ale také jaký je zdravotní stav těchto osob. V rámci metodiky používané v této studii (Walby, 2004 a Vyskočilová, 2013) by se mohlo jednat o evidenci počtu zranění způsobených při domácím násilí podle vážnosti – zranění lehké, vážné a s následkem smrti. Většina žen v průzkumech k domácímu násilí uvádí, že by uvítala, kdyby se jich někdo ze zdravotnického personálu zeptal, jestli jejich zranění nemají původ v domácím násilí (FRA, 2014).

Co se týče výkaznictví policie je třeba sledovat širší spektrum trestních činů. V současnosti se sledují počty vykázání a počty případů týrání osoby žijící ve společném obydlí, ale u další trestních činů (např. omezování osobní svobody, vydírání, znásilnění, nebezpečné pronásledování a další) není možné zjistit, v kolika případech se jedná o násilí mezi současnými nebo bývalými partnery. Výskyt domácího násilí ve společnosti je pak podle oficiálních statistik nižší, než jak nasvědčují průzkumy.

V současnosti je tak počet případů DN, které sleduje a vykazuje policii nižší, než jak je tomu v případě státních zastupitelství. Přitom by data měla ukazovat přesný opak, jelikož všechny případy, které vyšetřuje policie nekončí obžalobou u soudu. Klíčové je vytvoření metodiky, které zavede vykazování případů, které vykazují znaky DN do statistik policie. Zároveň je důležité, aby tato metodika měla přesah do dalších institucí – státní zastupitelství, soudy i obecní policie. Z rozhovorů

se zástupci jmenovaných institucí vyplynulo, že si jsou této problematiky vědomi, ale nemají k dispozici žádné nástroje, které by jim umožnily tyto případy efektivněji evidovat.

Další bílé místo oficiálních statistik představují statistiky občanskoprávních sporů, kde není možné zjistit počet případů s prvkem domácího násilí. Jako příklad lze uvést rozvody. Tato analýza ukázala, že náklady na rozvody způsobené domácím násilím jsou poměrně značné, bylo ale nutné se opřít o odhady z Velké Británie. Existence statistiky rozvodů kvůli domácímu násilí by přispěla k zpřesnění odhadů ekonomických nákladů DN.

V rámci zlepšení kvality administrativních dat o domácím násilí navrhujeme vytvoření detailní analýzy dostupnosti administrativních dat nezbytných pro pravidelný reporting klíčových ukazatelů v oblasti DN a umožňující přesnější odhad ekonomických dopadů domácího násilí. Ta by měla zahrnovat definici potřebných dat, jejich zdrojů a návrh metodiky sběru těchto dat, včetně návrhu statistických metod pro tvorbu klíčových ukazatelů v oblasti DN. Druhým krokem by měla být příprava metodiky vyhodnocování a sledování změn klíčových ukazatelů v oblasti DN, která by umožňovala v pravidelných intervalech vytvoření reportu, který bude evaluovat progres v oblasti boje s následky DN a doporučovat další postup.

10. NÁVRHY NA DALŠÍ POTŘEBNÉ STUDIE K OBJASNĚNÍ EKONOMICKÝCH DOPADŮ

Pro vytváření analýzy dopadů domácího násilí jsou nezbytné nejen informace o výskytu domácího násilí ve společnosti, ale také informace o nákladech v jednotlivých oblastech. V České republice chybí studie, které by se zabývaly nákladovostí jednotlivých oblastí jako jsou policie, soudy, státní zastupitelství. Mělo by se jednat o studie, které se zabývají kalkulací nákladů na dílčí činnosti těchto složek ve vztahu k domácímu násilí. V případě Policie ČR se jedná o náklady na vykazání a náklady na řešení případů týrání osoby žijící ve společném obydlí. Podobně u soudů a státních zastupitelství chybí metodika pro kalkulaci nákladů na případy s prvkem DN. Realizace těchto studií by přispěla k významnému zpřesnění odhadu ekonomických dopadů domácího násilí. Zároveň bez těchto informací není možné hodnotit efektivitu těchto služeb, které jsou hrazeny z veřejných prostředků.

Další oblastí vhodnou k probádání je rozsah pomoci poskytovatelů sociálních služeb reálně mířené na oběti domácího násilí. V rámci Registru poskytovatelů sociálních služeb existuje celá řada organizací, které jako jednu z cílových skupin uvádějí oběti domácího násilí. V současné době se ale nedá říci, jakou část ze své práce věnují těmto obětem a jakou část ze svých finančních prostředků na tuto pomoc vynakládají.

V oblasti zdravotnictví chybí metodika pro kalkulaci nákladů v případě psychických důsledků domácího násilí. Stejně jako v případě fyzických zranění je nutné vzít v úvahu celou řadu proměnných – náklady na akutní léčbu, hospitalizaci, dlouhodobé následky i vliv na ekonomickou aktivitu v podobě pracovní neschopnosti nebo snížené produktivity. V oblasti psychických následků domácího násilí je v návaznosti na vytvoření metodiky nezbytný průzkum pokrývající dopady domácího násilí na psychiku obětí a následné využívání lékařské péče.

LITERATURA

- ACCESS ECONOMICS PTY LTD. *The cost of domestic violence to the Australian economy: A report prepared for the Australian Government's Office of the Status of Women* [online]. Canberra: Office for Women, Partnerships Against Domestic Violence, 2004 [cit. 2016-11-16]. ISBN 18-770-4274-9. Dostupné z: https://www.dss.gov.au/sites/default/files/documents/05_2012/cost_of_dv_to_australian_economy_i_1.pdf
- BECHYŇOVÁ, V. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Praha: IREAS, 2007. ISBN 978-80-86684-47-5.
- BUDINOVÁ, A. *Rizika chudoby žen postižených domácím násilím a jejich dětí* [online]. Praha: proFEM, 2012 [cit. 2016-08-30]. ISBN 978-80-904564-2-6. Dostupné z: <http://www.profem.cz/shared/clanky/159/proFem-zprava-web.pdf>
- BURIÁNEK, J., S. PIKÁLKOVÁ a Z. PODANÁ. *Násilí na mužích: sonda do zákoutí partnerských vztahů*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2014. ISBN 978-80-7308-545-2.
- CANDIGLIOTA, Z., K. FOUKALOVÁ a J. KOPAL. *Jak si počínat v kontaktu s policistou a strážníkem: policejní právo v otázkách a odpovědích*. Brno: Liga lidských práv, c2010. Manuály. ISBN 978-80-87414-01-9.
- CÍSAŘOVÁ, D., J. FENYK, T. GRIVNA, S. KLOUČKOVÁ, V. MANDÁK, F. PÚRY, B. REPÍK a A. RŮŽEK. *Trestní právo procesní*. 4., aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právnícké učebnice. ISBN 80-720-1594-X.
- ČECHOVÁ, M., J. ČECHOVÁ, A. HOŘÍNOVÁ a Z. MRÁZKOVÁ. *Bílá místa v péči o oběti domácího násilí*. Brno, 2007.
- Česká zpráva sociálního zabezpečení [online]. Praha: 2016 [cit. 2017-01-17]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/nemocenske.htm>
- DEJONGHE, E.S., G.A. BOGAT, A.A. LEVENDOSKY a A.A. VON EYE. Women survivors of intimate partner violence and post – traumatic stress disorder: Prediction and prevention. *Journal of Postgraduate Medicine* [online]. 2008, 54(4), 94-300 [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/18953149>
- Domácí násilí – institut vykazání a další informace. In: *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. Praha, 2011 [cit. 2016-12-05]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/domaci-nasili-institut-vykazani-a-dalsi-informace.aspx>
- ENVALL, E. a A. ERIKSSON. *Costs of violence against women* [online]. Sweden, 2006 [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9744/2006-131-34_200613134_summary.pdf. Extensive summary.

- EUROPEAN INSTITUTE FOR GENDER EQUALITY (EIGE). *Estimating the costs of gender-based violence in the European Union* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014 [cit. 2016-08-31]. ISBN 978-92-9218-499-5. Dostupné z: eige.europa.eu/sites/default/files/MH0414745EN2.pdf
- EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS (FRA). *Violence against women: an EU-wide survey: main results* [online]. Vienna: EFRA, 2014 [cit. 2016-09-05]. ISBN 978-929-2393-427. Dostupné z: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf
- EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS (FRA). *European Union Agency for Fundamental Rights: Violence Against Women Survey, 2012: Special Licence Access*. [data collection]. UK Data Service, 2015. SN: 7730, <http://dx.doi.org/10.5255/UKDA-SN-7730-1>
- HAGLUND, A., Å. U. LINDH, H. LYSELL, E. S. RENBERG, J. JOKINEN, M. WAERN a B. RUNESON. Interpersonal violence and the prediction of short-term risk of repeat suicide attempt. *Scientific Reports* [online]. 2016, 6, 1-8 [cit. 2017-02-02]. DOI: 10.1038/srep36892. ISSN 2045-2322. Dostupné z: <http://www.nature.com/articles/srep36892>
- HOKR MIHOLOVÁ, P., J. ONDRUŠKOVÁ a D. DOHNAL. *Ekonomické dopady domácího násilí v oblasti zdraví*. Praha: proFem, 2016. ISBN 978-80-904564-4-0.
- KRAHULOVÁ, L. *Specifika dokazování domácího násilí*. Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita.
- KUNC, K. *Ekonomické dopady domácího násilí v ČR* [online]. Praha: proFem, 2012 [cit. 2016-08-31]. ISBN 978-80-904564-1-9. Dostupné z: www.profem.cz/shared/clanky/103/profem-studie2b-web_1.pdf
- LUSTIGOVÁ, K. *Problematika domácího násilí z pohledu přestupkového řízení*. Zlín, 2009. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
- MARTÍNKOVÁ, M., V. SLAVĚTÍNSKÝ a J. VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-139-4.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR (MPSV ČR). *Metodický pokyn č. 6/2010: Ministerstva práce a sociálních věcí ČR pro vykazování dat o poskytovaných sociálních službách*. Praha, 2010. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/10079/pokyn.pdf>
- NATIONAL CENTER FOR INJURY PREVENTION AND CONTROL (NCIPC). *Costs of Intimate Partner Violence Against Women in the United States*. Atlanta (GA): Centers for Disease Control and Prevention [online]. 2003 [cit. 2016-12-11]. Dostupné z: <http://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/ipvbook-a.pdf>
- Ochrana obětí trestných činů. *Nejvyšší státní zastupitelství Česká republika* [online]. 2017 [cit. 2017-01-10]. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/ohroene-osoby-a-pokozeni/ochrana-obeti-trestnych-cinu>
- OUELLET-MORIN, I., H. L. FISHER, M. YORK-SMITH, S. FINCHAM-CAMPBELL, T. E. MOFFITT a L. ARSENEAULT. Intimate partner violence and new-onset depression: a longitudinal study of women's childhood and adult histories of abuse. *Depression and Anxiety* [online]. 2015, 32(5), 316-24 [cit. 2017-02-02]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/da.22347/abstract>

- PIKÁLKOVÁ, S. (ed.). *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. ISBN 80-733-0054-0.
- PIKÁLKOVÁ, S., Z. PODANÁ, J. BURIÁNEK, M. LINKOVÁ, A. ČERVINKOVÁ, K. ŠALDOVÁ, B. TUPÁ, J. VOŇKOVÁ, M. HUŇKOVÁ. *Ženy jako oběti partnerského násilí: sociologická perspektiva*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-189-3.
- PRAŠKO, J., P. DOUBEK, T. DIVEKY, aj. Úzkostné poruchy v neurologii. *Neurologie v praxi* [online]. 2010, 11(4), 265-270 [cit. 2017-02-05]. Dostupné z: <http://www.neurologiepropraxi.cz/pdfs/neu/2010/04/14.pdf>
- PROFEM. *Vaše právo: První právní pomoc ženám, obětem domácího násilí*. 8. vydání, 2016. ISBN 978-80-904564-6-4.
- Přestupkové řízení. In: *Domácí násilí* [online]. c2007 [cit. 2017-01-20]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/prakticke-rady/prestupkove-rizeni>
- SØRENSEN, J., K. HELWEG-LARSEN, M. KRUSE a H. BRØNNUM-HANSEN. *The costs of violence: Economic and personal dimensions of violence against women in Denmark*. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, 2010. Dostupné z: http://www.sifolkesundhed.dk/upload/summary_the_cost_of_violence-samlet.pdf
- STERN, S., J. FLIEDNER, S. SCHWAB a R. ITEN. *Costs of Intimate Partner Violence: Summary*. Federal Office for Gender Equality FOG, 2013.
- Trestní řízení. *Policie České republiky* [online]. 2017 [cit. 2017-02-06]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/trestni-rizeni.aspx>
- ULRICH, Y. C., K. C. CAIN, N. K. SUGG, F. P. RIVARA, D. M. RUBANOWICE a R. S. THOMPSON. Medical care utilization patterns in women with diagnosed domestic violence. *American Journal of Preventive Medicine* [online]. 2003, 24(1), 9-15 [cit. 2017-02-03]. DOI: 10.1016/S0749-3797(02)00577-9. ISSN 07493797. Dostupné z: [http://www.ajpmonline.org/article/S0749-3797\(02\)00577-9/pdf](http://www.ajpmonline.org/article/S0749-3797(02)00577-9/pdf)
- ÚŘAD VLÁDY ČR. *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015–2018* [online]. Praha, 2015 [cit. 2017-02-08]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/priuradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineného-nasili-na-leta-2015-_-2018-126943/
- VOŇKOVÁ, J. a I. SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: profem, 2016. ISBN 978-80-904564-5-7.
- VYSKOČILOVÁ, A. *Metodika výpočtu ztrát z dopravní nehodovosti na pozemních komunikacích: aktualizovaná verze 2013*. Brno: Centrum dopravního výzkumu, 2013. ISBN 978-80-86502-55-7
- VYSKOČILOVÁ, A. *Ekonomické hodnocení negativních externalit způsobených dopravou*. Brno, 2015. Disertační práce. Mendelova univerzita v Brně.
- WALBY, S. *The Cost of Domestic Violence*. Women and Equality Unit (DTI), 2004. 117 p. Dostupné také z: http://www.devon.gov.uk/de/text/cost_of_dv_report_sept04.pdf

WALBY, S. *The Cost of Domestic Violence: Up-date 2009*. Women and Equality Unit (DTI), 2009.

Dostupné také z:

http://www.lancs.ac.uk/fass/doc_library/sociology/Cost_of_domestic_violence_update.doc.

WALBY, S. a P. OLIVE. Economic aspects and legal perspectives for action at EU level. *European added value assessment: Combatting violence against women* [online]. Brussels: European Parliament, 2013, II.1-30 [cit. 2016-11-30]. ISBN 9789282343692. Dostupné z:

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/femm/dv/eav_violence-against-women-/eav_violence-against-women-en.pdf

WORLD HEALTH ORGANIZATION (WHO). *Responding to intimate partner violence and sexual violence against women: WHO clinical and policy guidelines*. Geneva: WHO Press, 2013. ISBN 92-415-4859-2.

SEZNAM ZKRATEK

AZZS	Asociace zdravotnických záchranných služeb
ČSÚ	Český statistický úřad
DN	Domácí násilí
EIGE	European institute for gender equality
FRA	European union agency for fundamental rights
IC	Intervenční centrum
ISPV	Informační systém o průměrném výdělku
IVAWS	International violence against women survey
KS	Krajský soud
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MSp	Ministerstvo spravedlnosti
MV	Ministerstvo vnitra
NCIPC	National center for injury prevention and control
NVAWS	National violence against women survey
OS	Okresní soud
PN	Psychické násilí
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky
VZP	Všeobecná zdravotní pojišťovna
WTP	Willingness to pay
WHO	World health organization
ZZS	Zdravotnická záchranná služba

PŘÍLOHA I.: ZDRAVOTNÍ DOPADY DOMÁCIHO NÁSILÍ

Jako bylo řečeno v hlavní části textu v kapitole 4, aby bylo možné porovnat výsledky průzkumu Violence against women: an EU-wide survey (FRA, 2015) a české alternativy Ženy jako oběti partnerského násilí: sociologická perspektiva (Pikálková a kol., 2015), některé kategorie z průzkumu Pikálková a kol. byly spojeny. Následující tabulka ukazuje originální rozdělení a názvy jednotlivých kategorií a přiřazené podskupiny zranění odpovídající datasetu FRA.

Tab. I.I. Zdravotní dopady DN podle průzkumu Pikálkové a kol. (2015)

Zranění	Počet žen	% z těch, co utrpěly zranění	Kategorie průzkumu FRA (2015)
Modřiny	87	93 %	Modřiny, škrábance
Řezné rány, škrábnutí, popáleniny	10	11 %	Rány, podvrtnutí
Zlomeniny	8	9 %	Zlomeniny, zlomené kosti, vyražené zuby
Poranění hlavy nebo mozku	7	7 %	Otřes a jiná zranění mozku
Zlomený nos	9	10 %	Zlomeniny, zlomené kosti, vyražené zuby
Vnitřní zranění	0	0 %	Vnitřní zranění
Potrat	1	1 %	Potrat
Poranění v genitální oblasti	3	3,2 %	Poranění v genitální oblasti
Jiné	12	7 %	Jiné
Nevím, nepamatuji si	14	8 %	Nevím, nepamatuji si
Celkem žen, které utrpěly zranění	94	36 %	Počet žen, které utrpěly zranění
Celkem žen, které zažily DN	259	100 %	Počet žen, které zažily DN
Celkem žen	1502		Celkem žen

PŘÍLOHA II.: POPIS METODIKY VÝPOČTU NÁKLADŮ V OBLASTI ZDRAVOTNICTVÍ

Jak je uvedeno v hlavní části studie, výpočet nákladů ve zdravotnictví vychází z Metodiky výpočtu ztrát z dopravní nehodovosti na pozemních komunikacích (Vyskočilová, 2013) a je rozdělen na dvě části:

- Náklady na výjezd zdravotnické záchranné služby
- Náklady na ústavní nemocniční péči a rehabilitaci

1. Náklady na výjezd zdravotnické záchranné služby

Aby byl odhad nákladů co nejpřesnější je nutné brát v úvahu co nejširší spektrum výdajů spojených s činností záchranné služby. Kromě mzdových prostředků jsou brány v úvahu náklady na pohonné hmoty a další náklady na provoz vozidla, lékařský materiál, režijní náklady (energie, opravy) a další.

Náklady na výjezd v případě jednoho incidentu je možné vypočítat podle vzorce:

$$C_{vi} = \frac{B_v}{n_v} * P_i$$

kde:

- C_{vi} – průměrný náklad na jeden výjezd zdravotnické záchranné služby pro jednotlivý typ dopravní nehody, kde „i“ značí typ nehody (1 - pro těžce zraněnou osobu, 2 - pro lehce zraněnou osobu)
- B_v – celkové náklady na činnost zdravotnické záchranné služby všech krajů daného roku
- n_v – počet výjezdů zdravotnické záchranné služby všech krajů daného roku
- P_i – procentuální podíl pro nehodu daného typu, kde „i“ značí typ nehody (1 - pro těžce zraněnou osobu, 2 - pro lehce zraněnou osobu)

Procentuální podíl výjezdů zdravotnické záchranné služby dle závažnosti následků dopravní nehody je stanoven jako podíl nehod s výjezdem zdravotnické záchranné služby a celkového počtu nehody daného typu.

- Incident s těžkým zraněním – 100 %
- Incident s lehkým zraněním – 80 %

Celkové náklady na činnost zdravotnické záchranné služby v celé České republice byly v roce 2012 5,1 miliardy Kč, v tomtéž roce bylo v rámci ZZS realizováno téměř 890 tisíc výjezdů. Náklady na výjezd k těžce zraněné osobě činily 5763 a k lehce zraněnému 4610

Tab. II.I. Odhad nákladů ZZS

Celkové náklady ZZS* (Kč)	5 126 264 000
Počet výjezdů 2012	889 533
Náklady na výjezd k těžkému zranění (Kč)	5 763
Náklady na výjezd k lehkému zranění (Kč)	4 610

Zdroje: *AZZS⁶⁰

**Komora záchranářů⁶¹

2. Náklady na ústavní nemocniční péči a rehabilitaci

Do této kategorie jsou zahrnuty náklady na hospitalizaci a náklady na následnou péči a rehabilitaci. Podobně jako v případě zdravotnické záchranné služby jsou do výsledné částky zahrnuty náklady na mzdy, energie, zdravotnické vybavení a materiál.

Náklady na hospitalizaci podle typu zranění jsou odvozeny z průměrné doby léčení a průměrných nákladů na jeden den léčení:

⁶⁰ Dostupné na: <http://www.azzs.cz/uploads/doc/zzs-v-cislech/Vybran%C3%A9%20ukazatele%20ZZS%20%C4%8CR%20za%20rok%202012.pdf>

⁶¹ Dostupné na: <https://www.komorazachranaru.cz/aktualita/1-012-678-pocet-vyjezdu-zdravotnicke-zachranne-sluzby-v-roce-2014>

$$C_i = t_i * P_i$$

kde:

- C_i – průměrný náklad na jednu těžce (příp. lehce) zraněnou osobu
- t_i (a-c) – průměrná doba hospitalizace pro jednu těžce (příp. lehce) zraněnou osobu (ve dnech), kde „i“ značí typ oddělení, kde se daná osoba léčí (a – oddělení ARO, b – standardní oddělení, c – rehabilitace)
- P_i – průměrné náklady na hospitalizaci pro jednu těžce (příp. lehce) zraněnou osobu (v Kč/den), kde „i“ značí typ oddělení, (a – oddělení ARO, b – standardní oddělení, c – rehabilitace)

Náklady na ústavní péči a rehabilitaci v případě těžkého zranění byly ve výši 1,2 milionu Kč. Náklady na léčbu lehkého zranění jsou téměř 40 tisíc Kč. Data pro výpočet těchto odhadů jsou převzata z disertační práce Aleny Vyskočilové s názvem Ekonomické hodnocení negativních externalit způsobených dopravou (2015).

Tab. II.II. Náklady na ústavní péči a rehabilitaci

		Lehké zranění	Těžké zranění
Počet dní na oddělení	ARO	0	7
	Standartní	1	20
	Rehabilitace	15	80
Průměrné náklady na den hospitalizace (Kč/den)	ARO	73 008	73 008
	Standartní	31 333	31 333
	Rehabilitace	527	527
Náklady na ústavní péči a rehabilitaci (Kč)		39 238	1 179 876

Zdroj: Vyskočilová (2015), vlastní zpracování

PŘÍLOHA III.: POPIS METODIKY VÝPOČTU ZTRÁT HDP

Výpočet nákladů DN v souvislosti s ekonomickou aktivitou vychází z Metodiky výpočtu ztrát z dopravní nehodovosti na pozemních komunikacích (Vyskočilová, 2013).

Průměrnou ztrátu na produkci na 1 osobu lze v případě těžkého zranění vypočítat podle vzorce:

$$C_{P(TZ)} = \frac{HDP_{bc}}{n} * \left[0,36 + 0,25 * 0,4 * \frac{\sum_i (b_i * c_i)}{\sum_i c_i} \right]$$

kde

- $C_{P(TZ)}$ – průměrná ztráta na produkci na 1 těžce zraněného
- HDP_{bc} – výše hrubého domácího produktu v běžných cenách v daném roce
- n – střední stav počtu obyvatel v produktivním věku v daném roce
- b_i – potenciální počet let produktivní činnosti pro osoby dané věkové kategorie
- c_i – počet těžce zraněných osob dané věkové kategorie
- $\frac{\sum_i b_i * c_i}{\sum_i c_i}$ = průměrný počet roků předpokládané produktivní činnosti na jednoho těžce zraněného

Výpočet velikosti HDP na jednoho ekonomicky aktivního obyvatele v roce 2012 ukazuje tabulka III.I. Po vzoru Vyskočilové (2015) jsme od počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva publikovaného MPSV odečetli počet nezaměstnaných v daném roce. Velikost HDP na 1 ekonomicky aktivního obyvatele v roce 2012 byla 830 tisíc.

Tab. III.I. Výpočet HDP na ekonomicky 1 aktivního obyvatele v roce 2012

HDP, běžné ceny (mil. Kč) *	4 059 912
Počet ekonomicky aktivního obyvatelstva bez nezaměstnaných**	4 890 000
HDP na 1 ekonomicky aktivního obyvatele (Kč)	830 248

Zdroje: * ČSÚ⁶²

**MPSV⁶³

Průměrný počet roků předpokládané produktivní činnosti na jednoho těžce zraněného byl odhadnut na 24,47 let (Vyskočilová, 2015). Po dosazení do vzorce dostaneme ztrátu produktu na jednoho těžce zraněného ve výši 2,3 milionu Kč.

$$C_{P(TZ)} = 830\,248 * (0,36 + 0,25 * 0,4 * 24,47) = \mathbf{2\,330\,506\,Kč}$$

Náklady DN spojené s ekonomickou aktivitou pro lehké zranění se vypočítají podle obdobného vzorce jako v případě těžkého zranění. Rozdíl spočívá v předpokladu, že u lehce zraněné osoby dochází pouze ke krátkodobé pracovní neschopnosti bez následného snížení výkonnosti. S tím spojenou ztrátu produkce lze odvodit ze vztahu:

$$C_{P(LZ)} = \frac{HDP_{bc}}{n} * 0,06$$

kde

- $C_{P(TZ)}$ – průměrná ztráta na produkci na 1 lehce zraněného
- HDP_{bc} – výše hrubého domácího produktu v běžných cenách v daném roce
- n – střední stav počtu obyvatel v produktivním věku v daném roce

Jak dokládá následující výpočet, ztráty HDP způsobené pracovní neschopností v důsledku lehkého zranění jsou 50 000 Kč.

$$C_{P(LZ)} = 830\,248 * 0,06 = \mathbf{49\,815\,Kč}$$

⁶² Dostupné na: http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.makroek_vydaj

⁶³ Dostupné na: https://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2012/anal2012.pdf